

Z głowy prababci - czepki, kopki, klapice...

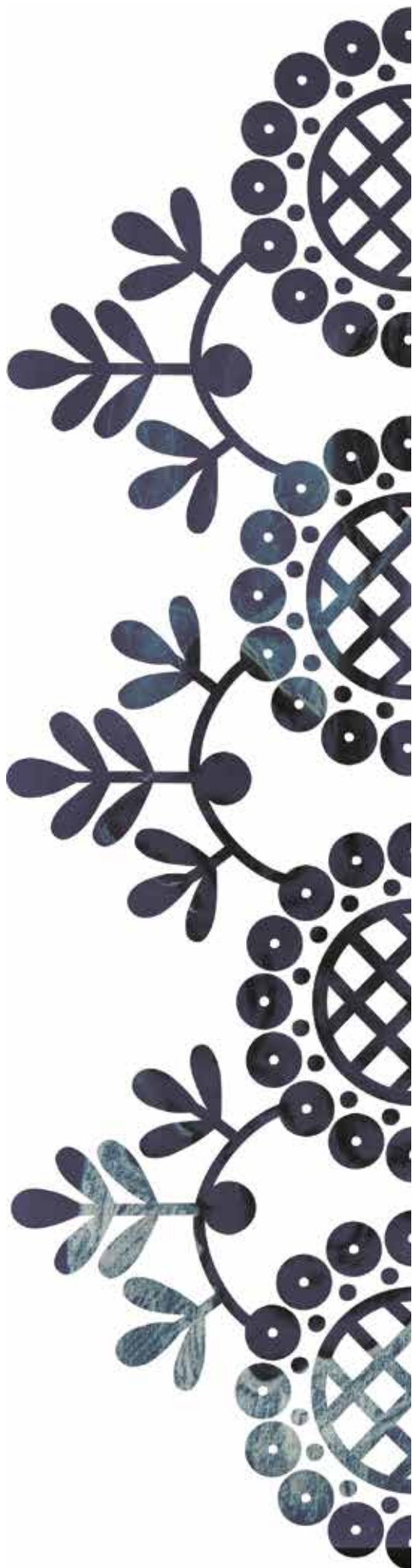
katalog wystawy

**ZBIORY
MUZEUM
OKRĘGOWEGO
W LESZNIE**

Z głowy prababci - czepki, kopki, klapice...

katalog wystawy

Przedmowa

Zbiory etnograficzne, zwłaszcza te dokumentujące kulturowe dziedzictwo wsi, w muzeach wielotematycznych funkcjonują zazwyczaj w cieniu kolekcji artystycznych czy historycznych. Powszechnie wzbudzają uczucia nostalgii za światem utraconym najmłodszemu pokoleniu znanym już wyłącznie z muzeów, filmów lub tajemniczych przedmiotów znajdujących na strychach. Etnograficzny zasób leszczyńskiego muzeum nie jest przypadkowym zbiorem obiektów, a świadomie i planowo tworzoną kolekcją różnorodnych artefaktów ukazujących specyfikę regionu oraz kulturę społeczeństw, których są wytworami.

Książką *Z głowy prababci – czepki, kopki, klapice...* otwieramy cykl prezentacji zbiorów Muzeum Okręgowego w Lesznie poprzez publikację katalogów poszczególnych kolekcji. Koncepcja ta jest konsekwencją przyjętej w 2019 r. strategii, wedle której wyselekcjonowane zbiory poddawane są konserwacji, szczegółowemu opracowaniu, prezentacji na monograficznej wystawie oraz przygotowaniu katalogu w formie książki.

Niniejszy katalog w symboliczny i znaczący sposób spina wysiłek twórców muzealnych kolekcji: etnograficznej i artystycznej. Dla nas, leszczyńskich muzealników, ukazanie się tego katalogu w roku 2020 ma wyjątkowe znaczenie. Świętujemy jubileusz 70-lecia naszego muzeum, oddając honor pierwszym jego twórcom: Waławowi Nawrockiemu oraz dr. Stanisławowi Chmielowskiemu. Waław Nawrocki w trudnych latach powojennych nie pozwolił na rozproszanie cennych obiektów etnograficznych z obszaru ziemi wschowskiej, zaś Stanisław Chmielowski – wieloletni dyrektor muzeum, z wykształcenia etnograf – w mistrzowski sposób połączył gromadzenie kolekcji dziedzictwa dawnej wsi i jej odzwierciedlenia w sztuce. Dzięki jego zabiegom posiadamy bogate i inspirujące zbiory sztuki ludowej oraz cenną kolekcję malarstwa polskiego o tematyce wiejskiej XIX–XX w.

Wierzę, że piękno prezentowanych nakryć głowy z obszaru południowo-zachodniej Wielkopolski wzbudzi zainteresowanie zarówno specjalistów-etnologów, badaczy mody, jak i pasjonatów i pasjonatek piękna. Waław Nawrocki, budując u schyłku lat 40. XX w. muzeum, apelował o „przetworzenie artystyczne rodzimych motywów ludowych, ustalonych i zbadanych, na twory artystyczne, jak: pieśni i kompozycje, widowiska i teatry amatorskie, podania, klechdy i poezje oraz sztukę stosowaną i przemysł artystyczny”. W czasach folkowej mody i dizajnu inspirowanego ludową twórczością także nasze czepki, kopki i klapice mają szansę na drugie życie.

Katalog zawdzięcza swe powstanie wielu osobom i instytucjom. Słowa podziękowania kieruję do Kustosza Pracowni Etnograficznej Muzeum Okręgowego w Lesznie, Ewy Tomaszewskiej, za czuwanie nad procesem konserwacji obiektów, przygotowanie interesującej wystawy oraz katalogu. Za pokrycie kosztu konserwacji kolekcji dziękuję Samorządowi Województwa Wielkopolskiego. Wyrazy wdzięczności kieruję do Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Urzędu Marszałkowskiego Województwa Wielkopolskiego za finansowe wsparcie wydania katalogu.

dr Kamila Szymańska
Dyrektor Muzeum Okręgowego w Lesznie

Preface

In multi-thematic museums, ethnographic collections, especially those documenting the cultural heritage of villages, are usually overshadowed by artistic or historical collections. They commonly evoke feelings of nostalgia for the lost world to the youngest generation, already known only from museums, films or mysterious objects found in attics. The ethnographic resource of the Leszno museum is not a random collection of objects, but a consciously and deliberately planned collection of various artifacts showing the specificity of the region and the culture of the societies they are products of.

With the book *From my great-grandmother's head - mobcaps, cops, klapicas ...* we are opening a series of presentations of the collections of the District Museum in Leszno by publishing catalogues of individual collections. This concept is a consequence of the strategy adopted in 2019, according to which the selected collections are subject to conservation, detailed study, presentation at a monographic exhibition and preparation of a catalogue in the form of a book.

This catalogue symbolically and significantly spins the efforts of the authors of the museum collections: ethnographic and artistic. For us, Leszno's museologists, the publication of this catalogue in 2020 is extremely important. We are celebrating the 70th anniversary of our museum, honouring its first creators: Waław Nawrocki and Stanisław Chmielowski, PhD. In the difficult post-war years, Waław Nawrocki did not allow valuable ethnographic objects to be dispersed from the area of Wschowa, and Stanisław Chmielowski - a long-time director of the museum, ethnographer by education - masterfully combined the collection of the heritage of the former village and its reflection in art. Thanks to his efforts, we have a rich and inspiring collection of folk art and a valuable collection of Polish paintings on rural topics from the 19th to 20th centuries.

I believe that the beauty of the presented headgear from the south-west of Greater Poland will arouse the interest of ethnologists and fashion researchers, as well as beauty enthusiasts. Waław Nawrocki, building at the end of the 1940s of the 20th century, the museum called for „artistic transformation of native folk motifs, established and researched, into artistic creations, such as songs and compositions, performances and amateur theatres, tales, poetry, and applied arts and the artistic industry.” In the times of folk fashion and design inspired by folk art, our mobcaps, cops and klapicas also have a chance for a second life.

The catalogue owes its creation to many people and institutions. I would like to express my gratitude to Ewa Tomaszewska, the Curator of the Ethnographic Studio of the District Museum in Leszno, for overseeing the conservation process, preparing an interesting exhibition and catalogue. I would like to thank the Self-Government of the Greater Poland Region for financing the conservation of the collection. I would like to express my gratitude to the Ministry of Culture and National Heritage and the Marshal's Office of the Greater Poland Region for financial support for the publication of the catalogue.

Kamila Szymańska, PhD,
Director of the District Museum in Leszno

Vorwort

Ethnographische Sammlungen, insbesondere solche, die das kulturelle Erbe des Dorfes dokumentieren, funktionieren normalerweise in multithematischen Museen im Schatten künstlerischer oder historischer Sammlungen. Sie rufen gewöhnlich Gefühle der Nostalgie für die verlorene Welt hervor, die der jüngsten Generation ausschließlich aus Museen, Filmen oder mysteriösen Gegenständen auf Dachböden bekannt sind. Der ethnographische Bestand des Museums in Leszno ist keine zufällige Sammlung von Objekten, sondern eine bewusst und geplant geschaffene Sammlung verschiedener Artefakte, die die Besonderheit der Region und die Kultur der Gesellschaften zeigen, deren Produkte sie sind.

Mit dem Buch *Vom Kopf der Urgroßmutter – Hauben, Kappen, Klappenhauben ...* eröffnen wir eine Reihe von Präsentationen der Sammlungen des Bezirksmuseums in Leszno, indem wir Kataloge einzelner Sammlungen veröffentlichen. Dieses Konzept ist eine Folge der Strategie von 2019, nach der die ausgewählten Sammlungen konserviert, detailliert bearbeitet, auf einer monografischen Ausstellung präsentiert werden, es wird auch ein Katalog in Form eines Buches erstellt.

Dieser Katalog verbindet symbolisch und sinnvoll die Bemühungen von Schöpfern von ethnographischen und künstlerischen Museumssammlungen. Für uns, Museologen aus Leszno, ist die Veröffentlichung dieses Katalogs im Jahr 2020 von außerordentlicher Bedeutung. Wir feiern das 70-jährige Bestehen unseres Museums und ehren seine ersten Schöpfer: Waclaw Nawrocki und Dr. Stanislaw Chmielowski. In den schwierigen Nachkriegsjahren erlaubte Waclaw Nawrocki nicht, wertvolle ethnographische Objekte aus der Gegend von Wschowa zu zerstreuen, und Stanislaw Chmielowski - der langjährige Direktor des Museums, ausgebildeter Ethnograph - verband meisterhaft die Sammlung von Erbe des ehemaligen Dorfes und seine Reflexionen in der Kunst. Dank seiner Bemühungen verfügen wir über reichhaltige und inspirierende Sammlungen der Volkskunst sowie eine wertvolle Sammlung der polnischen Malerei zu ländlichen Themen des 19. und 20. Jahrhunderts.

Ich glaube, dass die Schönheit von präsentierten Kopfbedeckungen aus dem südwestlichen Großpolen das Interesse sowohl von Fachleuten - Ethnologen als auch von Modeforschern und Schönheitsliebhabern wecken wird. Waclaw Nawrocki, der Ende 40er Jahre des 20. Jahrhunderts das Museum errichtete, forderte die „künstlerische Transformation von einheimischen Volksmotiven, die etabliert und erforscht wurden, in künstlerische Kreationen wie Lieder und Kompositionen, Performances und Amateurtheater, Erzählungen, Gedichte und angewandte Kunst sowie die Kunstindustrie“. In Zeiten der Volksmode und des Designs, das von der Volkskunst inspiriert sind, haben unsere Hauben, Kappen, Klappenhauben auch die Chance auf ein zweites Leben.

Der Katalog verdankt seine Erstellung vielen Menschen und Institutionen. Mein Dank geht an Ewa Tomaszewska, Kustodin der Ethnographischen Abteilung am Bezirksmuseum in Leszno, für die Überwachung des Konservierungsprozesses der Objekte, die Erstellung der interessanten Ausstellung und des Katalogs. Ich möchte der Selbstverwaltung der Woiwodschaft Großpolen für die Finanzierung der Pflege der Sammlung danken. Ich möchte dem Ministerium für Kultur und nationales Erbe und dem Marschallamt der Woiwodschaft Großpolen für die finanzielle Unterstützung der Katalogveröffentlichung meinen Dank aussprechen.

Dr. Kamila Szymańska
Direktorin des Bezirksmuseums in Leszno

Pamiętka ślubu
Domachowo, 1933
nr inw. MPE 8/7
w zbiorach od 1994

Plenerowa fotografia grupowa z 30 maja 1933 roku, wykonana w Domachowie, przedstawia gości weselnych w większości ubranych w tradycyjne stroje biskupiańskie, a także z innych okolic. Panie głównie w kopkach z okapem, kilka w chustach wykopionych.

Z głowy prababci – czepki, kopki, klapice

Ubiór opowiada o człowieku i jego kulturze. Chroni nasze ciało i daje ciepło, będąc jednocześnie rodzajem komunikatu. Oprócz funkcji użytkowej nosi w sobie różnorodne treści i znaczenia. Współczesność daje w tej materii nieograniczone możliwości autoprezentacji czy autoekspresji. Poprzez ubiór, a szerzej wygląd, wizerunek budowany poprzez szereg wyborów konsumenckich, kreujemy obraz mający wyrażać naszą indywidualną tożsamość. Ubiór jest swego rodzaju tekstem, którym opowiadamy innym o sobie. Opowieść ta zawiera zarówno najbardziej podstawowe i ogólne treści, jak i te jednostkowe, aktualne, np. na temat poglądów, upodobań, preferencji, postaw, stylu życia, nastroju. Tym bardziej współcześnie trudno wyobrazić sobie świat, w którym nie było miejsca na indywidualizm, w którym bardziej liczyła się przynależność do lokalnej społeczności i to ona wyznaczała tożsamość i standardy ubioru. Dla przedstawicieli chłopskiej kultury tradycyjnej opowieść ograniczała się bowiem do czytelnych dla wszystkich informacji na temat przynależności do lokalnej społeczności, wieku, płci, stanu cywilnego, pełnionych ról społecznych, statusu, sytuacji ekonomicznej. Ubiór, a w szczególności jego odświętna wersja, czyli strój ludowy, był ściśle skodyfikowany, miał określone, wypracowane formy.

Strój ludowy to jeden z wyróżników chłopskiej kultury tradycyjnej. Ubiory poszczególnych grup etnograficznych kształtowały się przez wieki pod wpływem określonych warunków. Niekiedy zasięg danego stroju obejmował jedną lub kilka wsi. W Polsce jego rozkwit przypadł na II połowę XIX w., wraz z rozwojem gospodarczym, który nastąpił po uwłaszczeniu chłopów. Strój ludowy po zniesieniu pańszczyzny zaczął prezentować się szczególnie bogato, dużą rolę zaczęły odgrywać elementy zdobnicze. W Wielkopolsce polityka germanizacyjna zaborcy paradoksalnie wpływała na umocnienie lokalnych grup społecznych i ich przywiązanie do tradycyjnych wartości. Strój symbolizował przynależność etniczną i określoną tożsamość. Jednocześnie zmiany kulturowe, ekonomiczne, świadomościowe, jakie zachodziły na wsi, migracje ludności, szerzenie się mody miejskiej i dostęp do taniej produkcji fabrycznej sprawiły, że stroje ludowe ulegały modyfikacjom i zaczęły stopniowo zanikać. Proces ten, w przypadku przywiązanych do tradycyjnego sposobu ubierania kobiet, trwał jeszcze w II połowie XX w. Obecnie stroje ludowe pełnią rolę kostiumów czy strojów reprezentacyjnych podkreślających przynależność regionalną czy identyfikację z lokalnym dziedzictwem kulturowym. Zachowane elementy stroju ludowego jako muzealia opowiadają o noszących je ludziach i ich kulturze. Kobięce nakrycia głowy to jeden z najbardziej charakterystycznych elementów strojów wielkopolskich. Okazałe kształty okalające głowę białym tiulowym obłokiem są ukoronowaniem dostojnego wizerunku. Opowiadają właśnie o kobietach, użytkownikach tiulowych czepców, jak również o ich twórczyniach.

W zbiorach etnograficznych Muzeum Okręgowego w Lesznie znajduje się bogata kolekcja strojów ludowych południowo-zachodniej Wielkopolski, w tym około trzystu kobiecych nakryć głowy pochodzących z końca XIX w. i I połowy XX w. Ich zróżnicowane formy (czepki, kopki, klapice itd.) są unikatowymi przykładami ludowego rękodzieła. Wykonano je najczęściej z delikatnego tiulu, są zdobione białym ręcznym haftem, z misternie układanymi tiulkami. Różnorodność kształtów i zdobnictwa obrazuje zróżnicowanie regionu, a także estetyczne upodobania noszących te

niezwykle nakrycia głowy mieszanek wsi. Ludowe czepce pozyskiwane były do muzealnych zbiorów drogą zakupów i darowizn od lat 50. XX w., głównie przez etnografa i wieloletniego dyrektora Muzeum Okręgowego w Lesznie, dr Stanisława Chmielowskiego, który je opracowywał i publikował wyniki swych badań (1989).

Ze względu na duży stopień zabrudzenia i zły stan zachowania pozyskiwanych do muzealnych zbiorów czepków wymagały one zabiegów konserwatorskich, takich jak: pranie, prasowanie, krochmalenie, układanie tiulek, wstążek czy koronek, podklejanie, cerowanie czy też rekonstrukcja ubytków tiulu, a także odtworzenie ułożenia kształtu czepca. Projekt konserwacji czepków trwa od 2017 r. Działania te konieczne są dla zachowania lub przywrócenia stanu właściwego obiektom zagrożonym nieodwracalnym uszkodzeniem. Dawniej szyciem i układaniem kopek zajmowały się tzw. czepcorki czy kopczorki, jednak zmiany kulturowe wpłynęły na zanik tego typu umiejętności. Obecnie tą wąską specjalnością poszczycić mogą się nieliczne osoby o zróżnicowanym przygotowaniu – od wyspecjalizowanych konserwatorów tkanin po entuzjastki lokalnej twórczości, często zdobywające wiedzę i umiejętności w tradycyjnym przekazie, od starszych pokoleń, praktykujące to trudne rzemiosło m.in. na potrzeby zespołów folklorystycznych.

Nakrycia głowy prezentowane na wystawie to część kolekcji, która dzięki zabiegom konserwatorskim odzyskała dawną świetność. Owe artefakty ludowego rękodzieła, których wykonanie wymagało niezwykłych zdolności manualnych, zręczności, wyobraźni, a także takich cech charakteru jak cierpliwość, wytrwałość i staranność, obrazują estetyczną wrażliwość i wagę przykładaną do ubioru przez mieszkanki wielkopolskich wsi. Podstawowym materiałem, z którego wykonywano czepce, był biały tiul. Lekka, przejrzysta, krochmalona na sztywno tkanina pozwalała na tworzenie skomplikowanych i efektownych kompozycji przestrzennych. Konstrukcje, w zależności od lokalnych wzorów, wymagały wykrojonych określonych kształtów, np. okrągłego denka różnych rozmiarów lub tzw. łatki i kwaterek, a przy padku klapicy denka, ślorki, ściągaczki i koronki. Denko należało zamocować do płóciennego sztywnika biegnącego wokół, zakładając materiał w odpowiednich miejscach. Jedną z najbardziej pracochłonných czynności było uformowanie ryżki tiulowej okalającej brzeg czepka. Służyły do tego specjalne maszynki/krosienka w formie pionowej ramki i kołeczków „knebelków”, pomiędzy którymi przeplatano wąski pas tiulki, dokładając kołeczki raz z jednej, raz z drugiej strony ramki. Utworzone rurkowate fałdki należało utrwalić za pomocą nitki, którą wgrzewano w krochmalony tiul za pomocą specjalnego metalowego noża.

W polskiej kulturze tradycyjnej kobiety, szczególnie te zamężne, musiały zakrywać włosy. Niegdyś ich głowę nakrywał czepiec – rodzaj białej chusty wiązanej w czepiec i tak nazywanej. To właśnie od niego kobiety od czasów średniowiecza nazywano białogłowami. Z biegiem czasu szyte kapy zmieniały krój i formę, poszczególne typy opisuje Stanisław Chmielowski (Chmielowski 1989, s. 28–32).

Formy nakryć głowy zmieniały się i przekształcały, jak zmienia się moda. Zróżnicowanie wyraźnie zaznacza się również w zależności od danego subregionu. Nakrycia głowy przyjmowały odmienne formy w innych okolicach, nawet między sąsiadującymi ze sobą wsiami (Chmielowski 1989, s. 28), głównie ze względu na to, iż powstawały w ramach gospodarstwa domowego lub wykonywane były przez lokalne specjalistki. W zbiorach Muzeum Okręgowego w Lesznie można wyróżnić następujące grupy reprezentujące subregiony południowo-zachodniej Wielkopolski:

poniecko-krobska, człocka, hazacka, krotoszyńska, świerczyńska, kółkowska, kosciańska i włoszakowska.

Poszczególne subregiony Wielkopolski wykształciły własne rodzaje stroju ludowego w różnych odmianach. Stroje codzienne różniły się od świątecznych, obrzędowych czy „do miasta”. Inna kolorystyka przystawała osobom starszym noszącym ciemniejsze, stonowane barwy, a inna młodym – dziewczynki czy panny wybierały pastele. Odmienne garderoba używana była w zależności od pory roku. Istniały różnice pomiędzy strojem panny i mężatki. Zamożne mieszkanki wielkopolskich wsi mogły pozwolić sobie na podkreślanie swojej pozycji społecznej poprzez konkretny rodzaj materiału, krój czy fason. Okazałe stroje cechowała obfitość, wiele warstw, fałd, marszczących, a także bogate zdobienia – hafty na czepkach, wiązadłach, kryzach, mankietach, fartuchach, falbanach. Zróżnicowanie w obrębie jednej grupy etnograficznej obrazują biskupiańskie nakrycia głowy, które opisuje szczegółowo Adam Głapa (1953).

Na całym terenie południowo-zachodniej Wielkopolski czepce były niezwykle ozdobne. Jedną z podstawowych technik stosowanych do dekoracji tiulu był haft. Występujące na białym tle nakryć głowy białe hafty przybierały układy pasowe lub centralne. Haft w Wielkopolsce zachował się głównie w strojach i odzieży kobiecej (Głapa 1965). Czepce prezentują całe spektrum rozwiązań artystycznych. Pojawiają się hafty przewlekane, cerowane, snute. Motywy zdobnicze to głównie gałązki roślinno-kwiatowe, wici, grona, rozety, grochy, oczka, elementy geometryczne. Zdobienie wzbogacano aplikacjami z innego materiału, dublowaniem tiulu na kwiatach czy listkach lub wycinaniem poszczególnych pól, co dawało ażurowy efekt. Występował również haft wykonywany przy użyciu maszyny do szycia lub haft fabryczny. Niekiedy do łączenia poszczególnych elementów czepka wykorzystywano pasy fabrycznej koronki.

Istotnym elementem służącym do przytrzymywania na głowie kopek czy czepków były przypinane czy przyszywane po bokach bandy - wiązadła tiulowe lub płóciennne, wiązane pod brodą w kokardy „penteluski/kobołki”, lub luźno przewijane czy puszczane wolno. Występujące parami pasy tiulu były zdobione haftem, najczęściej z większym motywem zdobniczym w dolnej części, zaś brzegi wykończone ząbkami czy łańcuchem oczek. Jako bandy stosowano też szerokie wstążki tkane w bukiety kwiatowe, niekiedy drukowane czy malowane. Takie „kwiciate” wstążki zawiązane w kokardę przypinano również z tyłu do nakrycia głowy, wiązano przy zapięciu koralu lub w miejscu wiązania fartucha.

Nakrycia głowy przyozdabiane były również węższymi wstążkami w kolorach pastelowych, najczęściej różowym, niebieskim czy zielonym. Ta forma dekoracji przybierała rozmaite kształty – wstążkę skręcano w rulonik okalający tiulkę, owijano wokół pasm tiulki, układano w marszczone fale bądź naszywano kokardki, rozety czy uszka. Naszywanie wstążki powyżej tiulki, na denko, było charakterystyczne dla mężatek, zastępowało wiązanie jedwabnicy wokół czepka. Wstążkę taką nazywano „bógzapłać”. Był to wyraz mody, która pojawiła się w grupie włoszakowicko-wschowskiej w XX w. wśród zamożnych kobiet pragnących wyróżnić się nowym, choć tańszym, przybraniem czepca (Chmielowski 1995, s. 30).

Zjawisko stroju ludowego, a wraz z nim kobiecych tiulowych nakryć głowy, choć dawno wyszło z powszechnego użytku, nadal znajduje entuzjastów, którzy przywracają mu życie w trakcie pokazów, warsztatów, przedstawień folklorystycznych. Członkinie zespołów z dumą noszą tiu-

lowe starannie uformowane nakrycia głowy, których przygotowanie wymaga sięgnięcia do wiedzy i umiejętności poprzednich pokoleń, wracają więc do korzeni, do swego dziedzictwa. Ubiór, będąc nośnikiem określonych znaczeń, niczym teatralny kostium pozwala wcielić się w rolę, uczynić ją wyrazistą, zarówno dla innych, jak i dla samego siebie. W pewien sposób przywdziewanie stroju ludowego może łączyć ze spuścizną przodków.

Zebrane na wystawie elementy stroju ludowego ukazują fragment świata, który odszedł już w zapomnienie. Rozmaitość form i sposób wykonania tiulowych nakryć głowy odsłaniają charakter lokalnej kultury i estetyki. Opowieść, jaką snują muzealia, daje ciekawą perspektywę spojrzenia na to, jak wyrażamy swoją tożsamość.

Bibliografia

- Bzdęga J., Biskupianie, Warszawa 1992
- Chmielowski S., Stroje ludowe województwa leszczyńskiego, „Leszczyńskie Zeszyty Muzealne” 1989
- Chmielowski S., Słownik nazw i wyrażen związanych ze strojem ludowym Wielkopolski, Leszno 1995
- Głapa A., Strój dzierzacki, Atlas polskich strojów ludowych, cz. II Wielkopolska, z. 2, Poznań 1953
- Głapa A., Wystawa ludowego haftu wielkopolskiego, „Polska Sztuka Ludowa” 1965 nr 4, s. 233-236
- Głapa A., Ubiór chłopski, w: Kultura ludowa Wielkopolski, red. J. Burszta, Poznań 1960, s. 497-561
- Gadomski S., Strój ludowy w Polsce, Fundacja Kultury Wsi, Warszawa 1990
- Gomolec L., Wielkopolskie grupy regionalne i lokalne nazwy ludności wiejskiej, w: Kultura ludowa Wielkopolski, red. J. Burszta, Poznań 1964
- Kolberg O., Lud. W. Ks. Poznańskie, t. 10, cz. 2, Wrocław-Poznań 1982
- Kutrzeba-Pojnarowa A., Ubiór i strój ludowy jako wyraz poziomu produkcji, pozycji społecznej i upodobań estetycznych jego nosicieli i wytwórców, „Polska Sztuka Ludowa” 1976, nr 1, s. 3-4
- Minksztytm J., Kolekcja tkanin i ubiorów biskupiańskich w zbiorach Muzeum Etnograficznego w Poznaniu, w: Wesele biskupiańskie. Rzecz o tradycji, red. U. Nowakowska, Szreniawa 2012
- Piskorz-Brankova E., Polskie stroje ludowe, Warszawa 2003
- Rosińska I., Suknia wydaje ludzkie obyczaje. Wielkopolskie stroje ludowe w zbiorach Muzeum Etnograficznego, Muzeum Narodowe w Poznaniu, Poznań 2015
- Tomicki R., Kultura – dziedzictwo – tradycja, w: Etnografia Polski. Przemiany kultury ludowej, red. M. Biernacka, M. Frankowska, W. Paprocka, Wrocław 1981

The garment tells about man and their culture. It protects our body and gives warmth, while being a kind of message. Apart from its utility function, it carries various contents and meanings. The present day gives unlimited possibilities of self-presentation or self-expression in this matter. Through clothes, and more broadly, the image built through a series of consumer choices, we create an image that expresses our individual identity. Clothing is a kind of text that we tell others about ourselves. This story contains both the most basic and general content, as well as the individual, current, for example, about views, likes, preferences, attitudes, lifestyle, and mood. Even more so today, it is difficult to imagine a world where there was no room for individualism, where belonging to the local community was more important, and it was this community that determined the identity and standards of clothing. For the representatives of the traditional peasant culture, the story was limited to readable information about belonging to the local community, age, sex, marital status, social roles, status, and economic situation. The garment, and in particular its festive version, i.e. the folk costume, was strictly codified and had specific, developed forms.

Folk costume is one of the distinguishing features of traditional peasant culture. The clothes of individual ethnographic groups have been shaped over the centuries under the influence of certain conditions. Sometimes the range of a given outfit covered one or more villages. In Poland, it flourished in the second half of the 19th century, along with the economic development that followed the enfranchisement of peasants. After the abolition of serfdom, the folk costume began to look particularly rich, decorative elements began to play an important role. In Greater Poland, the Germanization policy of the invaders paradoxically influenced the strengthening of local social groups and their attachment to traditional values. The outfit symbolized ethnicity and a specific identity. At the same time, cultural, economic and awareness changes that took place in the countryside, population migrations, the spread of urban fashion and access to cheap factory production resulted in the fact that folk costumes were subject to modifications and began to disappear gradually. This process, in the case of women who are attached to the traditional way of dressing, continued in the second half of the 20th century. Currently, national costumes play the role of costumes or representative costumes emphasizing regional affiliation or identification with the local cultural heritage. Preserved elements of national costumes as museum pieces tell about the people wearing them and their culture. Women's headgear is one of the most characteristic elements of Greater Poland's costumes. The impressive shapes surrounding the head with a white tulle cloud are the crowning achievement of the dignified image. They are just talking about women, users of tulle bonnets, as well as about their authors.

The ethnographic collection of the District Museum in Leszno includes a rich collection of folk costumes from south-western Greater Poland, including about three hundred women's headgear from the end of the 19th century and the first half of the 20th century. Their various forms (mobcaps, cops, klapicas, etc.) are unique examples of folk handicraft. They are usually made of delicate tulle, decorated with white hand embroidery, with intricately arranged tulle. The variety of shapes and ornaments illustrates the diversity of the region, as well as the aesthetic preferences of women wearing this unusual headgear. People's bonnets have been obtained for the museum collections through purchases and donations since the 1950s of the 20th century, mainly by the ethnographer and long-

time director of the District Museum in Leszno, Stanisław Chmielowski, PhD, who developed them and published the results of his research (1989).

Due to the high degree of soiling and the poor condition of the mobcaps obtained for museum collections, they required conservation procedures, such as: washing, ironing, starching, placing tulle, ribbons or lace, gluing, mending or reconstructing the missing tulle, as well as restoring the shape of the bonnet. The caps maintenance project has been underway since 2017. These activities are necessary to maintain or restore proper condition to objects at risk of irreversible damage. In the past, the so-called bonnet makers or cop makers dealt with sewing and arranging bonnets, however, cultural changes have led to the decline of this type of skill. Currently, only a few people with a diversified background can be proud of this narrow specialty - from specialized fabric conservators to enthusiasts of local creativity, often acquiring knowledge and skills in traditional transmission, from older generations, practising this difficult craft, e.g. for the needs of folklore groups.

The headgear presented at the exhibition is part of the collection which has regained its former glory thanks to conservation efforts. These folk handicraft artifacts, the execution of which required extraordinary manual skills, dexterity, and imagination, as well as such character traits as patience, persistence and diligence, illustrate the aesthetic sensitivity and importance attached to clothing by the inhabitants of the villages of Greater Poland. The basic material from which the bonnets were made was white tulle. Light, transparent, stiffly starched fabric allowed for the creation of complex and effective spatial compositions. The structures, depending on local patterns, required cutting out specific shapes, e.g. round bottom of various sizes or the so-called patches and squares, and in the case of the bottom of a klapica, slorkas, ribbing and lace. The bottom had to be attached to the canvas stiffener running around with the fabric in the right places. One of the most labour-intensive activities was shaping tulle ribbing surrounding the brim of the cap. Special machines/looms in the form of a vertical frame and pins were used for these „gags”, between which a narrow strip of tulle was interwoven by adding pegs on one side and then on the other side of the frame. The formed tubular folds had to be fixed with a thread, which was welded in starched tulle with a special metal knife.

In traditional Polish culture, women, especially married ones, had to cover their hair. In the past, their head was covered with a bonnet - a kind of white scarf tied in a bonnet and so called. It was from it that women were called whiteheads from the Middle Ages. Over time, the sewn covers changed the cut and form, individual types are described by Stanisław Chmielowski (Chmielowski 1989, pp. 28-32).

The forms of headgear changed and transformed as fashion changed. Diversification is also clearly visible depending on a particular sub-region. Headgear took different forms in other areas, even between neighbouring villages (Chmielowski 1989, p. 28), mainly due to the fact that they were made within the household or made by local specialists. The collections of the District Museum in Leszno include the following groups representing the subregions of south-western Greater Poland, namely: Poniec-Krobia, Człoki, Hazy, Krotoszyn, Świerczyna, Kąkolewo, Kościan and Włoszakowice.

Individual subregions of Greater Poland developed their own types of folk costumes indifferent varieties. Everyday costumes differed from festive, ceremonial or „downtown” costumes. Different colours suited older people wearing darker, subdued colours, and other suited young people - young girls or older girls chose pastels. Different wardrobe was used depending on the season. There were differences between the attire of a

virgin and a married woman. Wealthy residents of villages of Greater Poland could afford to emphasize their social position through a specific type of fabric, cut or fashion. Sumptuous costumes were characterized by abundance, many layers, folds, ruffles, as well as rich decorations - embroidery on caps, ties, fraises, cuffs, aprons, frills. Diversity within one ethnographic group is illustrated by hats from Biskupizna, described in detail by Adam Glapa (1953).

In the entire area of south-western Greater Poland, the bonnets were extremely decorative. One of the basic techniques used to decorate tulle was embroidery. White embroidery on the white background of the headgear took the form of stripes or was central. Embroidery in Greater Poland has survived mainly in women's costumes and clothing (Glapa 1965). Bonnets present the entire spectrum of artistic solutions. Embroidery appears threaded, darned, spun. Decorative motifs are mainly plant and flower branches, flagella, bunches, rosettes, polka dots, eyes, geometric elements. The decoration was enriched with applications of other materials, doubling the tulle on flowers or leaves or cutting out individual fields, which gave an openwork effect. There was also embroidery made with the use of a sewing machine or factory embroidery. Sometimes, stripes of factory lace were used to connect individual elements of the cap.

An important element used to hold cops or caps on the head were the bands attached or sewn on the sides - tulle or linen ties, tied under the chin in bows „loop cockades/kobolkas”, or loosely tied or let loosely down. The pairs of tulle strips were decorated with embroidery, most often with a larger decorative motif in the lower part, and the edges finished with serrations or a chain of eyelets. Wide ribbons woven into flower bouquets, sometimes printed or painted, were also used as bands. Such „flowery” ribbons tied in a bow were also pinned to the back of the headgear, tied at the fastening of beads or at the point where the apron was tied.

Headgear was also decorated with narrower ribbons in pastel colours, most often pink, blue or green. This form of decoration took various shapes - the ribbon was twisted into a roll surrounding the tulle, it was wrapped around the strands of tulle, it was arranged in crinkled waves, or bows, rosettes or ears were sewn on. Sewing the ribbon above the tulle, on the bottom, was characteristic of married women, it was replaced by tying the silk scarf around the cap. Such a ribbon was called „God bless you”. It was an expression of fashion that appeared in the 20th century in the Włoszakowice-Wschowa group among wealthy women who wanted to stand out with new, although cheaper, decorations of their bonnets (Chmielowski 1995, p. 30).

The phenomenon of the folk costume, and with it of women's tulle headgear, although it has long ceased to be widely used, still finds enthusiasts who bring it back to life during shows, workshops and folklore performances. The members of the bands proudly wear tulle, carefully shaped headgear, the preparation of which requires the use of knowledge and skills of previous generations, so they return to their roots, to their heritage. Dress, being a carrier of specific meanings, like a theatrical costume, allows you to play a role, make it expressive, both for others and for yourself. In some ways, donning a national costume can connect with the heritage of ancestors.

The elements of the folk costume at the exhibition show a fragment of the world that has already been forgotten. The variety of forms and the way of making tulle headgear reveal the character of local culture and aesthetics. The story told by the museum pieces gives an interesting perspective on how we express our identity

Vom Kopf der Urgroßmutter – Hauben, Kappen, Klappenhauben ...

Die Kleidung erzählt über den Menschen und seine Kultur. Sie schützt unseren Körper, gibt uns Wärme und ist gleichzeitig eine Art von Kommunikation. Zusätzlich zu ihrer Nutzfunktion umfasst sie verschiedene Inhalte und Bedeutungen. Die Gegenwart bietet hier unbegrenzte Möglichkeiten der Selbstdarstellung oder des Selbstausdrucks. Durch die Kleidung und allgemeiner durch das Aussehen, das Image, das infolge einer Reihe von Verbraucherentscheidungen erstellt wird, kreieren wir ein Bild, das unsere individuelle Identität ausdrücken sollte. Die Kleidung ist eine Art von Text, den wir anderen über uns erzählen. Diese Geschichte enthält sowohl die grundlegendsten und allgemeinsten als auch die einzelnen, aktuellen Inhalte, z.B. zu Ansichten, Vorlieben, Einstellungen, zum Geschmack, Lebensstil, zur Stimmung. Noch schwieriger ist es heute, sich eine Welt vorzustellen, in der es keinen Raum für Individualismus gab, in der die Zugehörigkeit zur lokalen Gemeinschaft wichtiger war, und diese Gemeinschaft bestimmte die Identität und die Standards der Kleidung. Für Vertreter der traditionellen Bauernkultur beschränkte sich die Geschichte auf für alle lesbaren Informationen über die Zugehörigkeit zur örtlichen Gemeinde, über das Alter, das Geschlecht, den Familienstand, soziale Rollen, den Status und die wirtschaftliche Situation. Die Kleidung, und insbesondere ihre feierliche Version, d.h. die Tracht, war streng kodifiziert und hatte spezifische, entwickelte Formen.

Die Tracht ist eine der charakteristischen Merkmale der traditionellen Bauernkultur. Die Kleidung bestimmter ethnographischer Gruppen wurde im Laufe der Jahrhunderte unter dem Einfluss spezifischer Bedingungen geformt. Manchmal umfasste die Reichweite einer bestimmten Bekleidung ein oder mehrere Dörfer. In Polen hatte die Kleidung ihre Blütezeit in der zweiten Hälfte des 19. Jahrhunderts zusammen mit der wirtschaftlichen Entwicklung, die auf die Bauernbefreiung folgte. Nach der Abschaffung der Leibeigenschaft begann die Tracht sich besonders reich zu präsentieren, dekorative Elemente spielten eine große Rolle. In Großpolen beeinflusste die Germanisierungspolitik der Besatzungsmacht paradoxerweise die Stärkung lokaler sozialer Gruppen und ihre Bindung an traditionelle Werte. Die Tracht symbolisierte ethnische Zugehörigkeit und eine bestimmte Identität. Gleichzeitig führten kulturelle, wirtschaftliche und geistige Veränderungen auf dem Land, die Migration von Menschen, die Verbreitung städtischer Mode und der Zugang zu billiger Fabrikproduktion dazu, dass die Trachten modifiziert wurden und allmählich verschwanden. Dieser Prozess wurde bei Frauen, die an die traditionelle Art der Kleidung gebunden waren, in der zweiten Hälfte des 20. Jahrhunderts fortgesetzt. Derzeit spielen Trachten die Rolle von Kostümen oder der repräsentativen Kleidung, die die regionale Zugehörigkeit oder Identifikation mit dem lokalen Kulturerbe betonen. Die erhaltenen Elemente der Tracht erzählen als Museumsstücke von den Menschen, die sie trugen, und ihrer Kultur. Kopfbedeckungen von Frauen sind eines der charakteristischsten Elemente der Tracht in Großpolen. Die beeindruckenden Formen, die den Kopf mit einer weißen Tüllwolke umgeben, sind die Krönung eines würdevollen Bildes. Sie erzählen eben von Frauen, Benutzerinnen von Tüllhauben sowie von ihren Schöpferinnen.

Die ethnographische Sammlung des Bezirksmuseums in Leszno umfasst eine umfangreiche Sammlung von Trachten aus dem südwestlichen Großpolen, darunter ungefähr dreihundert Kopfbedeckungen von Frauen aus dem Ende des 19. Jahrhunderts und der ersten Hälfte des 20. Jahrhunderts. Ihre verschiedenen Formen (Hauben, Hüte, Klappenhauben usw.)

sind einzigartige Beispiele für Volkshandwerk. Sie wurden am häufigsten aus zartem Tüll hergestellt, wurden mit weißer Handstickerei und aufwendig arrangiertem Tüll verziert. Die Vielfalt der Formen und Ornamente zeigt die Differenzierung der Region sowie die ästhetischen Vorlieben von Frauen auf dem Land, die diese ungewöhnlichen Kopfbedeckungen trugen. Volkshauben wurden seit den 50er Jahren des 20. Jahrhunderts durch Einkäufe und Spenden für Museumssammlungen erworben, hauptsächlich vom Ethnographen und langjährigen Direktor des Bezirksmuseums in Leszno, Dr. Stanisław Chmielewski, der sie bearbeitete und die Ergebnisse seiner Forschungen veröffentlichte (1989).

Aufgrund des hohen Verschmutzungsgrades und des schlechten Zustands der für Museumssammlungen gewonnenen Hauben erforderten sie Konservierungsverfahren wie: Waschen, Bügeln, Stärken, Anordnen von Tüll, Schleifen oder Spitzen, Kleben, Ausbessern oder Rekonstruieren von Tüllverlust sowie Wiederherstellen der Anordnung der Form der Haube. Das Projekt zur Pflege der Hauben dauert seit 2017. Diese Aktivitäten sind erforderlich, um den ordnungsgemäßen Zustand von Objekten aufrechtzuerhalten oder wiederherzustellen, bei denen das Risiko irreparabler Schäden besteht. In der Vergangenheit

waren mit dem Nähen und Anordnen von Hauben die sogenannten ‚Czeczorkas‘ oder ‚Kopczorkas‘ [Hauben- oder Kappenmacherinnen] beschäftigt, kulturelle Veränderungen führten jedoch zum Verschwinden dieser Art von Fähigkeiten. Gegenwärtig sind auf diesem engen Fachgebiet nur einige Personen mit unterschiedlichen Vorbereitungen tätig - von spezialisierten Gewebekonservatoren bis zu Enthusiasten des lokalen Schaffens, die häufig Kenntnisse und Fähigkeiten in der traditionellen Übertragung von älteren Generationen erwerben, die dieses schwierige Handwerk unter anderem für die Bedürfnisse von Folkloregruppen praktizieren.

Die auf der Ausstellung präsentierten Kopfbedeckungen sind ein Teil der Sammlung, die dank Bemühungen um die Erhaltung ihren früheren Glanz wiedererlangt hat. Diese Artefakte der Volkskunst, deren Herstellung außergewöhnliche handwerkliche Fähigkeiten und Geschicklichkeit, Phantasie sowie Charaktereigenschaften wie Geduld, Beharrlichkeit und Fleiß erforderte, veranschaulichen die ästhetische Sensibilität und die Bedeutung der Kleidung für die Bewohner von Dörfern in Großpolen. Das Grundmaterial, aus dem die Hauben hergestellt wurden, war weißer Tüll. Das leichte, transparente, steif gestärkte Gewebe ermöglichte die Schaffung komplexer und effektiver räumlicher Kompositionen. Die Konstruktionen erforderten in Abhängigkeit von lokalen Mustern das Ausschneiden bestimmter Formen, z.B. eines runden Bodens verschiedener Größen oder des sogenannten Flickens und Viertelteile, und im Fall der Klappenhaube das Ausschneiden des Bodens, der Versteifung, der Manschette und der Spitze. Der Boden musste an einer herumlaufenden Versteifung aus Leinen befestigt werden, wobei das Material an richtigen Stellen überlappt wurde. Eine der mühsamsten Aktivitäten war die Bildung einer kleinen Rüsche aus Tüll, die den Rand der Haube umgab. Dazu dienten spezielle Maschinen/Webstühle in Form eines vertikalen Rahmens und „Knebelchen“, zwischen denen ein schmaler Tüllstreifen eingewebt war, wobei die Knebelchen einmal von einer Seite zur anderen Seite des Rahmens hinzugefügt wurden. Die geformten röhrenförmigen Falten mussten mit einem Faden fixiert werden, der mit einem speziellen Metallmesser in den gestärkten Tüll geschweißt wurde.

In der traditionellen polnischen Kultur mussten Frauen, insbesondere verheiratete Frauen, ihre Haare bedecken. Früher waren ihr Köpfe mit einer Haube bedeckt - einer Art von weißem Tuch, das in eine Haube gebunden und so genannt wurde. Der Haube verdanken die Frauen ab dem Mittelalter die Bezeichnung ‚Weißköpfe‘. Im Laufe der Zeit veränderten genähte Hau-

ben den Schnitt und die Form, einzelne Typen werden von Stanisław Chmielowski (Chmielowski 1989, S. 28-32) beschrieben.

Die Formen der Kopfbedeckungen änderten sich und wandelten sich, wie sich die Mode ändert. Die Differenzierung ist je nach Subregion auch deutlich sichtbar. Die Kopfbedeckungen nahmen unterschiedliche Formen in anderen Gegenden an, sogar zwischen benachbarten Dörfern (Chmielowski 1989, S. 28), hauptsächlich aufgrund der Tatsache, dass sie im Haushalt oder von örtlichen Spezialistinnen hergestellt wurden. Die Sammlungen des Bezirksmuseums in Leszno umfassen die folgenden Gruppen, die die Subregionen des südwestlichen Großpolens repräsentieren: Poniec-Krobia, Człoki, Hazy, Krotoszyn, Świerczyna, Kąkolewo, Kościan und Włoszakowice.

Einzelne Subregionen von Großpolen entwickelten ihre eigenen Arten von Trachten in verschiedenen Unterarten. Die alltäglichen Trachten unterschieden sich von festlichen, zeremoniellen oder „in die Stadt“ Trachten. Andere Farbgebung passte zu den älteren Menschen, die dunklere, gedämpfte Farben trugen und andere zu jungen Menschen - Mädchen oder Fräulein wählten Pastellfarben. Je nach Jahreszeit wurde eine andere Kleidung genutzt. Es gab Unterschiede zwischen der Kleidung eines Fräuleins und einer verheirateten Frau. Wohlhabende Bewohnerinnen der Dörfer von Großpolen konnten es sich leisten, ihre soziale Position durch eine bestimmte Art vom Stoff, Schnitt oder von der Fason, zu betonen. Prächtige Trachten zeichneten sich durch Fülle, viele Schichten, Falten, Rüschen sowie reichhaltige Verzierungen aus - Stickereien an Hauben, Bändern, Krausen, Manschetten, Schürzen, Rüschen. Die Differenzierung innerhalb einer ethnographischen Gruppe wird durch die Kopfbedeckung von Biskupizna veranschaulicht, die von Adam Glapa (1953) ausführlich beschrieben wird.

Im gesamten Gebiet des südwestlichen Großpolens waren die Hauben äußerst dekorativ. Eine der grundlegenden Techniken zum Dekorieren von Tüll war die Stickerei. Weiße Stickereien auf einem weißen Hintergrund von Kopfbedeckungen hatten die Form von Streifen oder einer Zentralverzierung. Die Stickerei in Großpolen wurde hauptsächlich in Frauentrachten und -kleidung (Glapa 1965) erhalten. Hauben präsentieren das gesamte Spektrum künstlerischer Lösungen. Es gibt Gewinde-, Stopf- und Webstickereien. Dekorative Motive sind hauptsächlich Pflanzen- und Blumenzweige, Ruten, Trauben, Rosetten, Tupfen, Augen und geometrische Elemente. Die Verzierung wurde mit Applikationen aus anderen Stoffen angereichert, wobei der Tüll auf Blüten oder Blättern verdoppelt oder einzelne Felder ausgeschnitten wurden, was einen Ajoureffekt ergab. Es wurde auch mit einer Nähmaschine gestickt oder die Fabrikstickerei wurde verwendet. Manchmal wurden einzelne Elemente der Haube mit Streifen aus Fabrikspitze verbunden.

Ein wichtiges Element, das verwendet wurde, um die Kappen oder Hauben am Kopf zu halten, waren Bänder, die an den Seiten festgesteckt oder genäht waren - Tüll- oder Leinenbänder, die in Schleifen s.g. „Penteluski/Kobolki“ unter dem Kinn gebunden waren, lose gewickelt oder frei gelöst wurden. Die paarweise vorkommenden Tüllstreifen waren mit Stickereien verziert, meistens mit einem größeren Ziermotiv im unteren Teil, die Ränder waren dagegen mit Zähnen oder einer Ösenkette versehen. Breite Schleifen, die zu Blumensträußen gewebt waren, manchmal gedruckt oder bemalt, wurden ebenfalls als Bänder verwendet. Solche „blumigen“ Bänder, die in eine Schleife gebunden waren, wurden auch an der Rückseite der Kopfbedeckung befestigt, an der Befestigung von Ketten oder an der Stelle gebunden, an der die Schürze gebunden war.

Die Kopfbedeckung war auch mit schmalen Bändern in Pastellfarben, meistens rosa, blau oder grün, verziert. Diese Form

der Dekoration nahm verschiedene Formen an - das Band wurde zu einer Rolle um den Tüll gedreht, um die Tüllstreifen gewickelt, in zerknitterten Wellen angeordnet oder Schleifen, Rosetten oder Ohren wurden aufgenäht. Das Aufnähen des Bandes über dem Tüll am Boden war charakteristisch für verheiratete Frauen und ersetzte das Binden der Seidenschleife um die Haube. Ein solches Band wurde „Bógzapłać“ [Gott segne dich] genannt. Es war ein Ausdruck der Mode, die im 20. Jahrhundert in der Gruppe von Włoszakowice und Wschowa unter wohlhabenden Frauen auftauchte, die sich durch eine neue, wenn auch billigere Verzierung der Haube auszeichnen wollten (Chmielowski 1995, S. 30).

Das Phänomen der Tracht und damit der Tüllkopfbedeckung für Frauen ist zwar längst überholt, findet aber immer noch Enthusiasten, die es bei Vorstellungen, Workshops und Folkloreaufführungen wieder zum Leben erwecken. Die Mitglieder von Folkloregruppen tragen stolz sorgfältig geformte Kopfbedeckungen aus Tüll, deren Herstellung das Wissen und die Fähigkeiten früherer Generationen erfordert, damit sie zu ihren Wurzeln, zu ihrem Erbe zurückkehren. Die Kleidung als Träger bestimmter Bedeutungen ermöglicht es ihnen wie ein Theaterkostüm, eine Rolle zu spielen und sie sowohl für andere als auch für sich selbst ausdrucksstark zu machen. In gewisser Weise kann das Anziehen der Tracht mit dem Erbe der Vorfahren verbunden werden.

Die auf der Ausstellung gesammelten Elemente der Tracht zeigen ein Fragment der Welt, das bereits in Vergessenheit geraten ist. Die Vielfalt der Formen und die Art der Herstellung von Kopfbedeckungen aus Tüll zeigen den Charakter der lokalen Kultur und Ästhetik. Die Geschichte, die die Museumsstücke erzählen, bietet eine interessante Perspektive, wie wir unsere Identität ausdrücken.

Uzupełnianie ubytków w czepcach tiulowych

Czepce tiulowe są najbardziej dekoracyjnym elementem strojów ludowych w Wielkopolsce. Niestety także jednym z najbardziej delikatnych i kruchych. Ich cechą charakterystyczną jest to, że w każdym regionie miały określony kształt, liczbę i sposób ułożenia tiulek oraz różne ozdoby (kwiatki, wstążeczki, jedwabne chustki).

Publikowane dotąd prace dotyczące ludowej konserwacji czepców tiulowych (Seweryn 1951) omawiają wyłącznie proces ich prania, nie wspominając o uzupełnianiu ubytków, które na wsiach po prostu się zaszywało, ściągając nitką brzegi, albo cerowało tak samo jak skarpety czy dziury w tkaninach wełnianych i bawełnianych. Podobnie wcześniejsza publikacja oraz post na stronie internetowej, omawiające proces profesjonalnej konserwacji czepców w Pracowni Konserwacji Zabytków Etnograficznych Muzeum Narodowego w Poznaniu (dalej PKZE MNP), jedynie wspominają o uzupełnianiu ubytków w tiulu, nie opisując tej metody szczegółowo, choć od pierwszych lat XXI w. jest ona w naszym muzeum konsekwentnie stosowana (Kłapouch, Malinowska 2006; www.monet.mnp.art.pl).

Czepce wielkopolskie szyto z bawełnianej tkaniny tiulowej ozdobionej białym haftem, zazwyczaj o tematyce roślinnej, rzadziej o wzorach geometrycznych. Czepiec składa się z główki, najczęściej ozdobionej tiulkami, oraz z wiązań, zwanych też w Wielkopolsce bandami, bandażami, sznurkami. Do główki czepca przyszywano dla ozdoby wstążeczki i sztuczne kwiatki, okalano ją jedwabnymi chustkami.

Jednak ze względu na to, że tkanina, z której są uszyte czepce, jest impregnowana mączką ziemniaczaną, wymagają odświeżenia co parę lat. Mączka ziemniaczana powszechnie stosowana do usztywnienia tkaniny tiulowej w naturalny sposób ulega rozpadowi, powodując jej żółknięcie, deformację czepca i zwiększone pochłanianie kurzu. W wyniku wieloletniego oddziaływania niekorzystnych warunków środowiska, przede wszystkim wilgoci, czepce tracą oryginalną formę, kolorystykę i walory dekoracyjne. W związku z tym wymagają przeprowadzania konserwacji, która jest bardzo pracochłonna i czasochłonna ze względu na złożoność obiektu.

Konserwacja czepca tiulowego w PKZE MNP składa się z następujących etapów:

1. Wykonanie dokumentacji fotograficznej przed konserwacją, w jej trakcie i po.
2. Całkowity demontaż czepca na poszczególne elementy.
3. Opisanie wszystkich części czepca, sporządzenie rysunku z zaznaczeniem wymiarów oraz miejsc przyłączenia dodatkowych ozdób (wstążeczek, sztucznych kwiatków).
4. Pranie w roztworze szarego mydła i wody destylowanej w proporcji 5 g : 0,500 ml.
5. Suszenie na podkładzie płóciennym w stanie rozłożonym.
6. Wyprucie starych cer lub nieestetycznych wcześniejszych napraw.
7. Uzupełnienie ubytków w tkaninie tiulowej nową metodą (rekonstrukcja oczek nicią jedwabną).
8. Krochmalenie elementów czepca w roztworze mąki ziemniaczanej i wody destylowanej w proporcji 2 łyżki mąki : 0,500 ml wody.
9. Wyjęcie i rozłożenie do przesuszenia na podkładzie płóciennym.
10. Prasowanie poszczególnych części czepca na wilgotno.
11. Układanie tiulek na specjalnej ramce z patyczkami zgodnie z techniką używaną w Wielkopolsce przez lu-

dowe kopcarki (fot. 1).

12. Montaż czepca według pierwotnego wzoru.

13. Montaż dodatkowych ozdób (wstążeczek, kwiatków, jedwabnicy).

Podstawową przyczyną złego stanu zachowania czepców są złe warunki przechowywania (na strychach, w piwnicach) przed ich przekazaniem do muzeum. Wilgotne środowisko sprzyja rozwojowi mikroorganizmów destrukcyjnie wpływających na włókna, które stają się kruche i łamliwe. Czepce przed konserwacją są zabrudzone, żółknięte i zdeformowane (fot. 2). Pomiędzy tiulkami oraz na całej tkaninie widoczne są ślady po żerowaniu owadów oraz po odchodach gryzoni. Tkanina tiulowa posiada wiele ubytków oraz starych nieestetycznych cer (fot. 3a). Często też występują niewidomego pochodzenia plamy, ślady pleśni i rdzy (zazwyczaj po szpilkach). Impregnacja tkaniny tiulowej krochmalem z mączki ziemniaczanej podtrzymuje osłabioną przędzę bawełnianą. Po wypraniu i usunięciu krochmalu przędza bawełniana pęka i powstają niewidoczne wcześniej ubytki w tkaninie tiulowej. Wykonywane prace konserwatorskie wymagają specjalistycznej wiedzy, dużej precyzji i doświadczenia w przygotowaniu odpowiednich roztworów oraz wprawy w sposobach i zasadach cerowania.

Do tej pory zazwyczaj stosowano i często nadal stosuje się podkładanie ubytków w tkaninie tiulowej fragmentami innego, zbliżonego w wyglądzie tiulu. W PKZE MNP opracowano jednak nową, dającą lepsze efekty wizualne metodę (zgodnie z naszą wiedzą podobną technikę stosuje się w jednej z pracowni konserwatorskich w Warszawie, niestety nie udało nam się nawiązać z nią kontaktu ani odnaleźć żadnej publikacji na ten temat).

Na opracowanie tej nowej metody uzupełniania ubytków w tkaninie tiulowej pozwoliło pojawienie się w pierwszych latach XXI w. na rynku konserwatorskim w Polsce cienkiej przędzy jedwabnej oraz bardzo cienkich igieł japońskich, ponieważ przekłuwanie zbyt grubą igłą powodowało wcześniej pękanie przędzy oryginalnego splotu. Za możliwością zastosowania w tym przypadku przędzy jedwabnej przemawiał fakt, że jest to włókno naturalne o powolnym procesie starzenia, podobnie zachowujące się pod wpływem impregnatu i prasowania jak nici, z których utkany jest tiul bawełniany. Uzupełnione ubytki wzmacniają tkaninę pierwotną i o umiejętnym wyprasowaniu czepców są niewidoczne dla postronnego widza.

Celem konserwacji czepca jest przywrócenie jego oryginalnej formy, naturalnej bieli i walorów estetycznych i wystawienniczych. Czepce tiulowe należy eksponować w szklanych gablotach.

Powyższa, wynaleziona i przez wiele lat doskonalona w naszej pracowni, metoda konserwacji czepców tiulowych jest naszym skromnym wkładem w zachowanie polskiego dziedzictwa narodowego. Może być też stosowana do wszelkich wyrobów z tiulu bawełnianego, zarówno związanych z kulturą ludową, jak i z haftem profesjonalnym, w Polsce i na świecie.

Bibliografia

Kłapouch A., Malinowska M., Konserwacja wielkopolskich czepców tiulowych, w: Problemy muzeów związane z zachowaniem i konserwacją zbiorów. Konferencja konserwatorska 2004 r.

Materiały Muzeum Narodowego Rolnictwa i Przemysłu Rolno-Spożywczego w Szreniawie, Szreniawa 2006, s. 31–40

Seweryn T., Ludowe sposoby konserwowania zabytków, „Ochrona Zabytków” 1951, nr 4/3-4 (14-15), s. 168–177

<https://monet.mnp.art.pl/muzeum/dzialy/konserwacja/realizacje/czepiec-tiulowy/> (dostęp: 29.07.2020)

Fragment czepca - widoczna stara cera

Fragment czepca - po usunięciu starej cery

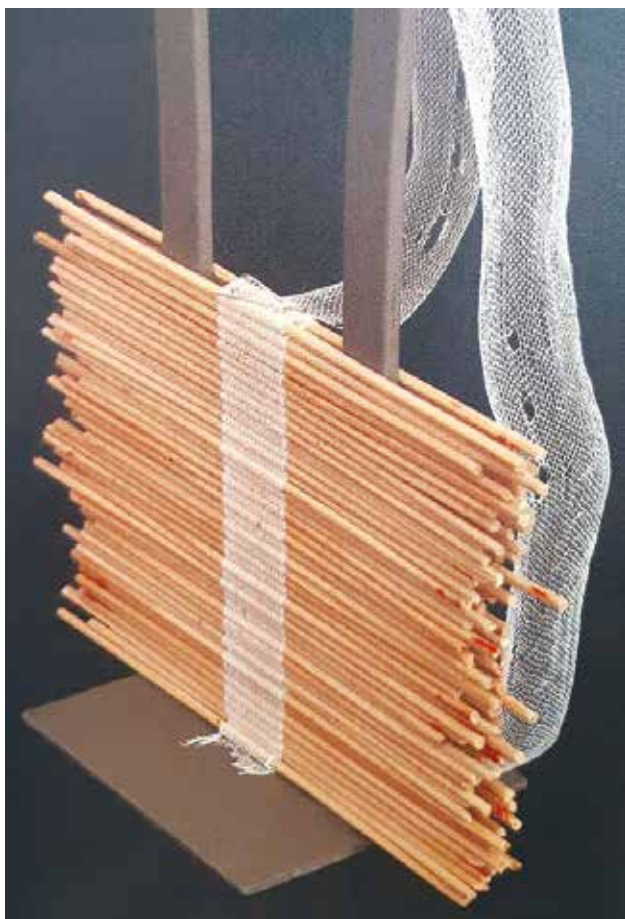
Fragment po konserwacji i uzupełnieniu ubytków

Czepiec przed konserwacją

Czepiec po konserwacji

Układanie tiulki na ramce z patyczkami

Dziurka w tkaninie przed konserwacją

Pierwszy etap odtwarzania oczek oryginalnego splotu tkaniny tiulowej. Nić przeciągnięta

Drugi etap odtwarzania oczek oryginalnego splotu tkaniny tiulowej. Wykonywanie oplotu

Trzeci etap odtwarzania oczek oryginalnego splotu tkaniny tiulowej

Odtworzone oczka – efekt końcowy

Filling mutilations in tulle bonnets

Tulle bonnets are the most decorative element of folk costumes in Greater Poland. Unfortunately, it is also one of the most delicate and fragile elements. Their characteristic feature is that in each region they had a specific shape, number and arrangement of tulle and various decorations (flowers, ribbons, silk scarves).

The works published so far on the folk preservation of tulle mobcaps (Seweryn 1951) only discuss the process of washing them, not to mention the filling of mutilations that were simply sewed up in the villages, the edges were pulled with thread, or mended in the same way as socks or holes in woolen and cotton fabrics. Similarly, an earlier publication and a post on the website, discussing the process of professional conservation of bonnets in the Conservation Workshop of Ethnographic Monuments of the National Museum in Poznań (hereinafter referred to as PKZE MNP), only mention filling the defects in tulle, without describing this method in detail, although from the first years of the 21st century it has been consistently applied in our museum (Klapouch, Malinowska 2006; www.monet.mnp.art.pl).

The Greater Poland caps were made of cotton tulle fabric decorated with white embroidery, usually with a floral theme, less often with geometric patterns. The bonnet consists of a head, most often decorated with tulle, and ties, also known in Wielkopolska as bands, bandages, strings. The head of the bonnet was decorated with ribbons and artificial flowers, and it was trimmed with silk scarves.

However, due to the fact that the fabric from which the caps are sewn, is impregnated with potato flour, they need refreshing every few years. Potato flour, commonly used to stiffen the tulle fabric, breaks down naturally, causing it to turn yellow, deformation of the bonnet and increased dust absorption. As a result of many years of adverse environmental conditions, especially moisture, the caps lose their original form, colours and decorative qualities. Therefore, they require maintenance which is very laborious and time-consuming due to the complexity of the object.

The maintenance of the tulle cap at PKZE MNP consists of the following stages:

1. Preparation of photographic documentation before, during and after conservation.
2. Complete disassembly of the headband into individual elements.
3. Describing all parts of the bonnet, making a drawing with the dimensions and places of attachment of additional decorations (ribbons, artificial flowers).
4. Washing in a solution of gray soap and distilled water in the proportion of 5 g: 0.500 ml.
5. Unfolded drying on a linen base.
6. Tearing out old darns or unaesthetic previous repairs.
7. Filling the defects in the tulle fabric with a new method (reconstruction of the stitches with silk thread).
8. Starching of the bonnet elements in a solution of potato flour and distilled water in the proportion of 2 table-spoons of flour: 0.500 ml of water.
9. Taking out and unfolding it for drying on a linen base.
10. Damp ironing of individual parts of the headband.
11. Laying tulle on a special frame with sticks according to the technique used in Greater Poland by folk bonnet makers (photo 1).
12. Assembly of the bonnet according to the original pattern.
13. Installation of additional decorations (ribbons, flowers, silk scarf).

The main reason for the poor condition of the bonnets is poor storage conditions

(in attics, basements) before handing them over to the museum. A moist environment favours the development of microorganisms that have a destructive effect on the fibres, which become brittle and fragile. Before conservation caps are dirty, yellowed and deformed (photo 2). Between the tulle and the entire fabric, there are traces of insect feeding and rodent droppings. The tulle fabric has many defects and old unaesthetic darns (photo 3a). There are also often stains of unknown origin, traces of mould and rust (usually after using pins). The impregnation of the tulle fabric with starch of potato starch supports the weakened cotton yarn. After washing and removing the starch, the cotton yarn breaks and there are losses in the tulle fabric, which were previously invisible. The performed conservation works require specialist knowledge, high precision and experience in the preparation of appropriate solutions as well as practice in the methods and principles of darning.

Until now, it was usually and often still is to cover the gaps in the tulle fabric with fragments of another, tulle, similar in appearance. At PKZE MNP, however, a new method has been developed, giving better visual effects (according to our knowledge, a similar technique is used in one of the conservation studios in Warsaw, but unfortunately, we were unable to contact them or find any publications on this subject).

In the first years of the 21st century, the appearance of thin silk yarn and very thin Japanese needles on the conservation market in Poland, because pricking with a too thick needle caused the yarn of the original weave to break before developing this new method of filling defects in the tulle fabric. The fact that it is a natural fibre with a slow aging process, which under the influence of impregnation and ironing behaves similarly to threads, from which cotton tulle is woven, spoke in favour of the possibility of using silk yarn in this case. The completed holes strengthen the original fabric and after skillfully ironing the bonnets, they are invisible to an outside viewer.

The aim of the bonnet conservation is to restore its original form, natural whiteness, and aesthetic and exhibition values. Tulle bonnets should be displayed in glass cases.

The above method of preserving tulle bonnets, invented and perfected for many years in our studio, is our modest contribution to the preservation of the Polish national heritage. It can also be used for all cotton tulle products, both related to folk culture and professional embroidery, in Poland and around the world.

Aldona Klapouch
Oberrestauratorin
Abteilung für die Pflege Ethnographischer Historischer
Denkmäler
Nationalmuseum in Poznań

Ausbesserung von Fehlstellen in Tüllhauben

Tüllhauben sind das dekorativste Element der Trachten in Großpolen. Leider ist es auch eines der empfindlichsten und zerbrechlichsten Elemente. Ihr charakteristisches Merkmal ist, dass sie in jeder Region eine bestimmte Form, Anzahl und Anordnung von Tüll sowie verschiedene Verzierungen (Blumen, Bänder, Seidentücher) hatten.

Die bisher veröffentlichten Arbeiten zur Volkspflege von Tüllhauben (Seweryn 1951) behandeln ausschließlich den Waschprozess, und erwähnen nicht die Ausbesserung von Fehlstellen, die in den Dörfern einfach zusammengeknüpft wurden, indem der Faden an den Rändern gezogen wurde, oder wie Socken oder Löcher in Woll- und Baumwollstoffen geflickt wurden. Die ähnliche frühere Veröffentlichung und der Beitrag auf der Website, die den Prozess der professionellen Pflege von Hauben in der Abteilung für die Pflege Ethnographischer Historischer Denkmäler am Nationalmuseum in Poznań besprechen, erwähnen nur die Ausbesserung von Tüllfehlstellen, ohne diese Methode im Detail zu beschreiben, obwohl sie aus den ersten Jahren des 21. Jahrhunderts konsequent in unserem Museum (Klapouch, Malinowska 2006; www.monet.mnp.art.pl) angewendet wird.

Großpolnische Hauben wurden aus einem Baumwolltüllstoff genäht, der mit weißer Stickerei, in der Regel mit einem floralen Thema, seltener mit geometrischen Mustern, verziert war. Die Haube besteht aus einem Kopf, der meistens mit Tüll verziert ist, und aus Bändern, die in Großpolen auch als Bandagen und Schnürchen bezeichnet werden. Der Kopf der Haube war mit Schleifen und künstlichen Blumen verziert und mit Seidentüchern umgeben.

Aufgrund der Tatsache, dass der Stoff, aus dem die Hauben hergestellt wurden, mit Kartoffelmehl imprägniert ist, müssen sie alle paar Jahre aufgefrischt werden. Kartoffelmehl, das üblicherweise zur Versteifung des Tüllgewebes verwendet wird, zersetzt sich auf natürliche Weise und führt zu Vergilbung, Verformung und erhöhter Staubaufnahme der Haube. Durch jahrelange Exposition gegenüber ungünstigen Umgebungsbedingungen, hauptsächlich Feuchtigkeit, verlieren die Hauben ihre ursprüngliche Form, Farbe und ihren dekorativen Wert. Im Zusammenhang damit erfordern sie eine Pflege, die aufgrund der Komplexität des Objekts sehr mühsam und zeitaufwändig ist.

Die Pflege der Tüllhaube in der Abteilung für die Pflege Ethnographischer Historischer Denkmäler am Nationalmuseum in Poznań besteht aus folgenden Schritten:

1. Erstellung der fotografischen Dokumentation vor, während und nach der Pflege.
2. Vollständige Demontage der Haube in einzelne Elemente.
3. Beschreibung aller Teile der Haube, Erstellung einer Zeichnung mit Abmessungen und Befestigungsstellen für zusätzliche Verzierungen (Schleifen, künstliche Blumen).
4. Waschen in einer Lösung aus grauer Seife und destilliertem Wasser im Verhältnis 5 g: 0,500 ml.
5. Trocknen der einzelnen Teile auf einem Leinenuntergrund.
6. Alte Flecken oder nicht ästhetische frühere Reparaturen werden aufgetrennt.
7. Ausbesserung von Fehlstellen im Tüllgewebe mit der neuen Methode (Rekonstruktion der Maschen mit dem Seidenfaden).
8. Stärken von Teilen der Haube in einer Lösung aus Kartoffelmehl und destilliertem Wasser im Verhältnis von 2 Esslöffeln Mehl: 0,500 ml Wasser.
9. Teile werden herausgenommen und auf einem Leinenuntergrund getrocknet.
10. Gefügtes Bügeln einzelner Teile der Haube.
11. Platzieren von Tüll auf einem speziellen Rahmen mit Stöcken gemäß der in Großpolen von Volksschneiderinnen verwendeten Technik (Foto 1).
12. Montage der Haube nach dem Originalmuster.
13. Montage zusätzlicher Verzierungen (Bänder, Blumen, Seidenschleife).

Der Hauptgrund für den schlechten Erhaltungszustand der Hauben sind schlechte Aufbewahrungsbedingungen (auf dem

Dachboden, im Keller) vor ihrer Übergabe ins Museum. Die feuchte Umgebung fördert den Wachstum von Mikroorganismen, die die Fasern zerstörerisch beeinträchtigen, indem sie spröde und brüchig werden. Die Hauben sind vor der Pflege verschmutzt, vergilbt und verformt (Foto 2). Zwischen dem Tüll und dem gesamten Gewebe gibt es Spuren der Fütterung von Insekten und Exkremente von Nagetieren. Das Tüllgewebe hat viele Fehlstellen und alte, nicht ästhetische Flecken (Foto 3a). Es gibt auch oft Flecken unbekannter Herkunft, Spuren von Schimmel und Rost (in der Regel bei Nadeln). Die Imprägnierung des Tüllgewebes mit Stärke aus Kartoffelmehl unterstützt das geschwächte Baumwollgarn. Nach dem Waschen und Entfernen der Stärke bricht das Baumwollgarn und es entstehen Fehlstellen im Tüllgewebe, die zuvor unsichtbar waren. Die durchgeführten Pflegearbeiten erfordern Fachwissen, große Präzision und Erfahrung bei der Vorbereitung geeigneter Lösungen sowie Übung in den Methoden und Prinzipien des Flickens.

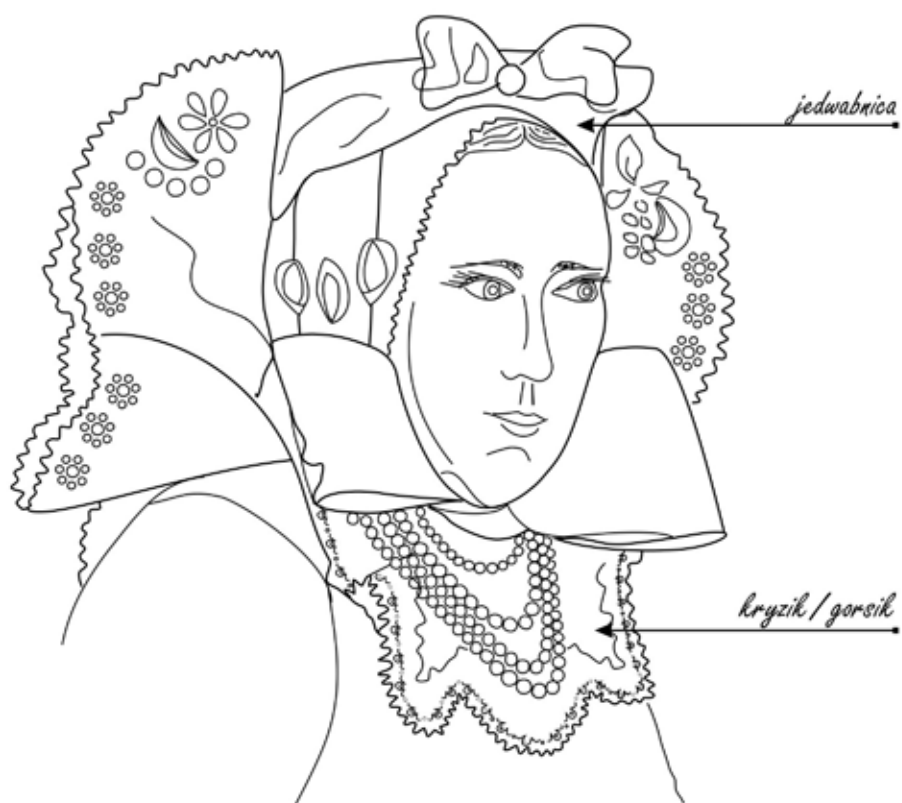
Bisher wurden Fragmente eines anderen, ähnlich aussehenden Tülls verwendet und werden weiterhin oft verwendet, um Fehlstellen im Tüllgewebe zu bedecken. In der Abteilung für die Pflege Ethnographischer Historischer Denkmäler am Nationalmuseum in Poznań wurde jedoch eine neue Methode entwickelt, die bessere visuelle Effekte bietet (Nach unserem Kenntnisstand wird eine ähnliche Technik in einem Denkmalpflegeatelier in Warschau angewendet, aber leider konnten wir uns mit dem Atelier nicht kontaktieren oder eine Veröffentlichung zu diesem Thema finden). Sie besteht darin, die Maschen im Gewebe mit einem Seidengarn mit der Dicke eines menschlichen Haares zu rekonstruieren. Nach dem Einfädeln der Nadel mit dem Garn mit einem Weißton, der dem Garn des Haubentülls entspricht, werden „Maschen“ „gebunden“, die möglichst der Originalbindung ähnlich sind. Zu diesem Zweck wird aus einem einzelnen Garn eine „Masche“ erzeugt, und dann wird die Nadel mit dem Garn wiederholt durch diese geführt, wodurch ein Geflecht gebildet wird. Als nächstes wird eine weitere „Masche“ gemacht und beim Erstellen des Geflechts wird sie mit der vorherigen Masche verbunden. Diese Behandlungen werden wiederholt, bis die Fehlstelle gefüllt ist. Solche Arbeiten sind äußerst zeitaufwändig und langwierig, aber der erzielte Effekt ermöglicht eine nahezu unsichtbare Ausbesserung von Fehlstellen.

Die Entwicklung dieser neuen Methode zur Ausbesserung von Fehlstellen im Tüllgewebe war dank der Einführung des dünnen Seidengarns und sehr dünner japanischer Nadeln auf dem polnischen Denkmalpflegemarkt in den ersten Jahren des 21. Jahrhunderts möglich, da das Durchstechen mit einer zu dicken Nadel dazu führte, dass das Garn der ursprünglichen Bindung früher brach. Die Möglichkeit, in diesem Fall das Seidengarn zu verwenden, beruhte auf der Tatsache, dass es sich um eine Naturfaser mit einem langsamen Alterungsprozess handelt, die sich unter dem Einfluss der Imprägnierung und Bügeln ähnlich wie Fäden verhält, aus denen der Baumwolltüll gewebt wurde. Die gefüllten Fehlstellen verstärken das ursprüngliche Gewebe und sind nach dem geschickten Bügeln der Hauben für einen Außenstehenden unsichtbar.

Das Ziel der Haubenpflege ist es, die ursprüngliche Form, das natürliche Weiß sowie die ästhetischen und Ausstellungswerte wiederherzustellen. Tüllhauben sollten in Schaukästen aus Glas ausgestellt werden.

Die oben beschriebene Methode, die in unserem Atelier erfunden und seit vielen Jahren perfektioniert wird, ist unser bescheidener Beitrag zur Erhaltung des polnischen nationalen Erbes. Sie kann auch für alle Erzeugnisse aus Baumwolltüll verwendet werden, die sowohl mit der Volkskultur als auch mit der professionellen Stickerei in Polen und auf der ganzen Welt zu tun haben.

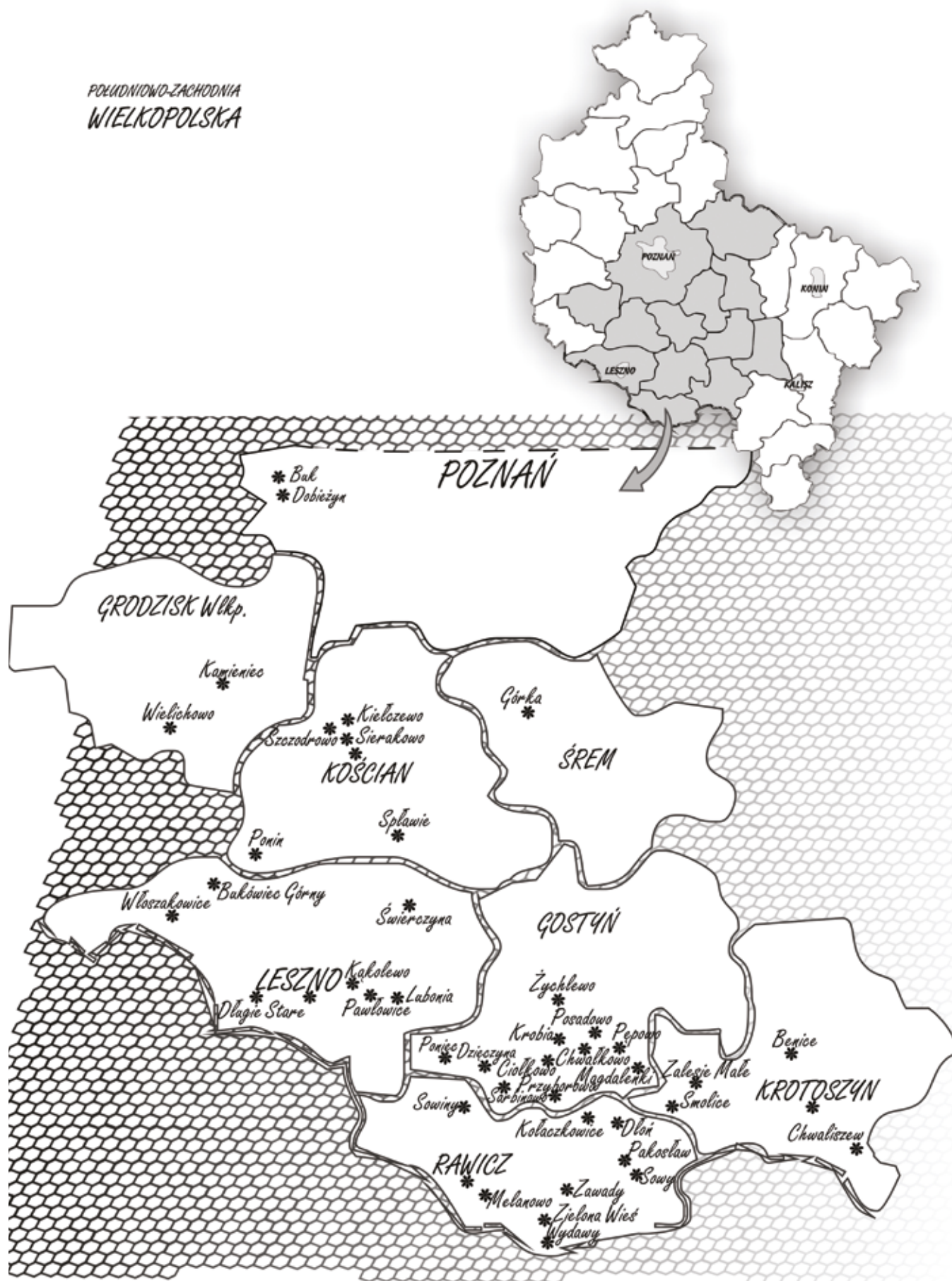
KLAPICA

KOPKA DZIECIECA

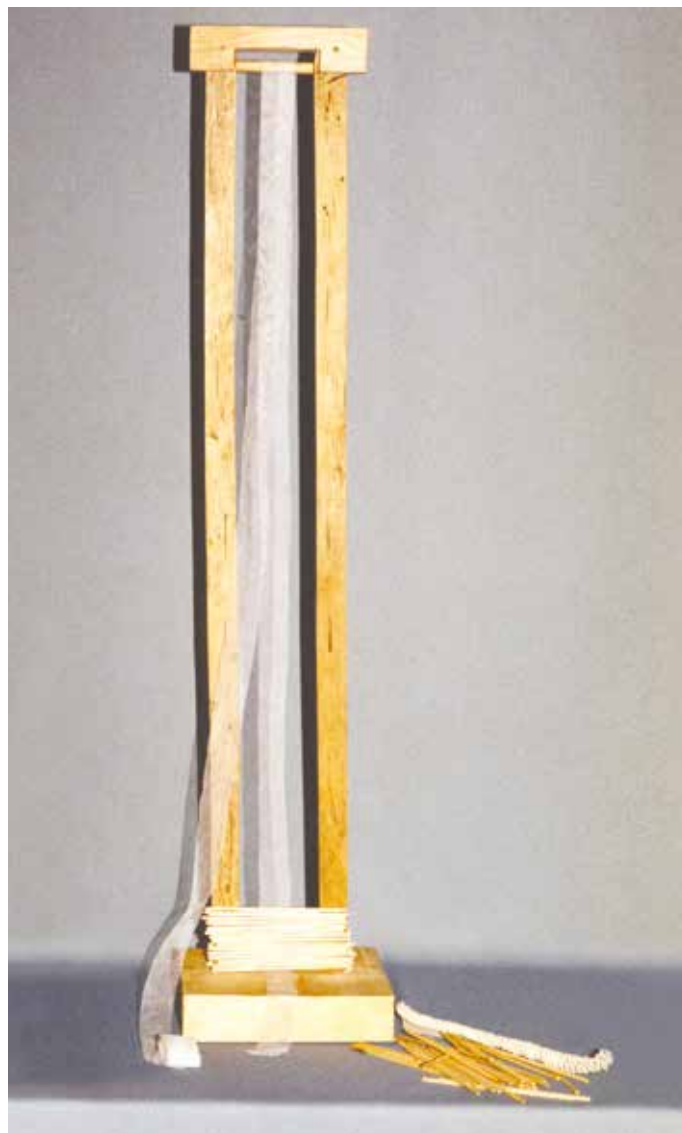
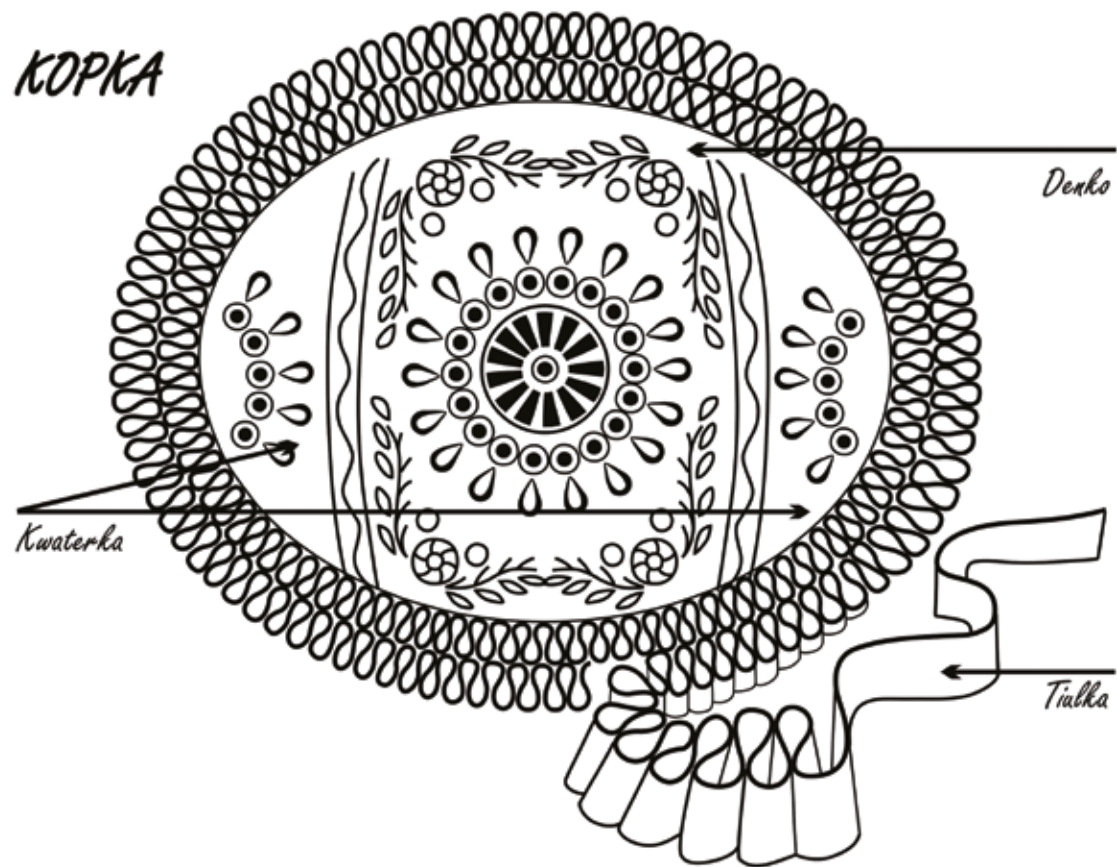

POŁUDNIOWO-ZACHODNIA
WIELKOPOLSKA

powiaty, z których pochodzą
prezentowane na wystawie nakrycia głowy.

miejscowości, z których pochodzą
prezentowane na wystawie nakrycia głowy.

Słownik podstawowych nazw związanych z wielkopolskimi kobiecymi nakryciami głowy

(opracowany na podstawie: opracowany na podstawie: Chmielowski S., Słownik nazw i wyrażen związanych ze strojem ludowym Wielkopolski, Leszno 1995)

BANDY, WIĄZADŁA – występujące parami pasy tiulu czy płótna, które są przypięte lub przyszyte do nakrycia głowy i wiązane pod brodą. Zwykle w dolnej części są zdobione haftem, a ich brzegi wykończone ząbkami, łańcuszkiem oczek czy koronką.

CHUSTA – element stroju ludowego o kwadratowym lub prostokątnym kształcie. Chusty wykonywane były z różnego rodzaju materiałów o rozmaitych wzorach i kolorach. Można wyróżnić wiele form, np. plisiewe, w gajory, francuskie. Wykorzystywane były przez kobiety do nakrycia głowy, a w przypadku większych rozmiarów również górnej części ciała. Charakterystyczne dla Biskupizny są tzw. chusty wykopione zakładane na kopek z okapem, na wysokim usztywnieniu, formujące tzw. budę.

CZEPEK – nakrycie głowy o płaskim denku, które nabierało wypukłości dzięki zakładkom. Przyszyte było zwykle do płóciennego sztywnika, czyli paska okalającego głowę, otoczonego warstwami tiulki czy koronki.

DENKO – główka czepka czy kapy, zwykle wykonane z tiulu. Przybierało kształt okrągły, o zróżnicowanej średnicy, albo owalny. W przypadku kopek dzieli się na pas środkowy i dwie kwatery.

DUTKI – charakterystyczne formowanie tiulki okalającej czepkę w rurkowate fałdki.

GRZEBIEŃ – wysoko ułożona tiulka przyszyta do czepka czy kopki nad czołem.

Jedwabnica – jedwabna chusta, najczęściej zielona. Przy brzegach przebiega pas kaczorowy, wielobarwny, widoczny po zwinieniu chusty w walek. Owija się ją wokół nakrycia głowy na różne sposoby, np. od przodu do tyłu, przewija ponownie do przodu i wiąże nad czołem, aby różki sterczały ku górze.

KAPA, KAPKA, KAPECZKA, KOPKA – nakrycia głowy występujące w XIX w. w różnych odmianach: kapy ze szwem nad czołem (kapki długie, kornety), kapy złote zwane czopkami, ślorki, kapy miękkie (klapica, koło, kolano), kapy w kwatery.

KOPKA Z OKAPEM (KACZKĄ, DASZKIEM, OGONKIEM, PÓŁKĄ) – składała się z myszki (łatka z kwaterekami) i okapu, czyli pasa materiału opadającego na kark; występowała w południowo-zachodniej części Wielkopolski. Wyjątkową formę wykształciła na Biskupiznie: okap silnie namarszczony i krochmalony, ułożony w kilka rurkowatych fałd,

którego sztywne brzegi formowały „skrzydła” po bokach głowy, z przodu zaś do myszki przyszyta była wysoko ułożona koronka. Do kwatek przypinano bandy wiązane pod brodą. Noszona była przez dziewczęta powyżej 15. roku życia, a także mężatki w młodym i średnim wieku. Przed pierwszą wojną światową kopki tego typu miały większą myszkę, krótszy i węższy okap i niższą koronkę, podobnie jak w formach ponieckich.

KLAPICA, KAPICA – odmiana miękkiej kapy występująca na Biskupiznie. Składała się z denka o podkowiatym kształcie, marszczonego za pomocą wszytej dołem ściągaczki otaczającej denko od półkolistej strony szlarki/ślorki i koronki, czyli taśmy materiału okalającej całość, zszytej nad czołem i na karku. W późniejszych formach podział na denko i szlarkę wyznaczał jedynie haft. Na klapicy zawsze noszono zawiązaną chustę jedwabnicę.

KROSIENKA – zwane też maszynkami, raskami czy ramkami, służyły do formowania tiulki w dutki, czyli rurkowate fałdki, miały różne formy, np. ramki prostokątnej z cienkich listewek ustawionych pionowo w drewnianej podstawie. Po dwóch stronach dokładano naprzemiennie kołeczki drewniane, pomiędzy którymi przewijano wykrochmalony pas tiulu, następnie tiulkę zwilżano nad parą i suszono. Fałdy sklejało namoczoną w krochmalu nitką wprasowywaną za pomocą rozgrzanego noża.

KRYZA, KRYZIK, GORC – kołnierzyk płócienny lub tiulowy, składa się z niskiej stójki zapinanej na guzik i dwóch lub jednej korony układanej w fałdy na sztywno.

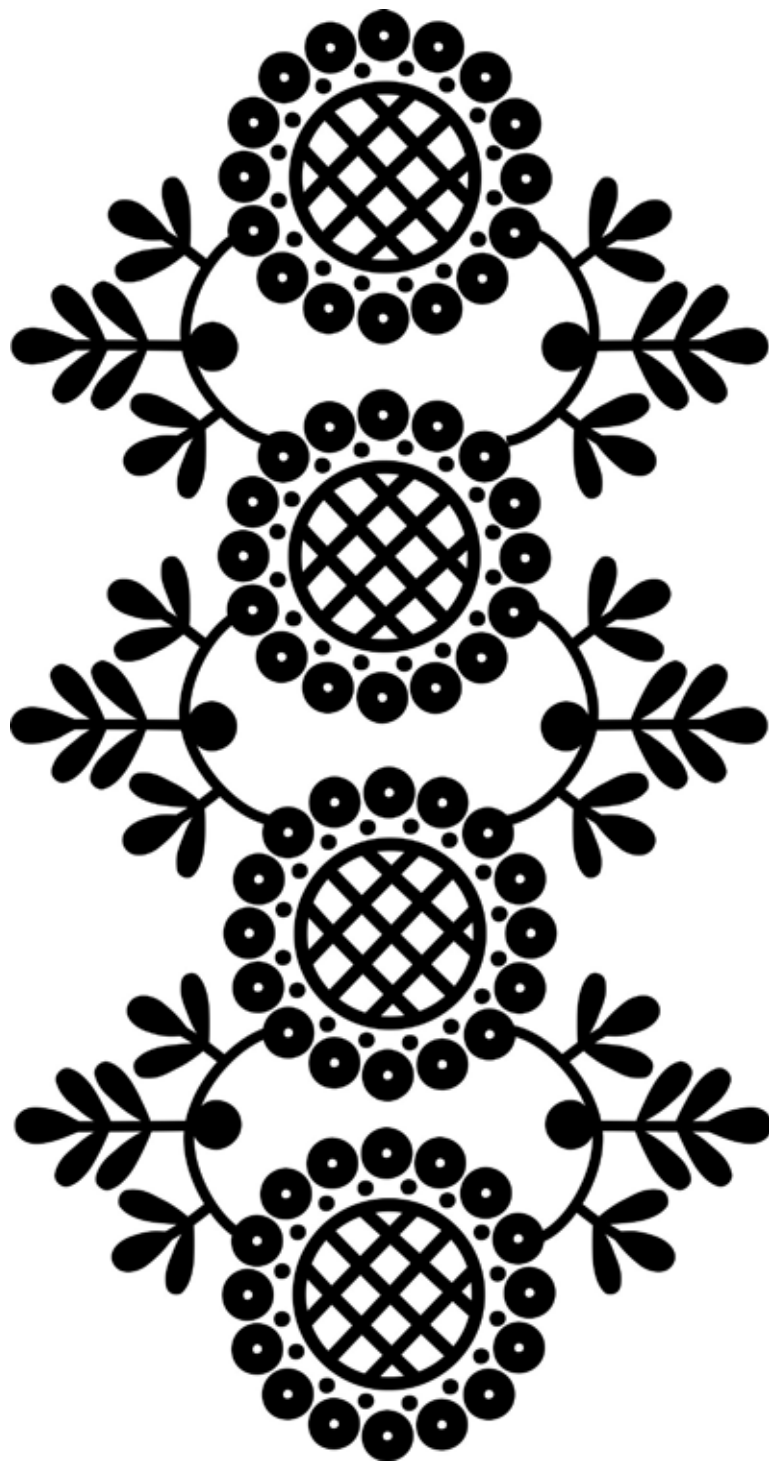
KWATERKI – części boczne denka, pomiędzy nimi znajdował się pas środkowy zwany łatką.

RYŻKA – element zdobniczy wykonany z pasa tiulu czy koronki, ułożony na sztywno w harmonijkę czy rurkowate fałdki, okalający nakrycie głowy.

TIULKA – pasek tiulu różnej szerokości, fabrycznie obrzeżony, ułożony w fałdki, ozdabiał brzegi nakryć głowy. Mogły być sklejać nitką bez załamania, gdzie kolejne warstwy tiulki naszywano jedna na drugiej, lub załamywane przy przypinasowaniu nitki, co po złożeniu na pół dawało w przekroju formę półkolistą.

WSTĄŻKA – nakrycie głowy ozdabiano kolorowymi wstążkami: owijano je wokół pasm tiulki, wszywano pomiędzy pasma uszka ze wstążki, naszywano na tiulkę w postaci wstążki zwinionej w walek, marszczonej, ułożonej w rozety czy kokardki. Wstążka naszyta na denko powyżej tiulki była oznaką kobiety zameężnej, zastępowała wiązanie jedwabnicy.

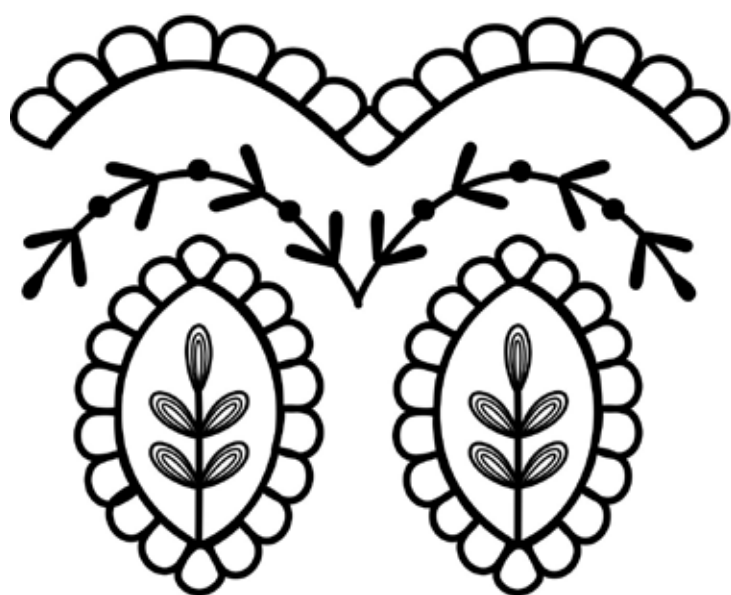

GRUPA WŁOSZAKOWICKA

1. Czepek
Włoszakowice, 1910
tiul, haft fabryczny
nr inw. MLE 574
w zbiorach od 1960

Czepek owalny wykonany z tiulu fabrycznie haftowanego. Haft o układzie pasowym – potrójnym. Zdobienia najbardziej rozbudowane są w środkowym pasie – motyw okręgów z oczek z ażurowym środkiem w kratkę, łączonych gałązkami listnymi. Boczne pasy są nieco skromniejsze, z powtarzającymi się ażurowymi kwiatami. Czepek ułożony i otoczony trzema warstwami ryżki tiulowej i wstążką przeplataną pomiędzy pasmami tiulki.

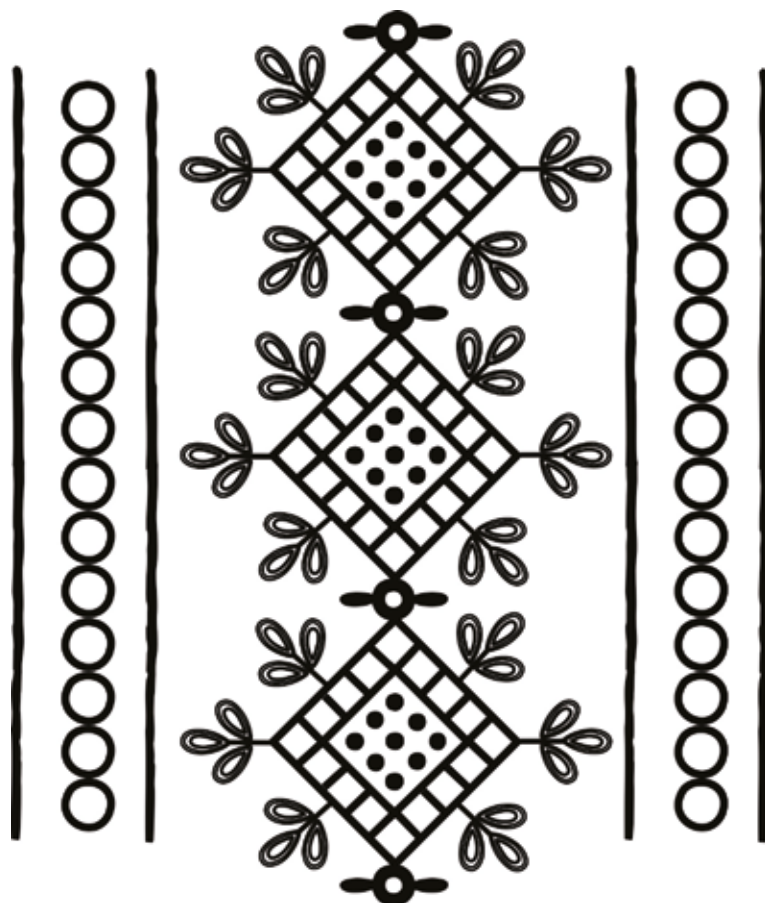

GRUPA WŁOSZAKOWICKA

2. Kopka
Włoszakowice, 1910
tiul fabrycznie haftowany
nr inw. MLE 575
w zbiorach od 1958

Kopka wykonana z tiulu, owalna. Składa się z pasa środkowego i doszytych bezpośrednio dwóch kwaterek. Tiul haftowany fabrycznie w układzie pasowym. Motyw zdobniczy w postaci powtarzających się ażurowych kwiatów łączonych ze sobą podwójnymi łukami zwieńczonymi trójlistkiem. Na kwaterkach duże liście obrzeżone „oczkami”. Czepek ułożony i otoczony trzema warstwami ryżki tiulowej.

GRUPA WŁOSZAKOWICKA

3. Kopka
Bukówiec Górny, 1930
tiul ręcznie haftowany
nr inw. MLE 47
w zbiorach od 1754

Kopka wykonana z tiulu z haftem fabrycznym wyszytym białą nicią bawełnianą. Denko w postaci środkowego wąskiego pasa i doszytych kwatek za pośrednictwem wstawek koronki. Zdobienie denka i kwatek podobne w postaci powtarzającego się pasowo motywu ozdobnego rombu z wypustkami trójkątów. Czepek otoczony trzema warstwami rzyżki tiulowej.

GRUPA WŁOSZAKOWICKA

4. Kopka
Bukowiec Górny, 1920
tiul haftowany ręcznie
nr inw. MLE 624
w zbiorach od 1959

Kopka tiulowa. Denko z niewielkimi kwaterkami. Haft na denku o układzie centralnym, wykonany ręcznie białą nicią bawełnianą. Motyw środkowy w postaci wiatraczka z motywami płatków śniegu na końcu ramion. Kompozycję uzupełniają płatki śniegu rozmieszczone bliżej brzegu denka. Zdobienie kwaterek w układzie pasowym w postaci dwóch zygawkowatych przeplatających się wici. Czepek otoczony warstwowo ryżką tiulową.

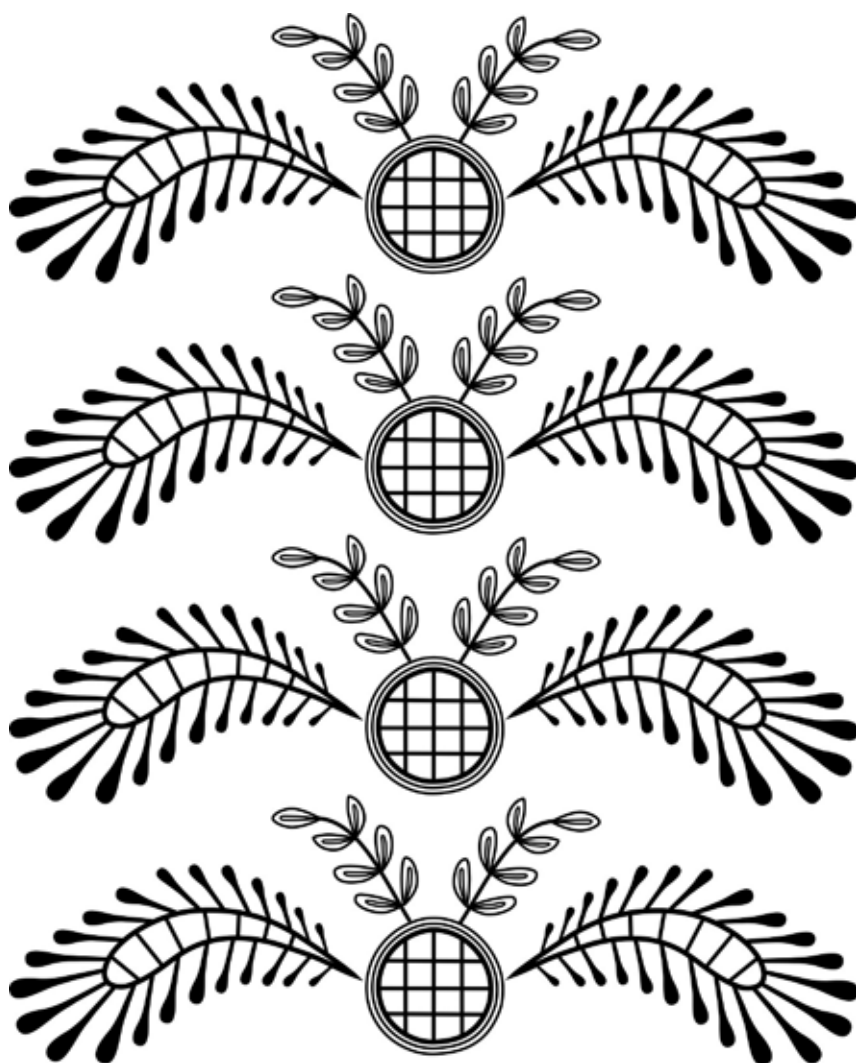

GRUPA WŁOSZAKOWICKA

5. Czepek

Bukówiec Górny, pow. Leszno, 1930
 tiul, haft maszynowy
 nr inw. MLE 382
 w zbiorach od 1958

Czepek okrągły, wykony z tiulu haftowanego maszynowo białą nicią bawełnianą. Haft o układzie centralnym. W środkowej części znajduje się wielopłat, od którego promieniście odchodzą wijące się gałązki kwiatowe rozprzestrzeniające się równomiernie na całej powierzchni denka. Czepek otoczony rzyką tiulową w trzech warstwach.

GRUPA WŁOSZAKOWICKA

6. Kopka
Długie Stare, pow. Leszno, ok. 1950
tiul fabrycznie haftowany
nr inw. MLE 641
w zbiorach od 1960

Kopka wykonana z tiulu. Składa się z denka zszytego z kwaterkami. Tiul haftowany fabrycznie białą nicią bawełnianą. Wzór ma układ pasowy. Motyw zdobniczy powtórzony jest czterokrotnie, jeden pod drugim, w postaci kulistego kwiatu wypełnionego ażurową kratką i odchodzących od niego symetrycznie po dwóch stronach gałązek o drobnych listkach. Kopkę otacza ryżka tiulowa w trzech warstwach.

Procesja wokół kościoła z feretronami
Włoszakowice, lata 40. XX w.
fot. J. Skoracki
nr inw. MPE 62/1
w zbiorach od 2020

Kobiety w strojach z okolic Włoszakowic niosą feretrony podczas procesji wokół kościoła. Nakrycia głowy to niewielkich rozmiarów kopki z długimi tiulowymi wiązadłami zawiązanymi pod brodą, ze swobodnie zwisającymi haftowanymi końcami. Z tyłu przypięte są szerokie kolorowe wstążki kwiatate. Jedna z kobiet nosi kopkę o kroju zachodzącym na uszy, ze zwiniętą ponad tiulką jedwabnicą przewiazaną u góry.

GRUPA WŁOSZAKOWICKA

7. Kopka
Sierakowo, 1920
tiul ręcznie haftowany
nr inw. MLE 711
w zbiorach od 1961

Kopka wykonana z tiulu. Denko złożone z pasa środkowego i dwóch kwaterek łączonych wstawką koronki fabrycznej. Denko haftowane ręcznie białą nicią bawełnianą. Motyw zdobniczy w postaci gałązki roślinnej z trzema kwiatami i drobnymi listkami. Część listków w postaci ażurowych oczek. Kwiaty dublowane tiulem. Na kwaterek po jednym podobnym kwiecie. Czepek ułożony i otoczony trzema warstwami ryżki tiulowej.

GRUPA KOŚCIAŃSKA

8. Kopka
Kielczewo, 1930
tiul ręcznie haftowany
nr inw. MLE 683
w zbiorach od 1960

Kopka wykonana z tiulu. Denko złożone z pasa środkowego i dwóch kwaterek łączonych wstawką koronki fabrycznej. Denko haftowane ręcznie białą nicią bawełnianą. W pasie środkowym jeden duży motyw gałązki z dwoma kwiatami, listki w dwóch rodzajach i z wyciętymi oczkami. Denko ułożone i otoczone trzema warstwami ryżki tiulowej. Zniszczone fragmenty podłożone tiulem.

Procesja wokół kościoła z feretronami
Włoszakowice, lata 40. XX w.
fot. J. Skoracki
nr inw. MPE 62/2
w zbiorach od 2020

Kobiety w strojach z okolic Włoszakowic niosą feretrony podczas procesji wokół kościoła. Nakrycia głowy to niewielkich rozmiarów kopki z długimi tiulowymi wiązadłami zawiązanymi pod brodą, ze swobodnie zwisającymi haftowanymi końcami. Z tyłu przypięte są szerokie kolorowe wstążki kwiatate.

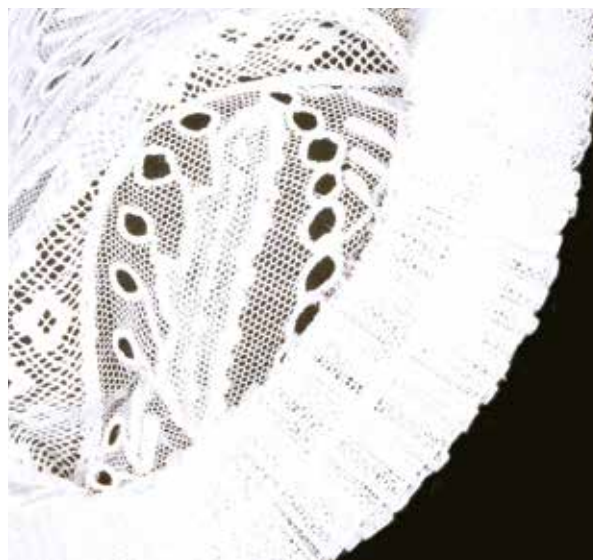

GRUPA KOŚCIAŃSKA

9. Kopka
Kielczewo, 1930
tiul ręcznie haftowany
nr inw. MLE 684
w zbiorach od 1960

Kopka wykonana z tiulu. Denko złożone z pasa środkowego i dwóch kwaterek łączonych wstawką. Na tiulu haft wykonany ręcznie białą nicią bawełnianą. Motyw zdobniczy w postaci kwiatu częściowo ażurowego, liści ostu i innych drobnych gałązek. Na kwaterkach podobny, nieco większy kwia. Denko ułożone i otoczone trzema warstwami ryłki tiulowej.

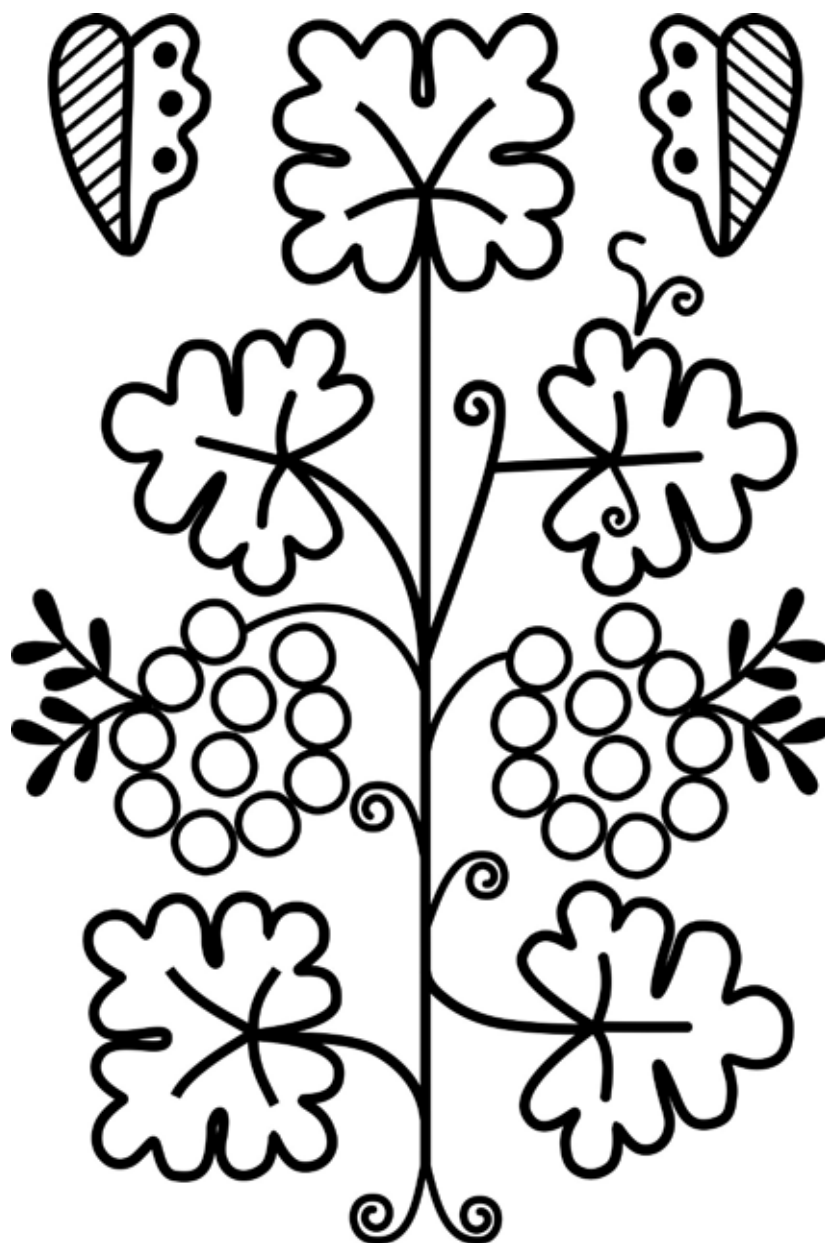

GRUPA KOŚCIAŃSKA

10. Kopka
Kościan, 1930
tiul ręcznie haftowany
nr inw. MLE 284
w zbiorach od 1957

Kopka wykonana z tiulu, haftowana ręcznie białą nicią bawełnianą. Składa się z denka (pas środkowy i kwaterki połączone wstawkami pasowymi z koronki fabrycznej) oraz pasa tiulki ułożonej w rurkowate fałdki w formie ryłki w dwóch warstwach doszytej do sztywnika. Kompozycja haftu ma układ pio-

nowy. Podstawowy motyw zdobniczy to długa rozbudowana gałązka listna z kwiatem w górnej części. Elementy kwiatu i liści skonstrastowano z tłem poprzez podłożenie tiulem, a także ażurowe wycięcie w środku. Motyw haftu z pasa środkowego powtórzono na kwaterkach.

GRUPA KOŚCIAŃSKA

11. Kopka
 Kościan, 1932
 tiul ręcznie haftowany
 nr inw. MLE 677
 w zbiorach od 1960

Kopka wykonana z tiulu, o denku złożonym z pasa środkowego i kwatek łączonych z nim wstawką koronki fabrycznej. Na denku jeden duży motyw haftowany ręcznie przedstawia gałązkę z liśćmi dublowanymi tiulem, z elementami ażurowymi. Wokół denka ułożona ryżka tiulowa.

Wstążka
Bukówiec Górny, ok. 1920
jedwab, wyrób fabryczny
nr inw. MLE 387
w zbiorach od 1958

Wstążka jedwabna, kremowa, tkana kolorową nicią. Dekoracja roślinno-kwiatowa. Wstążka ułożona w kokardę była doczepiana do czepca.

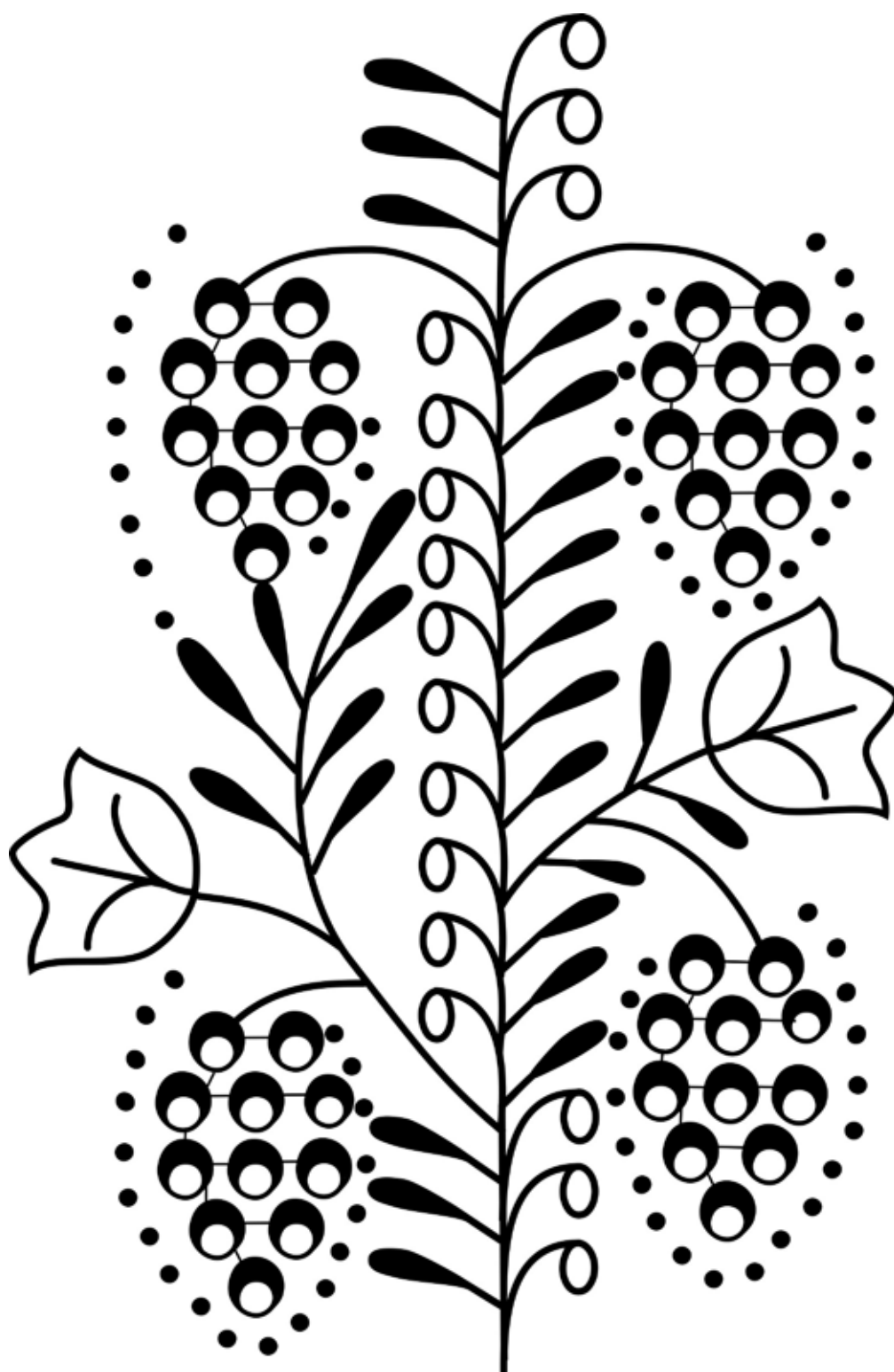

GRUPA KOŚCIAŃSKA

12. Kopka
 Kościan, 1936
 tiul ręcznie haftowany
 nr inw. MLE 678
 w zbiorach od 1960

Kopka wykonana z tiulu, o denku złożonym z pasa środkowego i kwaterk łączonych wstawką z koronki fabrycznej. Na denku haft wykonany ręcznie składający się głównie z oczek. Wokół sztywnika płóciennego ułożone dwie warstwy ryżki tiulowej.

GRUPA KOŚCIAŃSKA

13. Kopka
 Kościan, 1905
 tiul ręcznie haftowany
 nr inw. MLE 915
 w zbiorach od 1964

Kopka kościańska wykonana z tiulu, denko haftowane ręcznie, złożone z pasa środkowego i kwaterek łączonych wstawką z koronki fabrycznej. Na denku motyw gałązki z dwoma kwiatami i trzema gronami. Wokół ułożona tiulka.

Wstążka
Bukówiec Górny, ok. 1920
jedwab, wyrób fabryczny
nr inw. MLE 421
w zbiorach od 1958

Wstążka jedwabna, zielona, tkana kolorową nicią. Dekoracja roślinno-kwiatowa. Wstążka ułożona w kokardę była doczepiana z tyłu do czepca.

GRUPA KOŚCIAŃSKA

14. Czepek
Wielichowo, 1900
tiul fabrycznie haftowany
nr inw. MLE 605
w zbiorach od 1959

Czepek wykonany z tiulu, w części sztukowany. Tiul haftowany fabrycznie w układzie pasowym. Zdobienie w postaci kilku rzędów drobnych motywów kwiatów na krótkiej gałązce, a pomiędzy nimi dwóch rzędów drobnych trójlisków. Czepek ułożony i brzegiem obszyty marszczonym paskiem koronki fabrycznej. Z tyłu denka wszyta „ściągaczka”.

GRUPA KOŚCIAŃSKA

15. Kopka codzienna z wiązadłami
Wielichowo, 1900
batyst, koronka
nr inw. MLE 608
w zbiorach od 1959

Kopka wykonana z delikatnego płótna z haftem fabrycznym – batyst w ażurowe pasy. Denko składa się z prostokątnego pasa środkowego, tzw. łatki, dwóch kwatek, ściągaczki, wstawki fabrycznej oraz koronki. Wstawka wszyta w miejscu łączenia kwatek z pasem środkowym, którego dolny brzeg brzegu założony jest na tzw. ściągaczkę. Całe denko otoczone koronką układaną w zakładki. Dołem do czepka doszyte płócienne wiązadła.

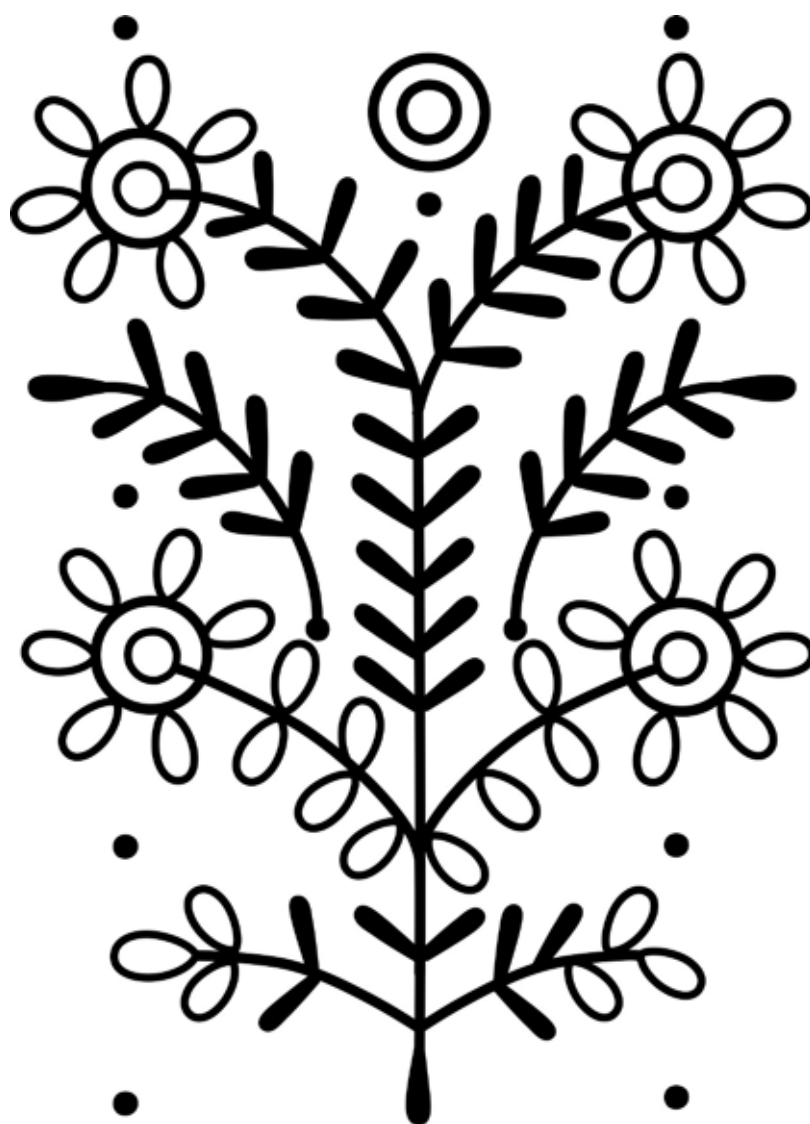

GRUPA KOŚCIAŃSKA

16. Czepek
Wielichowo, 1905
tiul fabrycznie haftowany
nr inw. MLE 817
w zbiorach od 1963

Czepek wykonany z tiulu fabrycznie haftowanego. Składa się z denka, tzw. łatki, o kształcie owalnym, ryżki, pasów koronki fabrycznej i pasa płócienka. W części czołowej denko założone w kilka zakładów, dołem kształt owalny. Całość otoczona dwoma rzędami ryżki, w dolnej części trzy rzędy. Powierzchnia czepka ozdobiona haftem o motywach roślinno-kwiatowych w układzie pasowym.

GRUPA KOŚCIAŃSKA

17. Kopka, kryma
Kamieniec, 1910
tiul ręcznie haftowany
nr inw. MLE 611
w zbiorach od 1959

Czepek trzykwaterekowy (kopka, kryma), wykonany z tiulu. Denko przyszyte do sztywnika płóciennego, trzyczęściowe – pas środkowy i dwie kwaterki łączone wstawką w postaci paska koronki fabrycznej. Haft na denku wykonany ręcznie. W pasie środkowym motyw gałązki kwiatowej (cztery kwiaty i drobne listki ażurowe). Na kwaterkach motyw gałązki z pojedynczym kwiatem ażurowym. Denko otoczone trzema warstwami ułożonej tiulki.

GRUPA KOŚCIAŃSKA

18. Czepek
Ponin, 1920
tiul ręcznie haftowany
nr inw. MLE 1211
w zbiorach od 1973

Czepek tiulowy, okrągły, o denku haftowanym ręcznie białą nicią bawełnianą. Motyw wici roślinnej z drobnymi listkami oraz ażurowymi kwiatkami i owocami, tworzący krąg, w którego środku znajduje się kwiat siedmiopłatkowy, w tym cztery płatki zahaftowane. Wokół sztywnika z płóciennego paska ułożone trzy warstwy ryłki tiulowej.

GRUPA KOŚCIAŃSKA

19. Kopka
 Spławie, 1897
 tiul ręcznie haftowany, wstawki fabryczne
 nr inw. MLE 788
 w zbiorach od 1962

Kopka wykonana z tiulu. Denko złożone z pasa środkowego i kwaterok łączonych z nim wstawką koronki fabrycznej. Na denku haft wykonany ręcznie w postaci dwóch motywów gałązki kwiatowej w pasie środkowym i po jednej podobnej na kwaterkach. Czepek otoczony trzema warstwami ryłki tiulowej.

GRUPA KOŚCIAŃSKA

20. Czepek
Szczodrowo, 1910
tiul ręcznie haftowany
nr inw. MLE 1206
w zbiorach od 1973

Czepek wykonany z tiulu haftowanego ręcznie białą nicią bawełnianą. Denko złożone z pasa środkowego i kwaterek łączonych tiulową wstawką. W pasie środkowym motyw zdobniczy w postaci gałązki z trzema listkami, czterema kwiatami. Część ażurowa. Listki i kwiaty podkładane tiulem. Wokół tiulowego sztywnika założonego przy denku ułożone warstwowo tiulki.

Wstążka
Bruszczewo, ok. 1920
jedwab, wyrób fabryczny
nr inw. MLE 1009
w zbiorach od 1966

Wstążka jedwabna, kremowa, tkana kolorową nicią. Dekoracja roślinno-kwiatowa. Wstążka ułożona w kokardę była doczepiana z tyłu do czepca.

GRUPA KOŚCIAŃSKA

21. Czepek
Szczodrowo, 1920
tiul ręcznie haftowany
nr inw. MLE 1210
w zbiorach od 1973

Czepek wykonany z tiulu haftowanego ręcznie białą nicią bawełnianą. Denko złożone z pasa środkowego i kwaterek łączonych wstawką. W pasie środkowym dwa motywy w układzie pasowym. Motyw w postaci serduszka z oczek oraz gałązek z listkami – w środku i wokół serca. Na kwaterkach po jednym podobnym serduszku i gałązce. Wokół paska sztywnika płóciennego ryżka tiulowa ozdobiona niebieską wstążką.

GRUPA KĄKOLEWSKA

22. Czepek
Kąkolewo, 1900
tiul ręcznie haftowany
nr inw. MLE 423
w zbiorach od 1958

Czepek tiulowy, denko haftowane ręcznie białą nicią bawełnianą. Haft o układzie centralnym ze środkowym motywem fantazyjnym otoczonym falistą linią. Czepek otoczony trzema warstwami ryłki tiulowej.

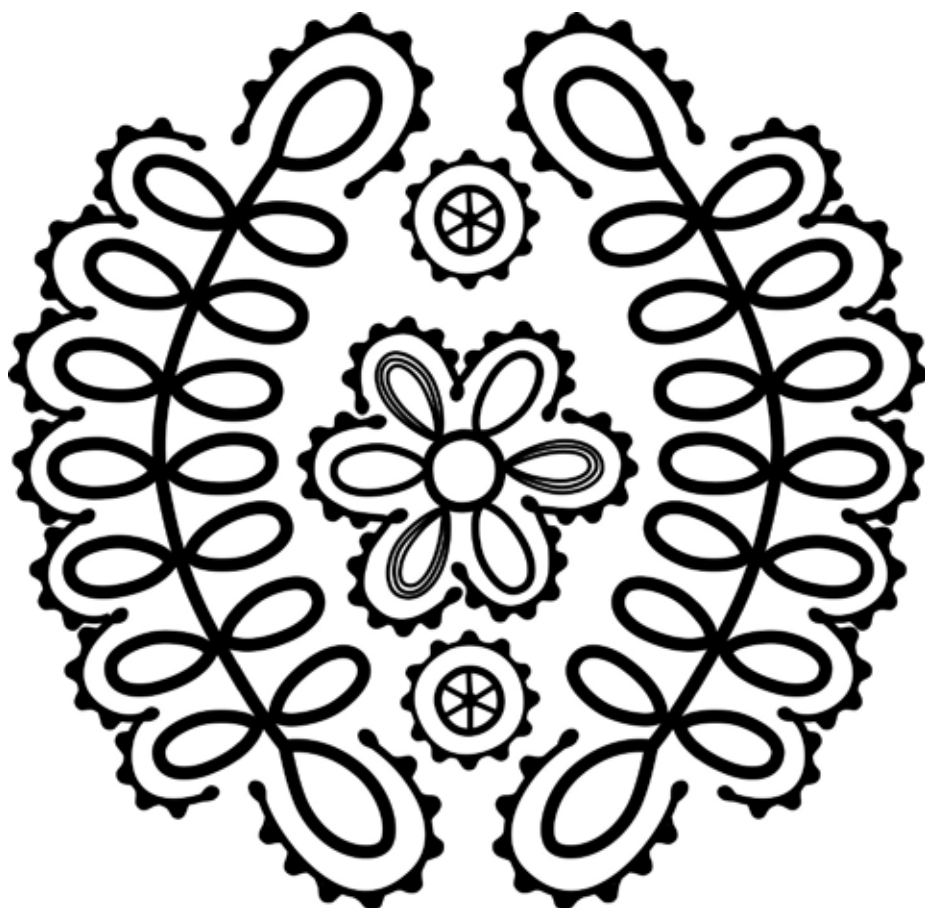

GRUPA KĄKOLEWSKA

23. Czepek okrągły
Kąkolewo, 1890
tiul ręcznie haftowany
nr inw. MLE 426
w zbiorach od 1958

Czepek okrągły, tiulowy, denko haftowane ręcznie białą nicią bawełnianą. Haft o układzie centralnym. W środku kompozycji motyw kwiatu otoczony kołem z oczek. Wokół sześć trójlistnych motywów. Denko otoczone rzyką tiulową w trzech warstwach.

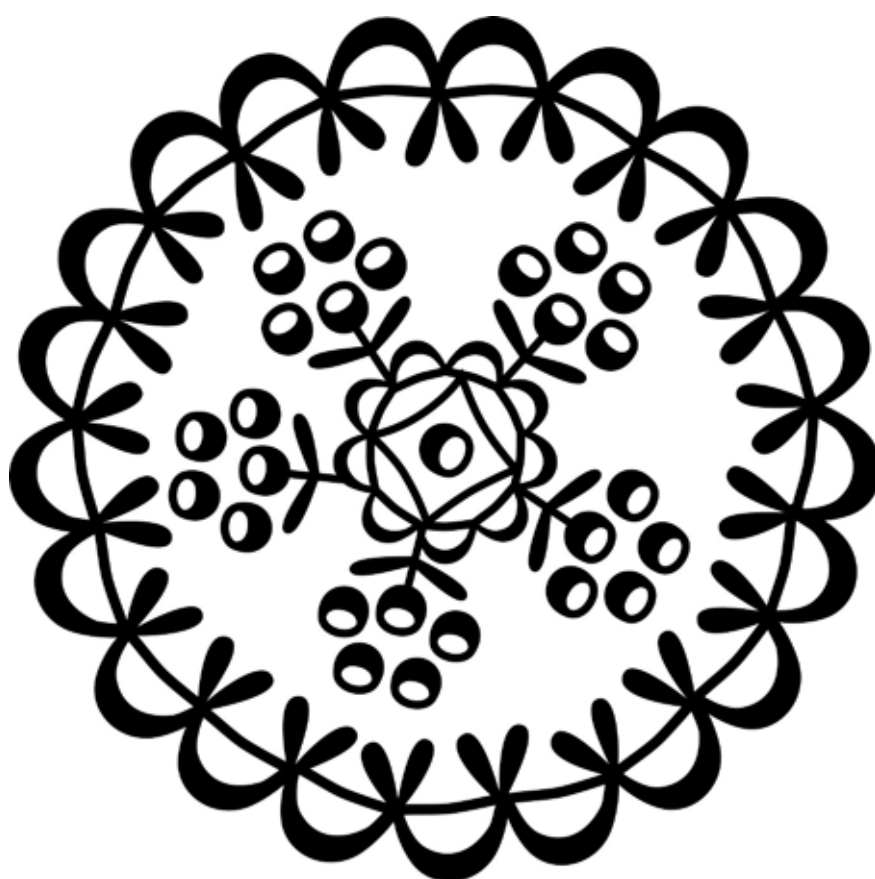

GRUPA KĄKOLEWSKA

24. Czepek
Kąkolewo, 1925
tiul ręcznie haftowany
nr inw. MLE 428
w zbiorach od 1958

Czepek tiulowy, denko haftowane ręcznie białą nicią bawełnianą. Haft o układzie centralnym ze środkowym motywem kwiatu (wielopłat z co drugim płatkim wyciętym). Nad i pod nim pojedyncze drobne kwiatki. Kompozycję zamykają dwie łukowe gałązki z co drugą parą wyciętych listków. Czepek otoczony ryżką tiulową w trzech warstwach i niebieską wstążką.

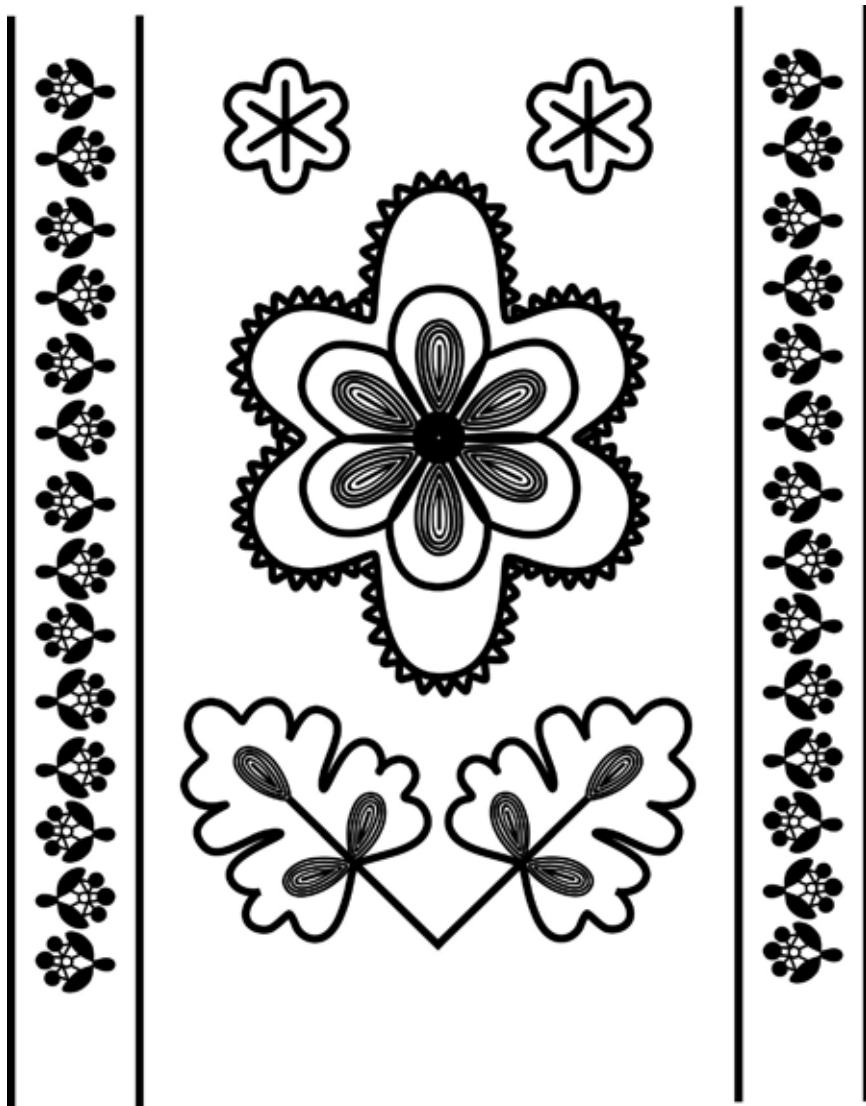

GRUPA KĄKOLEWSKA

25. Czepek
Kąkolewo, 1932
tiul ręcznie haftowany
nr inw. MLE 560
w zbiorach od 1958

Czepek wykonany z tiulu. Denko haftowane ręcznie białą nicią bawełnianą. Haft o układzie centralnym ze środkowym motywem kwiatu, od którego odchodzi promieniście pięć kwiatów. Motyw środkowy otoczony jest linią, na której znajdują się nachodzące na siebie podkowiaste łuki. Czepek ułożony i otoczony ryżką tiulową w trzech warstwach. Tiulki otoczone niebieską skręconą wstążką.

GRUPA KĄKOLEWSKA

26. Kopka
wyk. Jadwiga Barczyńska
Kąkolewo, 1926
tiul ręcznie haftowany
nr inw. MLE 559
w zbiorach od 1958

Kopka wykonana z tiulu. Denko składa się z pasa środkowego i dwóch kwaterek łączonych z nim wstawką tiulową. Haft wykonany ręcznie białą nicią bawełnianą w układzie pasowym. Głównym elementem zdobniczym jest motyw kwiatu sześciopłatkowego, poniżej umieszczono dwa liście, a wyżej dwa mniejsze

kwiatki. Na kwaterkach motyw kwiatu. Wstawka tiulowa zdobiona łańcuszkiem drobnych kwiatków. Czepek ułożony i otoczony ryżką tiulową w trzech warstwach, a ponadto okoloną skręconą różową wstążką.

Kopka ozdobiona z tyłu wstążką
fot. J. Skoracki
nr inw. MPE 62/5
w zbiorach od 2020

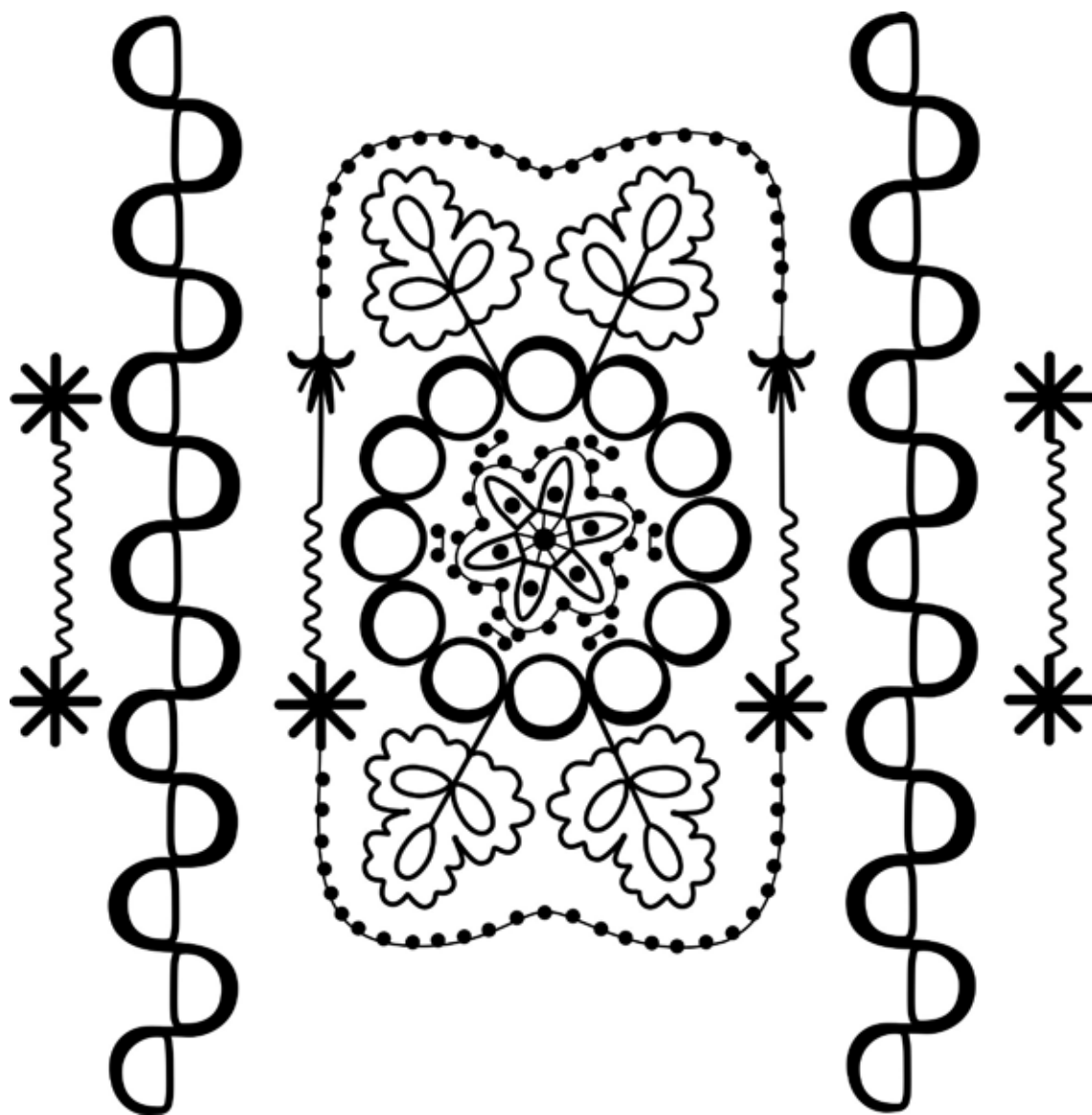
Kopka ukazana jest z tyłu. Widoczna jest przypięta wstążka kwiciata zawiązana w kokardę. Pas środkowy denka wypełnia haft o układzie pasowym, z głównym motywem ośmiopłatkowego kwiatu z ażurowymi wycięciami. Kwaterki połączone są z pasem środkowym poprzez wąskie wstawki koronki fabrycznej. Pomiędzy pasmami tiulki okalającymi kopkę przeplatana jest biała wstążka.

27. Czepek
pow. Leszno, ok. 1914
tiul ręcznie haftowany
nr inw. MLE 972
w zbiorach od 1965

Czepek wykonany z tiulu. Denko duże, okrągłe, układane w zakładki, haftowane ręcznie białą nicią bawełnianą. Motyw środkowy przedstawia gałązkę z trzema liśćmi i otoczony sześcioma innymi motywami, w których część pól jest w prążki. Wokół denka ułożona ryżka tiulowa.

GRUPA KĄKOLEWSKA

28. Kopka
wyk. Marianna Górczak
Kąkolewo, 1905
tiul ręcznie haftowany
nr inw. MLE 562
w zbiorach od 1958

Kopka wykonana z tiulu. Haft wyszyty ręcznie białą nicią bawełnianą w układzie pasowym. Motyw zdobniczy w pasie środkowym w postaci kwiatu o brzegach z ażurowych oczek i odchodzących od niego czterech listków z trzema oczkami. Podobny motyw na kwaterkach. Środkowa kompozycja zamknięta

falistą linią z gwiazdkami. Między pasem środkowym a kwaterkami faliste rzędy oczek.

Czepek otoczony ryżką tiulową w trzech warstwach. Wokół ryżki skręcona niebieska wstążeczka.

Wstążka
Ratowice, ok. 1920
jedwab, wyrób fabryczny
nr inw. MLE 1166
w zbiorach od 1967

Wstążka jedwabna, kremowa, tkana kolorową nicią. Dekoracja roślinno-kwiatowa. Wstążka ułożona w kokardę była doczepiana do czepca.

GRUPA KĄKOLEWSKA

29. Kopka
wyk. Marianna Górczak
Kąkolewo, 1912
tiul ręcznie haftowany
nr inw. MLE 564
w zbiorach od 1958

Czepek „kopka” wykonany z tiulu. Denko składa się z pasa środkowego i kwateretek łączonych wstawkami z koronki fabrycznej. Denko haftowane ręcznie białą nicią bawełnianą. Haft o układzie centralnym z dużym motywem kwiatu z ażurowych oczek i fragmentów „zasnutych”, otoczonych kołem z oczek.

W pobliżu po trzy „pajęczki”. Na kwaterkach podobny motyw kwiatu, bez części zasnutych. Czepek otoczony ryżką tiulową, wokół której biegnie skręcona niebieska wstążeczka. Denko tuż przy tiulkach zdobiono niebieską wstążką z kwiatuśkami wykonanymi z wąskich pasek białej wstążki.

GRUPA KĄKOLEWSKA

30. Czepek – kopeczka
wyk. Marianna Górczak
Kąkolewo, 1920
tiul fabrycznie haftowany
nr inw. MLE 565
w zbiorach od 1958

Czepek dziecięcy „kopeczka” wykonany z tiulu. Denko składa się z pasa środkowego, dwóch kwaterok i wstawek łączonych powyższe elementy. Haft wykonany fabrycznie białą nicią bawełnianą, o układzie pasowym, jednokowy w pasie środkowym i kwaterkach. Zdobienie w postaci powtarzającego się motywu gałązki z jednym kwiatem. Wstawki zdobione rzędem „pajęczków”.

Czepek ułożony i otoczony ryżką tiulową w dwóch warstwach. Na denku tuż przy tiulkach cztery symetrycznie przyszyte kwiatki z wąskich paseków niebieskiej wstążki. Tiulki otoczone dwoma przeplatającymi się pasami wstążki. Wstążka przeplatana też między warstwami tiulek. Jako wiązadło służyła wstążka przyszyta końcami do czepek. „Kopeczka” używana była do chrztu.

Portret kobiety w stroju ludowym
Stefania Majda
Leszno, olej na płycie pilśniowej
nr inw. MLE 1974
w zbiorach od 2010

Portret przedstawia kobietę w tiulowym czepcu z okolic Leszna ozdobionym niebieską wstążką, z zawiązanymi pod szyją bandami, kryzą ułożoną w wysokie fale, czerwonymi koralami, w białej koszuli i czarnej sznurówce.

Kobieta z zarękawkiem
Stanisław Kurzawa
Kłoda, 1976
rzeźba drewniana
nr inw. MLE 1770
w zbiorach od 1984

Rzeźba wykonana w jednym kawałku drewna lipowego. Przedstawia postać kobiety w pozycji stojącej, trzymającej dłonie w zarękawku. Na głowie nosi ona czepek okrągły, dość płaski, z bandami zawiązanymi pod brodą.

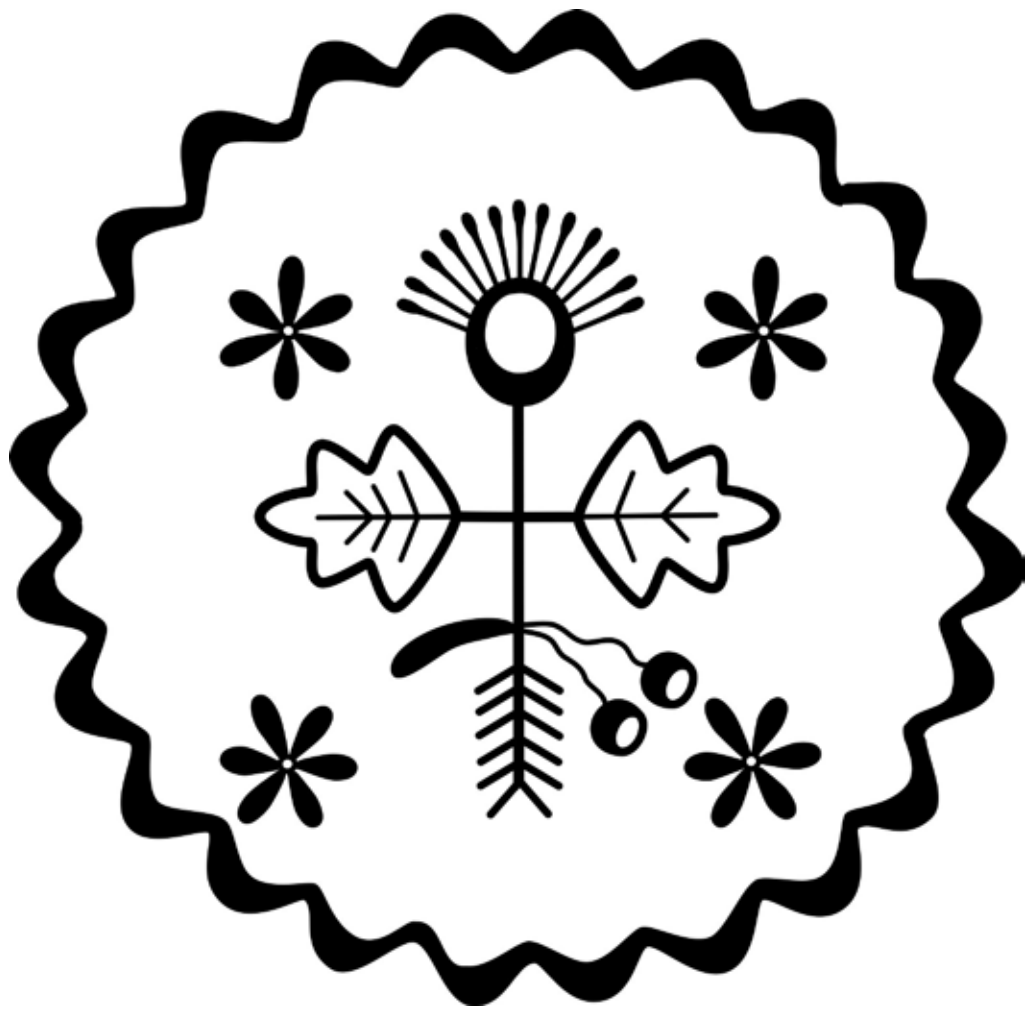

GRUPA KĄKOLEWSKA

31. Czepek
Kąkolewo, pow. Leszno, ok. 1930
tiul ręcznie haftowany
nr inw. MLE 1207
w zbiorach od 1973

Czepek wykonany z tiulu, haftowany ręcznie białą nicią bawełnianą. Denko składa się z pasa środkowego, dwóch szerokich wstawek oraz tiulowych boków. W pasie środkowym znajdują się haftowane motywy w układzie pasowym: serce z wyrastającym kwiatem

o ześciu ażurowych płatkach, nad nim motyw solarny z ażurowym środkiem. Na wstawkach pasowy motyw kwiatowy. Wokół płóciennego sztywnika ułożona jest ryżka tiulowa ozdobiona wstążką.

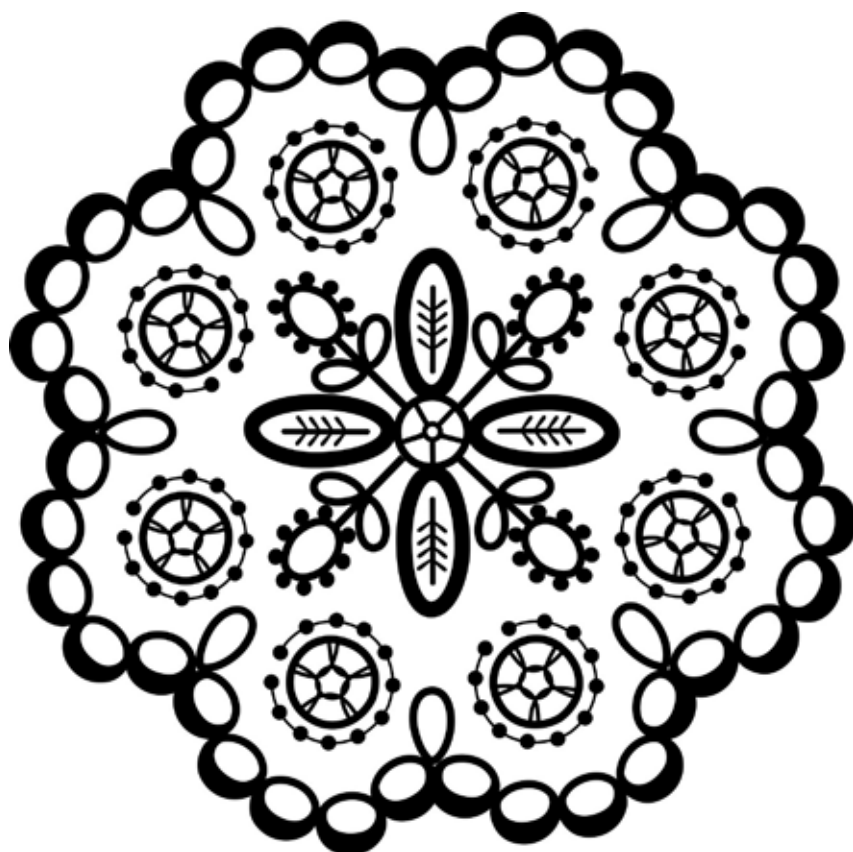

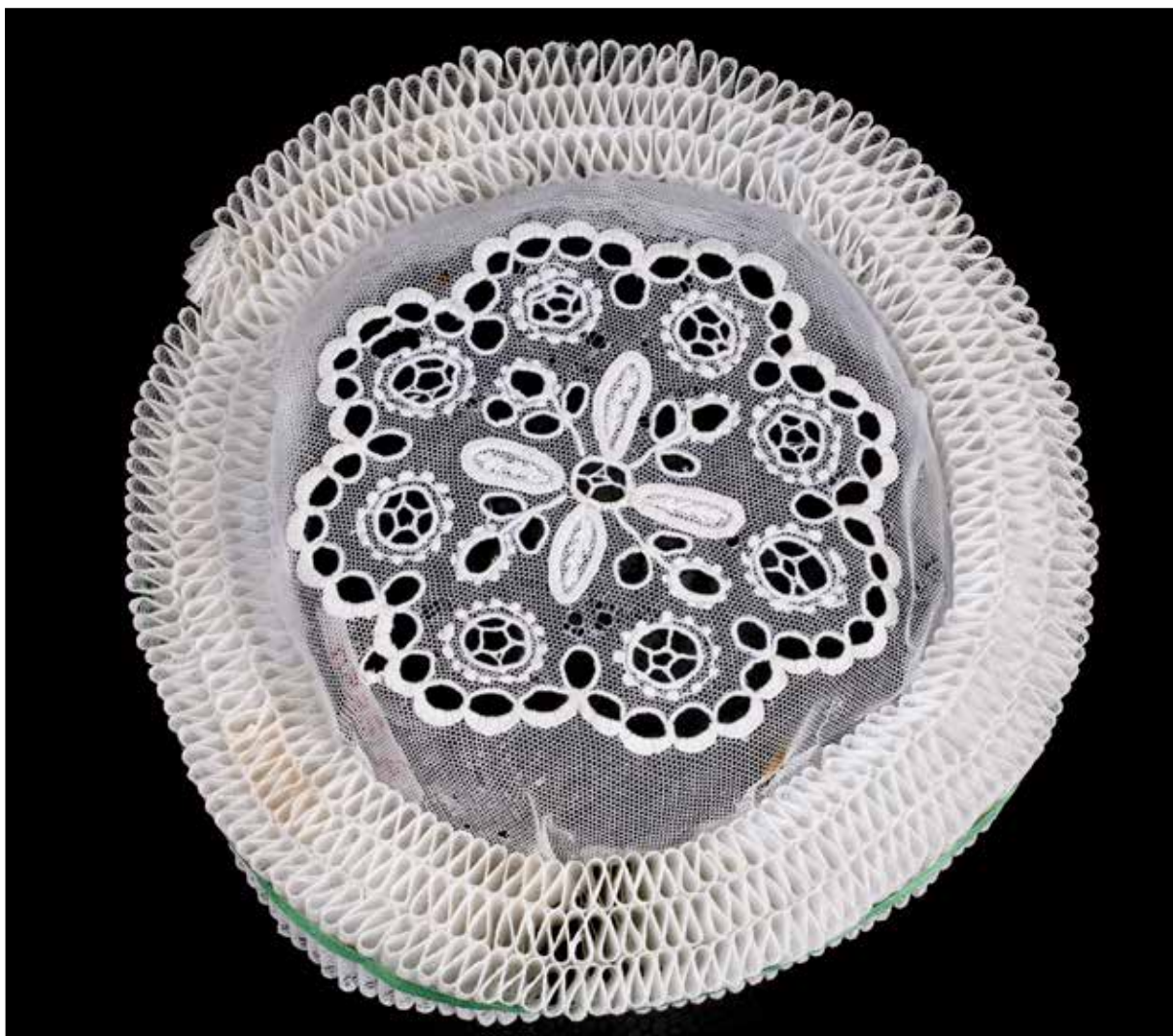

GRUPA KĄKOLEWSKA

32. Czepek
Kąkolewo, pow. Leszno, ok. 1910
tiul ręcznie haftowany
nr inw. MLE 1208
w zbiorach od 1973

Czepek okrągły wykonany z tiulu, o denku haftowanym ręcznie białą nicią bawełnianą. Na denku centralny motyw roślinny w kształcie krzyża, w narożach cztery kwiatki/gwiazdki. Kompozycja zamknięta okręgiem grubej falistej linii. Wokół sztywnika ułożona warstwowo tiulka ozdobiona wstążeczką.

GRUPA ŚWIERCZYŃSKA

33. Czepek
Świerczyna, 1930
tiul ręcznie haftowany
nr inw. MLE 650
w zbiorach od 1960

Czepek wykonany z tiulu. Denko okrągłe, haftowane ręcznie białą nicią bawełnianą. Haft o układzie centralnym. Motyw zwarty, jego środkową część zajmuje kwiat czteropłatkowy, płatki przedzielane są ażurowymi gałązkami. Wokół osiem ażurowych rozet. Kompozycję zamyka falisty łańcuszek ażurowych oczek. Czepek otacza ryżka tiulowa w trzech warstwach i zwinięta wstążka.

Wstążka
Pawłowice, ok. 1920
jedwab, wyrób fabryczny
nr inw. MLE 754
w zbiorach od 1958

Wstążka jedwabna, brązowa, tkana kolorową nicią. Dekoracja roślinno-
kwiatowa. Wstążka ułożona w kokardę była doczepiana z tyłu do czepca.

GRUPA KĄKOLEWSKA

34. Czepek
Świerczyna, pow. Leszno, 1930
tiul ręcznie haftowany
nr inw. MLE 652
w zbiorach od 1960

Denko okrągłe wykonane z tiulu, haftowane ręcznie białą nicią bawełnianą. Haft o układzie centralnym ze środkowym motywem kwiatu zamkniętego w okręgu z „groszków”, gałkami otwartego górą wieńca i kolejnym okręgiem z kwiatków, spiralnych gałązek i groszków. Denko obszyte paskiem białego płótna i ozdobione ryżką.

GRUPA PONIECKA

35. Czepek
wyk. Antonina Miśkowiak
Lubonia, ok. 1920
tiul ręcznie haftowany
nr inw. MLE 764
w zbiorach od 1962

Czepek wykonany z tiulu, denko haftowane ręcznie białą nicią bawełnianą. Haft o układzie centralnym, roślinny, obejmujący prawie całą powierzchnię denka. Motyw środkowy w postaci stylizowanej gałązki z kwiatem, listkami i gronami, wokół niego siedem innych motywów roślinnych w trzech odmianach. Czepek ułożony i otoczony ryżką tiulową w trzech warstwach

Portret dziewczynki z Sułkowic
 Romuald Bogaczyk (1910–1980), 1936
 pastel, kredka, ołówek, papier, wym. 49 x 33 cm
 nr inw. ML 553
 w zbiorach od 1979

Dziewczynka w tiulowej kopce z bandami widocznymi po bokach twarzy, które zawiązane są pod brodą w szeroką kokardę-motyła (górne rogi przypinano do band szpilkami). Pod szyją czerwone korale na tle białej kryzy.

GRUPA PONIECKA

36. Czepek do chrztu – kopeczka
 wyk. Pawlak, Przyborowo
 Poniec, ok. 1910
 nr inw. MLE 124
 w zbiorach od 1956

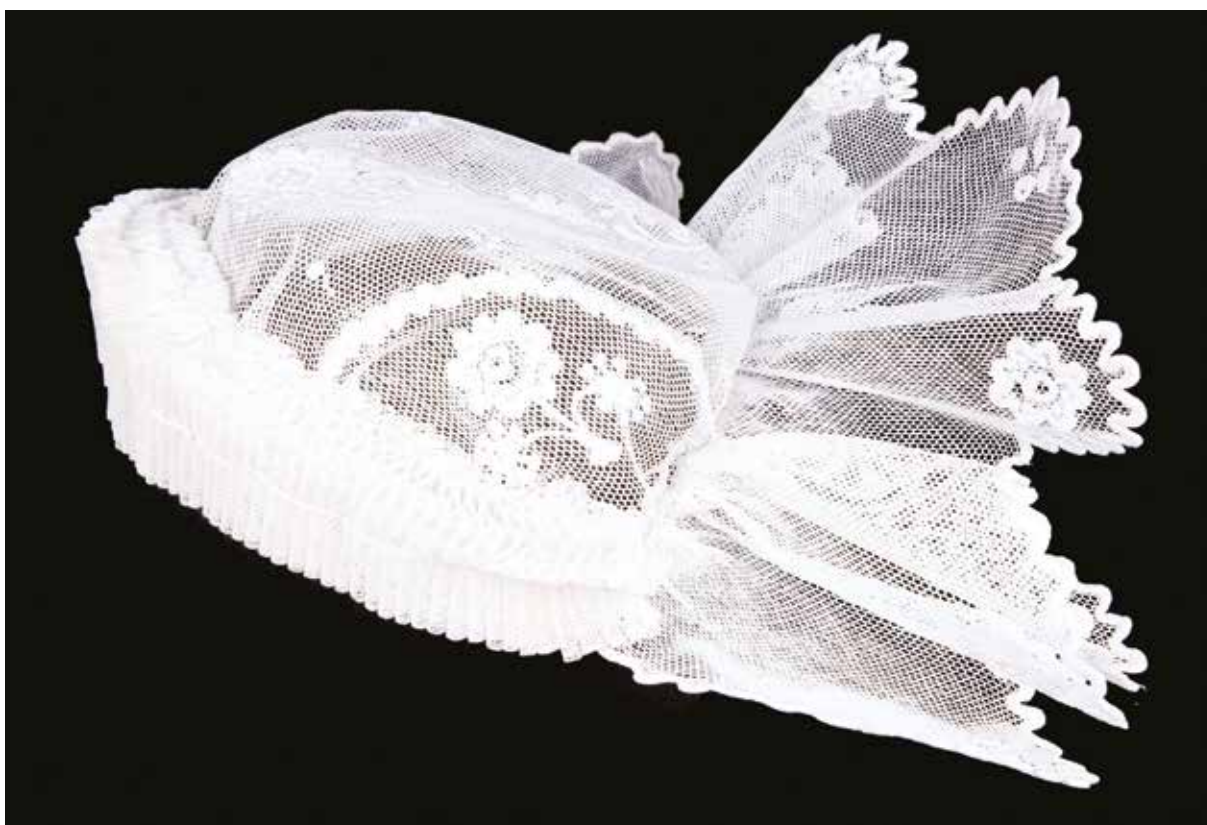
Czepek do chrztu „kopeczka” wykonany z tiulu fabrycznie haftowanego. Motyw zdobniczy w postaci pojedynczej małej gałązki kwiatowej luźno rozrzuconej. Czepek otoczony ryżką tiulową, z przodu ozdobnie falowaną i przeplataną wstążką. Przeznaczony dla dzieci do chrztu.

Portret biskupianki Józefy Stachowiakówny z Sułkowic
Romuald Bogaczyk, 1936
pastel, kredka, ołówek, papier, wym. 48 x 35 cm
nr inw. ML 552
w zbiorach od 1979

Dziewczynka przedstawiona w półprofilu ma na głowie kopkę bez okapu przytrzymywaną na głowie przy pomocy pary bandek zawiązanych pod brodą w kokardę. Włosy uczesane z symetrycznym przedziałkiem zaplecione są w dwa warkoczki upięte z tyłu. Szyję zdobi kryza i korale związane z tyłu różową wstążką.

GRUPA PONIECKA

37. Kopka z okapem
Poniec, ok. 1910
tiul ręcznie haftowany
nr inw. MLE 128
w zbiorach od 1956

Kopka z okapem wykonana z białego tiulu. W środkowym pasie denka i na kwaterkach haft ręczny w formie gałązek kwiatowych, po bokach drobne grochy. Kwaterki doszyte do denka. Od tyłu przyszyty marszczony okap z dziewięcioma zębami. Na zębach haftowane naprzemiennie motywy kwiatów i grochów. Z przodu czepek przybrany warstwami tiulki.

Portret Joanny Olejniczakówny z Sulkowic
 Romuald Bogaczyk. 1936
 pastel, kredka, ołówek, papier, wym. 47,5 x 35,5 cm
 nr inw. ML 522
 w zbiorach od 1978

Młoda dziewczyna w kopce bez okapu, z wysoko ułożoną koroną z ofalldowanej tiulki. Przytrzymywana jest ona na głowie za pomocą szerokich band, które zawiązane są pod brodą w kokardę. Pod szyją zmarszczona kryza ułożona w wysokie fałdy i sznury korali. W tle zarys wiejskiej zagrody.

GRUPA PONIECKA

38. Czepek
wyk. Maria Chudzińska
Poniec, ok. 1920
tiul ręcznie haftowany
nr inw. MLE 486
w zbiorach od 1958

Czepek tiulowy okrągły, haftowany białą nicią bawełnianą. Motywy zdobnicze podkładane płótnem, rozmieszczone na denku w układzie pasowym. W pasie środkowym trzy motywy kwiatowe, a po bokach po trzy mniejsze pąki. Denko otoczone dwiema warstwami ryżki tiulowej.

39. Kopka z okapem
wyk. Maria Chudzińska
Poniec, 1917
tiul ręcznie haftowany
nr inw. MLE 871
w zbiorach od 1964

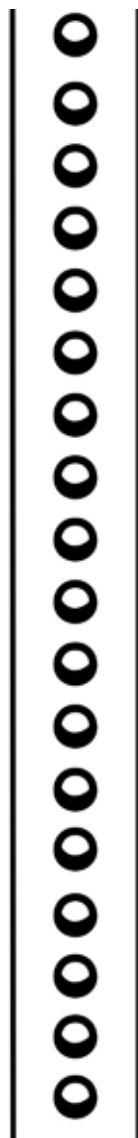
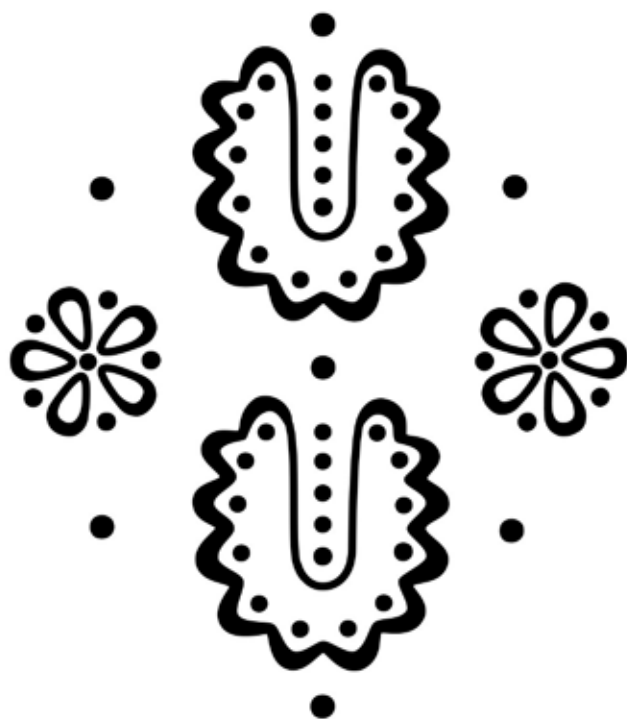
Kopka z okapem wykonany z tiulu. Denko złożone z pasa środkowego i kwaterek. Z tyłu przyszyty marszczony okap. Na denku haft wykonany ręcznie, motyw zdobniczy w postaci kwiatu, nad nim i poniżej grochy, po bokach drobne motywy. Z przodu tiulka ułożona wysoko.

GRUPA PONIECKA

40. Czepek
 wyk. Maria Chudzińska
 Poniec, 1918
 denko szydełkowane
 nr inw. MLE 872
 w zbiorach od 1964

Czepek okrągły o denku szydełkowanym białą nicią bawełnianą, z centralnym motywem gwiazdy/rozety otoczonym przez osiem podobnych motywów. Wokół przyozdobiony trzema warstwami ryżki tiulowej i zwiniętą wstążką.

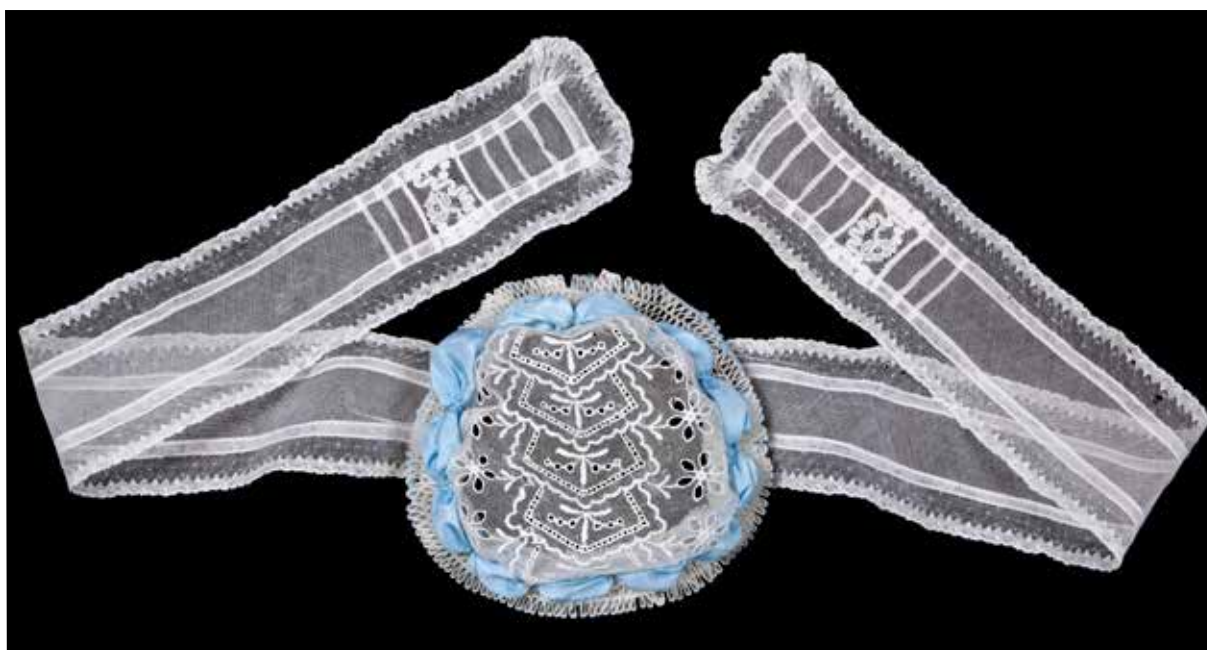

GRUPA PONIECKA

41. Kopka
 wyk. Maria Chudzińska
 Poniec, ok. 1920
 tiul ręcznie haftowany
 nr inw. MLE 873
 w zbiorach od 1964

Kopka tiulowa o denku złożonym z pasa środkowego i kwaterrek. Denko haftowane ręcznie. Centralna kompozycja składa się z dwóch par motywów kwiatowych i grochów pomiędzy nimi. Na kwaterkach motywy kwiatowe. Łączenia haftowane w grochy.

GRUPA PONIECKA

42. Czepek okrągły
Poniec, pow. Gostyń, ok. 1920
tiul fabrycznie haftowany
nr inw. MLE 876
w zbiorach od 1964

Czepek okrągły wykonany z tiulu haftowanego fabrycznie. Haft w układzie pasowym symetryczny jednoosiowy, składa się z motywów geometrycznych, nachodzących na siebie sześcioboków i roślinnych gałązek, a także ażurowych kwiatków. Wokół czepek ryżka tiulowa, nad nią niebieska wstążka zebrana co kilka centymetrów.

GRUPA PONIECKA

43. Czepek okrągły
Poniec, pow. Gostyń, ok. 1920
tiul fabrycznie haftowany
nr inw. MLE 877
w zbiorach od 1964

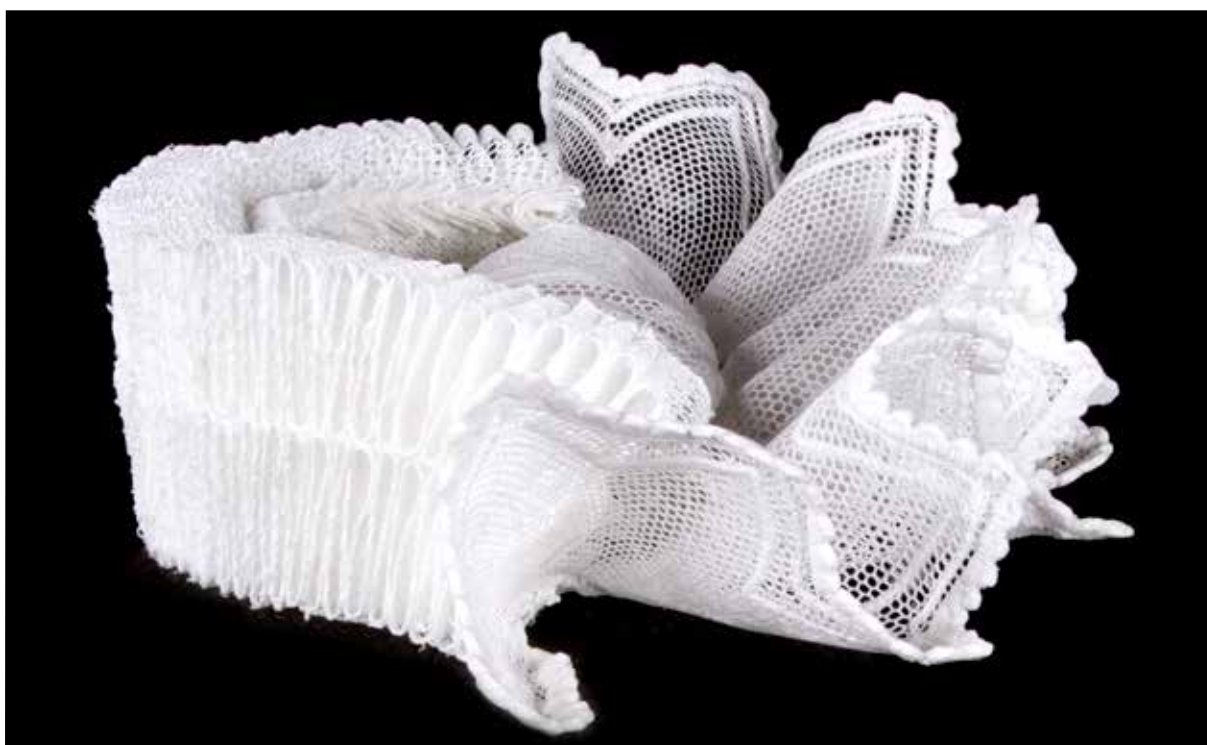
Czepek okrągły wykonany z tiulu haftowanego fabrycznie. Haft w układzie pasowym z rytmicznie powtarzającym się motywem gałązki z kwiatkiem w polu o kształcie wielopłatu, przestrzeń pomiędzy motywami zasnuta haftem. Wokół denka ryłka tiulowa ozdobiona zwiniętą wstążką, nad nią przyszyta szeroka wstążka marszczona co kilka centymetrów.

GRUPA PONIECKA

44. Czepek okrągły
Dzięczyzna, ok. 1910
tiul ręcznie haftowany
nr inw. MLE 477
w zbiorach od 1958

Czepek okrągły tiulowy, denko haftowane ręcznie białą nicią bawełnianą w układzie centralnym ze środkowym motywem w postaci trzech kwiatów z łodyżkami. Wokół cztery pojedyncze kwiaty, pomiędzy nimi pojedyncze grochy. Wokół denka dwie warstwy ryżki tiulowej. Czepek przyozdobiony kolorową wstążką.

GRUPA PONIECKA

45. Kopka z okapem
 wyk. Maria Stróżyk
 Dzieczynna ok. 1925
 tiul ręcznie haftowany, grzebień z ryłki tiulowej
 nr inw. MLE 478
 w zbiorach od 1958

Kopka z okapem wykonana z tiulu o grubych oczkach, haftowana białą nicią bawełnianą, tzw. haft cerowany. Denko z kwaterkami zszyte bezpośrednio. Haft w układzie pasowym, geometryczny, w postaci linii prostych i falistych. Okap wycięty w zęby o obrębionych brzegach w drobne ząbki. Zdobienie okapu w postaci dwóch linii łamanych biegnących równolegle do wycięć. Z przodu czepka (nad czołem) grzebień z tiulek.

GRUPA PONIECKA

46. Kopka
 wyk. p. Chudzińska, Poniec
 Dzięczyzna, ok. 1900
 tiul ręcznie haftowany
 nr inw. MLE 479
 w zbiorach od 1958

Kopka tiulowa, denko z doszytymi kwaterkami, w miejscu zszycia haftowana falista linia. Haft wykonany ręcznie białą nicią bawełnianą. Denko z haftem o układzie pasowym. Na środkowym pasie dwa motywy kwiatowe, po bokach wzdłuż linii falistych rytmiczny motyw z czterech grochów. Denko otoczone warstwowo ryżką tiulową.

GRUPA PONIECKA

47. Czepek
Dzięczyzna, ok. 1910
tiul fabrycznie haftowany
nr inw. MLE 500
w zbiorach od 1958

Czepek okrągły wykonany z tiulu. Denko haftowane fabrycznie białą nicią bawełnianą. Haft w układzie pasowym, z motywem rytmicznie powtarzającej się gałązki kwiatowej (kwiat ażurowy) rozmieszczonym równomiernie na płaszczyźnie denka. Ułożone denko otoczone jest trzema warstwami ryżki tiulowej.

GRUPA PONIECKA

48. Czepek
Dzięczyzna, 1910
tiul fabrycznie haftowany
nr inw. MLE 497
w zbiorach od 1958

Czepek wykonany z tiulu haftowanego fabrycznie białą nicią bawełnianą w układzie pasowym. Wzór składa się z równomiernie rozmieszczonych drobnych motywów małej gałązki kwiatowej umieszczonych w polach zbliżonych do wielopłatu, tło pomiędzy motywami zasnutę. Denko otoczone warstwami ryłki tiulowej.

GRUPA PONIECKA

49. Czepek
Dzięczyzna, 1910
tiul fabrycznie haftowany
nr inw. MLE 498
w zbiorach od 1958

Czepek wykonany z tiulu. Denko okrągłe, haftowane fabrycznie białą nicią bawełnianą. Haft o układzie pasowym, z dwoma rodzajami motywów roślinnych powtarzającymi się rytmicznie w naprzemiennych pasach. Denko otoczone trzema warstwami rżki tiulowej.

GRUPA PONIECKA

50. Czepek
Dzięczyzna, 1910
tiul fabrycznie haftowany
nr inw. MLE 499
w zbiorach od 1958

Czepek okrągły, tiulowy. Denko haftowane fabrycznie białą nicią bawełnianą w układzie pasowym – rytmicznie powtarza się drobny motyw roślinny. Denko otoczone trzema warstwami ryżki tiulowej.

GRUPA PONIECKA

51. Czepek
Sabinowo, ok. 1930
tiul maszynowo haftowany
nr inw. MLE 485
w zbiorach od 1958

Czepek wykonany z tiulu, denko haftowane ręcznie białą nicią bawełnianą. Haft o układzie centralnym pokrywający równomiernie całą powierzchnię denka. Motyw roślinno-kwiatowy ze środkowym dużym wielopłatem. Denko otoczone dwiema warstwami ryłki tiulowej.

GRUPA PONIECKA

52. Czepek
 wyk. Maria Chudzińska
 Sarbinowo, ok. 1925
 tiul ręcznie haftowany
 nr inw. MLE 487
 w zbiorach od 1958

Czepek tiulowy, haftowany białą nicią bawełnianą, motywy podkładane tiulem. Układ centralny, środkowy motyw przedstawia duży kwiat otoczony ośmioma mniejszymi w formie kwiatów i listków. Denko otoczone trzema warstwami ryłki tiulowej, ponad nią ułożona różowa wstążka.

GRUPA PONIECKA

53. Kopka z okapem
wyk. Marianna Tyl, Pudliszki
Przyborowo, ok. 1910
tiul ręcznie haftowany
nr inw. MLE 466
w zbiorach od 1958

Kopka z okapem wykonana z tiulu, haftowana ręcznie białą nicią bawełnianą. Denko z przyszytymi bezpośrednio kwaterkami. Haft na denku w postaci czterech motywów kwiatowych w układzie krzyżowym. Na kwaterkach pojedynczy motyw większego kwiatu. Okap o brzegu wyciętym w czternaście zębów zakończonych drobnymi ząbkami, zdobiony motywem kwiatowym w polu co drugiego zęba. Nad czołem ułożone dwie ryłki w formie korony/grzebień.

GRUPA PONIECKA

54. Kopka
Przyborowo, ok. 1910
tiul ręcznie haftowany
nr inw. MLE 469
w zbiorach od 1958

Kopka wykonana z tiulu, denko z kwaterkami doszytymi bezpośrednio. Haft wykonany ręcznie białą nicią bawełnianą. Na denku dwa motywy gałązki kwiatowej, w kwaterkach motyw małej pojedynczej gałązki kwiatowej. Szew łączący kwaterki z denkiem haftowany grubą linią. Wokół denka ryżki tiulowe.

GRUPA PONIECKA

55. Kopka z okapem
Przyborowo, 1915
tiul ręcznie haftowany
nr inw. MLE 470
w zbiorach od 1958

Kopka z okapem wykonana z tiulu, złożona z denka, okapu i grzebienia z tiulek. Denko złożone z pasa środkowego i kwateretek. Pas środkowy, tzw. myszka, z haftem z dwoma różnymi motywami gałązki kwiatowej. Okap wycięty w dziesięć zębów obrobionych drobnymi ząbkami, z motywem kwiatowym w polu każdego zęba. Z przodu grzebień wysoki wykonany z tiulki.

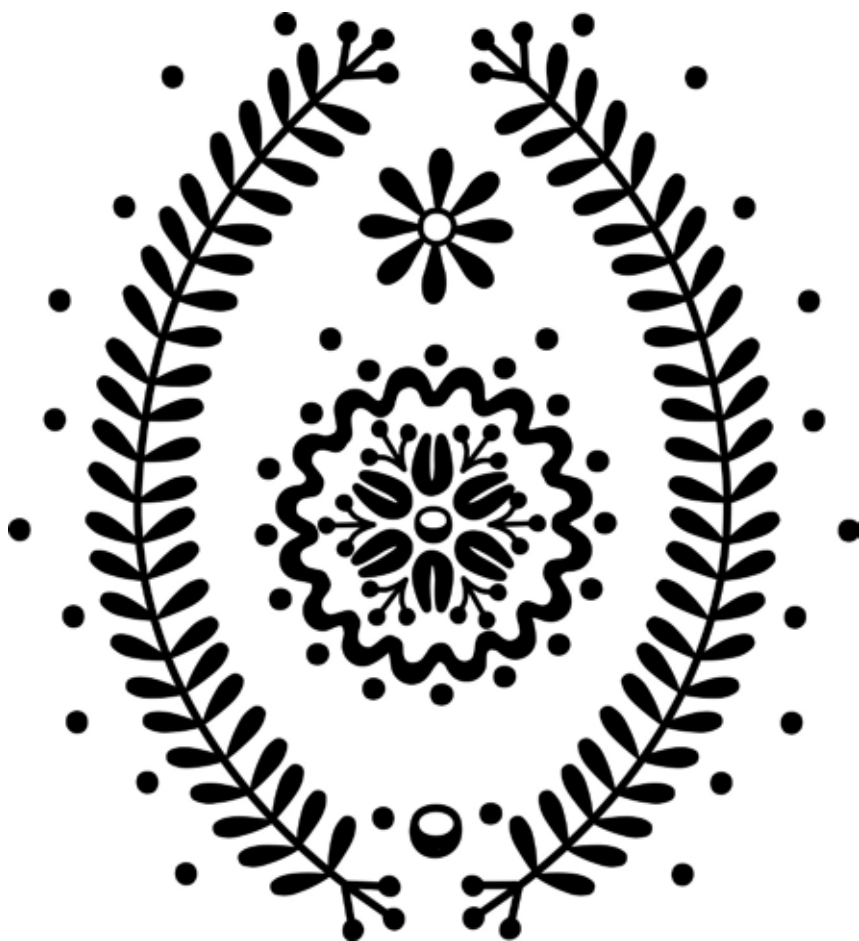

GRUPA PONIECKA

65. Czepek
Przyborowo, 1930
tiul ręcznie haftowany
nr inw. MLE 471
w zbiorach od 1958

Czepek okrągły, tiulowy, denko haftowane ręcznie białą nicią bawełnianą – motywy zdobnicze haftowane na tiulu, wycięte i naszyte na denko w układzie pasowym, wśród nich ozdobne gałązki kwiatowe, fantazyjne liście i drobne pojedyncze kwiatki bławatki. Czepek otoczony ryżką tiulową przeplataną wstążką.

GRUPA PONIECKA

57. Czepek
wyk. Maria Przewońska
Sowiny, ok. 1910
tiul ręcznie haftowany
nr inw. MLE 492
w zbiorach od 1958

Czepek okrągły wykonany z tiulu, denko haftowane ręcznie białą nicią bawełnianą. Haft o układzie centralnym ze środkowym motywem kwiatu zamkniętego linią falistą i okręgiem z grochów, obok mniejszy kwiat ośmiopłatkowy. Kompozycję zamykają okalające kwiat dwie łukowate wici o drobnych listkach i otaczających je grochów. Czepek ułożony i otoczony rzyką tiulową w trzech warstwach.

Pamiętka pierwszej komunii świętej
Posadowo
fot. Franciszek Glura z Chwałkowic
nr inw. MPE-8/1
w zbiorach od 1994

Fotografia przedstawia dziewczynkę w biskupiańskim stroju do przyjęcia I Komunii Świętej. Ubrana jest w kopkę z bandami związanymi pod brodą w kokardę, kryzę ze sznurami koralu, koszulę z haftowanymi man-

kietami, suknię ze sznurówką i zapaskę zdobioną w dolnej części zagiętkami oraz białe trzewiki. Trzyma ona chusteczkę, książeczkę do nabożeństwa oraz przybraną świecę.

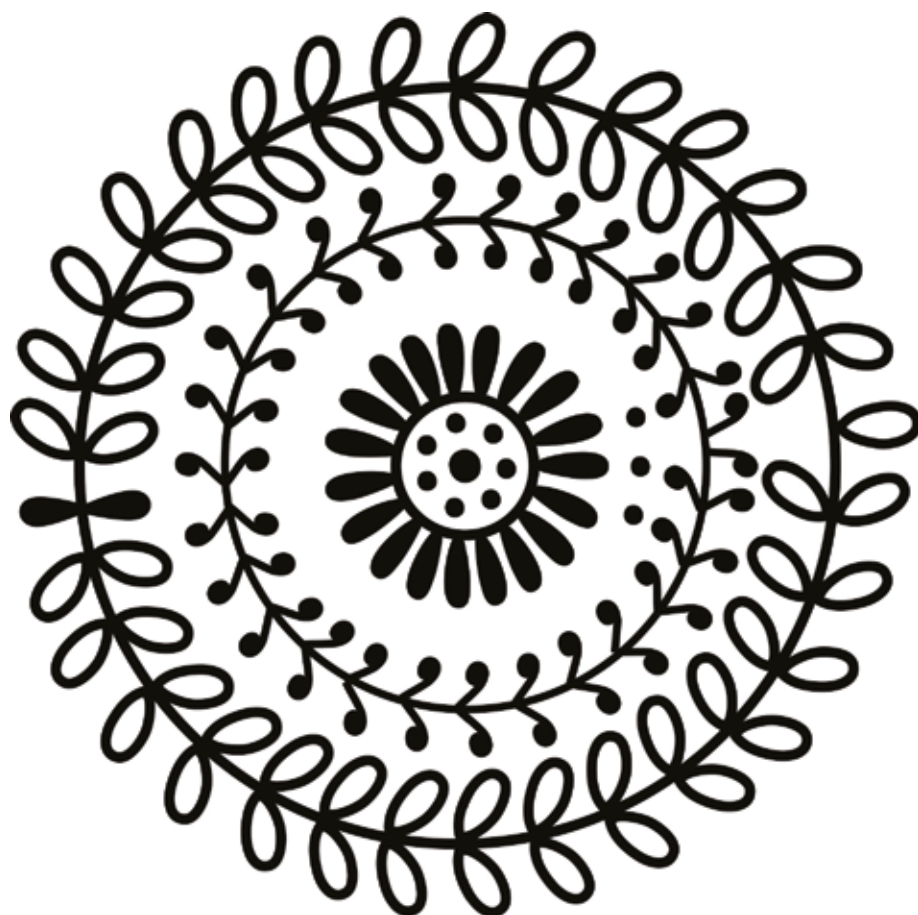

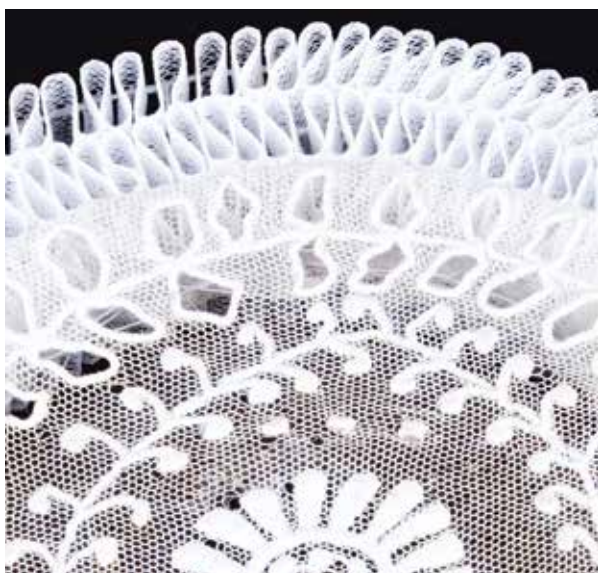

GRUPA PONIECKA

58. Kopka
Sowiny, ok. 1900
tiul fabrycznie haftowany, koronka fabryczna
nr inw. MLE 494
w zbiorach od 1958

Kopka wykonana z tiulu, denko z pasa środkowego i kwaterek. Pas środkowy złożony z pasów tiulowych z fabrycznym haftem i wstawek koronki fabrycznej. Na tiulu powtarzający się motyw z trzema okrągłymi owocami. Denko otoczone ryżką tiulową.

GRUPA PONIECKA

59. Czepek
Pawłowice, 1910
tiul ręcznie haftowany
nr inw. MLE 269
w zbiorach od 1957

Czepek tiulowy haftowany ręcznie białą nicią bawełnianą. Haft o układzie centralnym z motywem środkowym wielopłatkowego kwiatu otoczonego wicią z parzystymi listkami i kolejną wicią o ażurowych listkach z wyciętymi środkami. Czepek otoczony trzema warstwami ryżki tiulowej.

GRUPA PONIECKA

60. Czepek – kopka
Pawłowice, ok. 1900
tiul haftowany ręcznie
nr inw. MLE 270
w zbiorach od 1957

Czepek „kopka” tiulowy, złożony z denka (pas środkowy i kwaterki) oraz tiulek. Haft na denku o układzie centralnym z motywem środkowym w postaci gałązki z kwiatem ośmiopłatkowym otoczonym czterema kwiatami pięciopłatkowymi z wypustkami. W kwaterkach pojedyncza gałązka. Miejsce łączenia kwaterek z pasem środkowym ozdobnie zahaftowane. Czepek otoczony trzema warstwami ryżki tiulowej.

GRUPA PONIECKA

61. Czepek – kopka
Pawłowice, 1910
tiul ręcznie haftowany
nr inw. MLE 271
w zbiorach od 1957

Czepek „kopka” wykonany z tiulu i płóciennego sztywnika. Haftowany ręcznie białą nicią bawełnianą. Denko złożone z pasa środkowego i dwóch kwaterok. Kwaterki łączone z pasem środkowym wstawkami z wąskiego paska tiulu z haftem w postaci rzędu „gronek”. W pasie środkowym haft w układzie centralnym

ze środkową gałązką o trzech kwiatach i drobnych listkach otoczony czterema pojedynczymi kwiatach. Na kwaterkach gałązka z kwiatem. Wokół denka trzy warstwy ułożonej tiulki i zwinięta wstążeczka jedwabna.

GRUPA PONIECKA

62. Czepek – kopka
Pawłowice, 1910
tiul ręcznie haftowany
nr inw. MLE 273
w zbiorach od 1957

Czepek „kopka” tiulowy, denko haftowane ręcznie białą nicią bawełnianą. Haft o układzie pasowym w postaci gałązki kwiatowej i rozbudowanego nad nią fantazyjnego kwiatu ujętego z boków rzędem z czterech grochów. Kwaterki małe bez zdobień. Czepek otoczony rzyką tiulową w trzech warstwach oraz zwiniętą wstążeczką koloru jasnoniebieskiego.

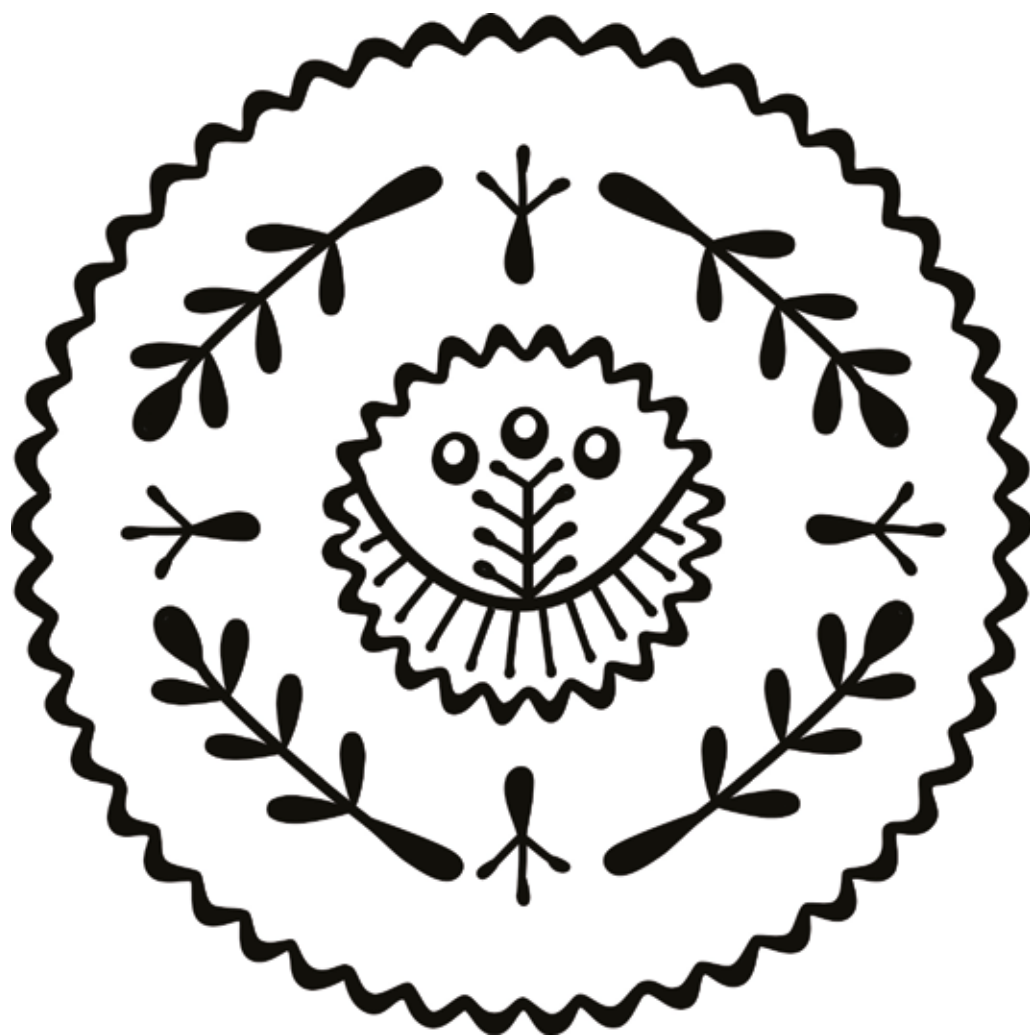

GRUPA PONIECKA

63. Czepek
Pawłowice, ok. 1900
koronka fabryczna
nr inw. MLE 274
w zbiorach od 1957

Czepek codzienny „kopka”. Denko zszyte z trzech pasów koronki fabrycznej, środkowego i dwóch kwaterok. Brzeg wzmocniony płóciennym paskiem, a od strony zewnętrznej ozdobiony dwoma marszczonymi paskami koronki.

GRUPA PONIECKA

64. Czepek
Pawłowice, 1910
tiul ręcznie haftowany
nr inw. MLE 278
w zbiorach od 1957

Czepek tiulowy, denko okrągłe, haftowane ręcznie białą nicią bawełnianą. Haft o układzie centralnym, z kwiatem okolonym czterema gałązkami z parzystymi listkami. Gałązki poprzecinane „kurzą nóżką”. Całość otoczona falistą szeroką wicią. Brzeg czepka zdobiony trzema warstwami ryżki tiulowej.

Niedzielne popołudnie
Posadowo
fot. Tomasz Marciniak z Sułkowic
nr inw. MPE-8/2
w zbiorach od 1994

Grupa w strojach biskupiańskich pozuje do fotografii w dwóch szeregach - siedzących na ławce pod płotem i stojących za nim, na tle zabudowań. Osiem kobiet ubranych jest w charakterystyczne kopki z okapem z bandami związanymi pod brodą, kryzami i koralami. Widoczne są również takie elementy stroju, jak jaczki, spódniki czy zapaski. Czterej mężczyźni w tradycyjnych jakach, westkach, spodniach i wysokich butach, jeden z nich trzyma harmonię. Dwaj ubrani są zgodnie z modą miejską.

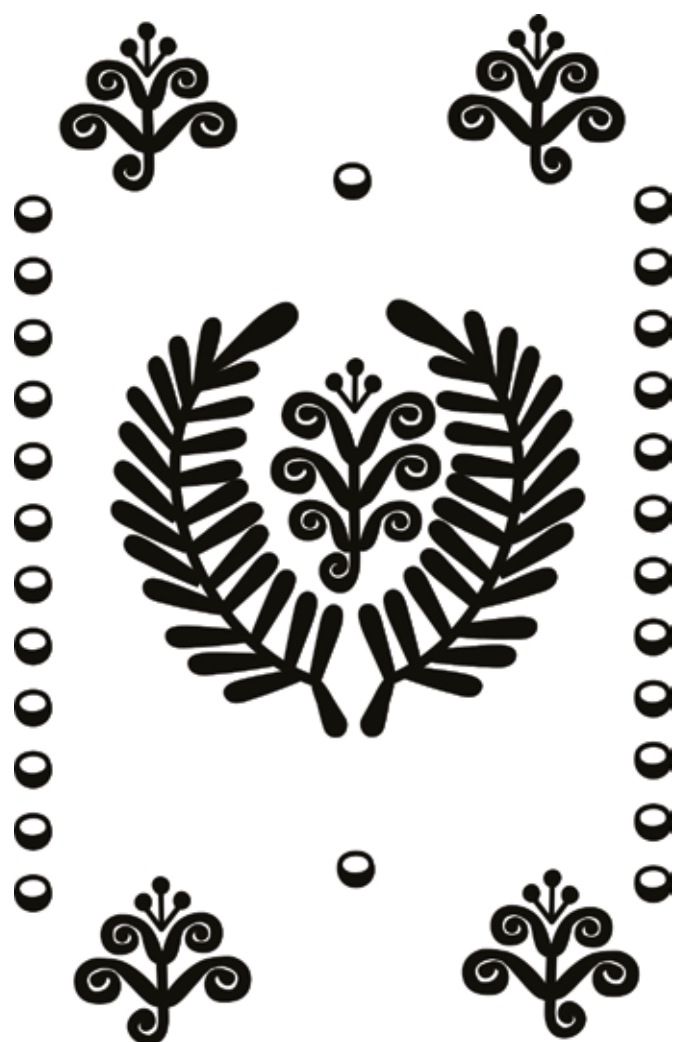

GRUPA PONIECKA

65. Czepek – kopka
Pawłowice, 1930
tiul fabrycznie haftowany
nr inw. MLE 281
w zbiorach od 1957

Czepek „kopka” tiulowy, denko złożone z pasa środkowego i kwaterów połączonych z nim wstawką z koronki. Denko z haftem fabrycznym o układzie pasowym – w postaci czterech rzędów drobnych „kwiatków-ślimaczków” z kropek. Czepek otoczony trzema ryżkami tiulowymi.

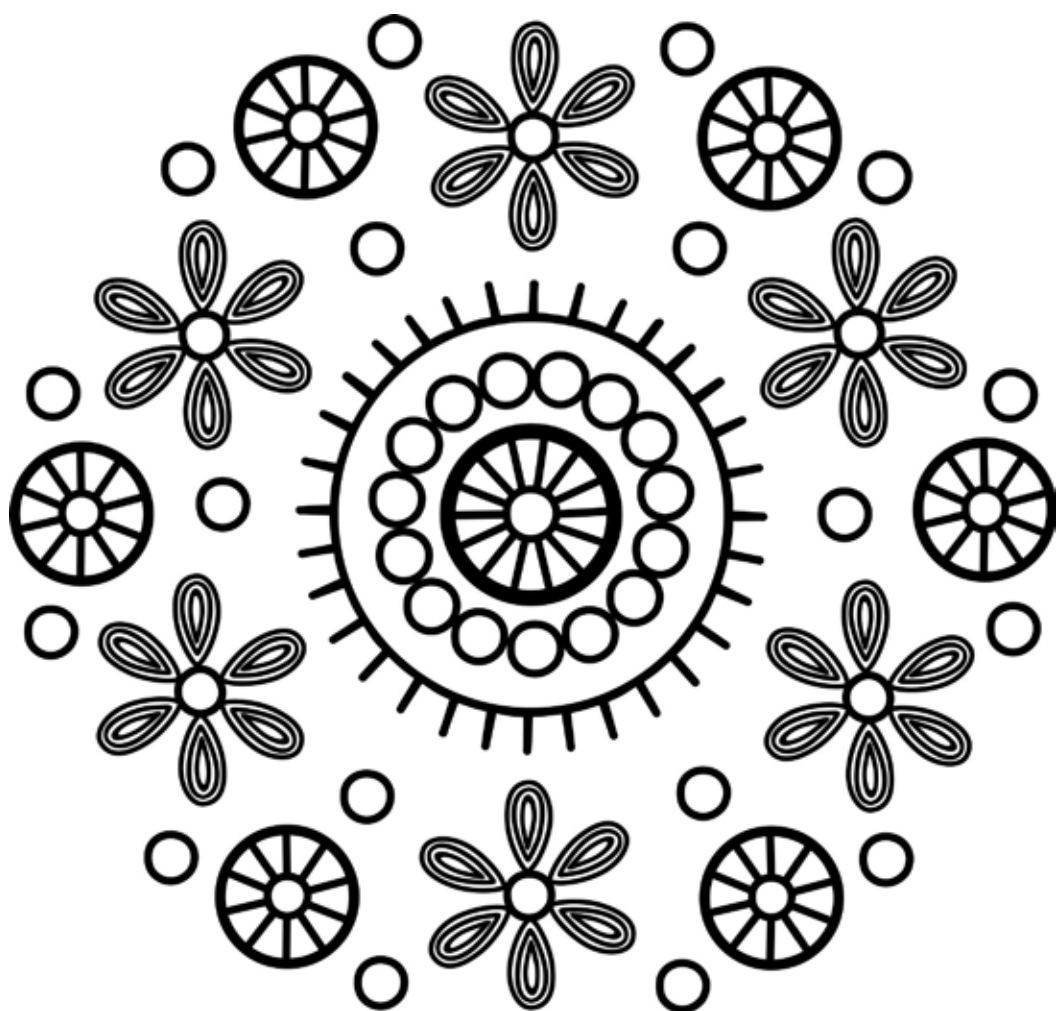

GRUPA PONIECKA

66. Czepek – kopka
wyk. F. Patelka
Pawłowice, ok. 1900
tiul ręcznie haftowany
nr inw. MLE 398
w zbiorach od 1958

Czepek „kopka” wykonany z tiulu haftowanego ręcznie białą nicią bawełnianą. Składa się z płaskiego denka z kwaterkami, ryżki oraz wstążek białej i niebieskiej. Denko uformowane dzięki zakładkom w miejscu łączenia z ryżką. Całość otoczona trzema warstwami ryżki ozdobionej skręconą białą-niebieską wstążką. Motyw

zdobniczy umieszczony centralnie w postaci haftowanej gałązki listno-kwiatowej otoczonej wieńcem dwóch gałązek listnych. Podobne motywy bliżej krawędzi pasa środkowego, po dwa na górze i na dole, a także na kwaterkach.

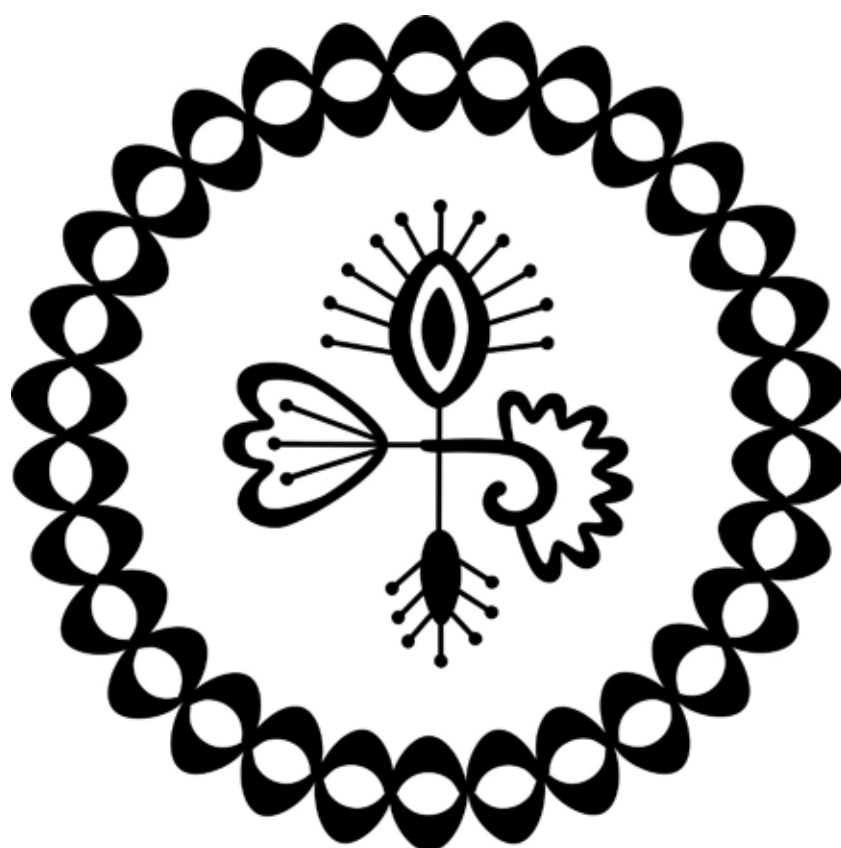

GRUPA PONIECKA

67. Czepek
wyk. Zofia Kajzer
Pawłowice, 1921
tiul ręcznie haftowany
nr inw. MLE 751
w zbiorach od 1961

Czepek wykonany z tiulu, denko okrągłe, haftowane ręcznie białą nicią bawełnianą. Haft o układzie centralnym. Motyw środkowy w postaci „zegarka-koszyeczka” wykonany techniką snutkową, otoczony kręgiem ażurowych „oczek” oraz linii z promienistymi wypustkami. Wokół motywu centralnego naprzemienne motywy okrągłych zegarków i kwiatów seściopłatkowych, ponadto „oczka”. Całość otoczona linią z wypustkami/odcinkami. Czepek otoczony ryżką tiulową w trzech warstwach.

GRUPA PONIECKA

68. Czepek
wyk. Zofia Kajzer
Pawłowice, pow. Leszno, 1921
tiul ręcznie haftowany
nr inw. MLE 752
w zbiorach od 1961

Czepek wykonany z tiulu, denko okrągłe, haftowane ręcznie białą nicią bawełnianą, tzw. bawełniaczką. Haft o układzie centralnym, ze środkowym grubo haftowanym motywem roślinnym, który otoczony jest dwoma grubymi splecionymi falistymi liniami. Denko otoczone ryżką tiulową w trzech warstwach. Tiulki sklepane nitką w połowie wysokości.

Akt ślubu
Posadowo, 1939
fot. Gołębiowski
nr inw. MPE-8/3
w zbiorach od 1994

Zdjęcie ślubne z 11 I 1939 roku ukazują gości weselnych w zróżnicowanych ubiorach, większość w tradycyjnych strojach biskupiańskich. Wśród kobiecych nakryć głowy dominują kopki z okapem, dwie z kobiet noszą chusty wykopione (zakładane na kopkę, na usztywnieniu z krochmalonego płótna

upinanego nad czołem, tworzą tzw. budy) trzy jedynie ciepłe chusty, dziewczynki kopki dziecięce, a jedna ze starszych kobiet kopkę zimową. Panna młoda ma na sobie czarny kabat, zaś pan młody mundur wojskowy. W pierwszym rzędzie skrzypek i dudziarz z instrumentami.

GRUPA PONIECKA

69. Czepek
Pawłowice, pow. Leszno, ok. 1930
tiul ręcznie haftowany
nr inw. MLE 960
w zbiorach od 1964

Czepek okrągły wykonany z tiulu haftowanego ręcznie białą nicią bawełnianą. Składa się z płaskiego denka „łatki” oraz ryżki. Denko przyszyte jest do wąskiego paska płócienka na zakładki, otoczone warstwami ryżki tiulowej, dodatkowo ozdobione zieloną wstążką. Kom-

pozycja haftu o układzie centralnym. W rodku motyw zegarka otoczony przez cztery gałązki i grochy pomiędzy nimi, dalej okrąg z ażurowych oczek, okrąg z grochów z haftem pełnym i kolejny łańcuszek oczek okalający całość kompozycji.

GRUPA KROBSKA (BISKUPIZNA)

70. Klapica

Posadowo, pow. Gostyń, ok. 1925

tiul ręcznie haftowany

nr inw. MLE 181

w zbiorach od 1957

Czepiec „klapica” wykonany z tiulu. Denko oddzielone jest od ślorki/szlarki wąską tiulową haftowaną wstawką. Klapica zdobiona jest haftem ręcznym wykonanym białą nicią bawełnianą, są to motywy roślinno-kwiatowe. Brzeg obrębiony półkolistymi ząbkami.

Portret starej kobiety z Biskupizny
 Romuald Bogaczyk, 1936
 pastel, kredka, ołówek, papier, wym. 50 x 35 cm
 nr inw. ML 521
 w zbiorach od 1978

Starsza kobieta przedstawiona jest en face w tradycyjnym czepcu tzw. klapicy. Koronka czepca okala twarz, a dzięki ściągnięciu z tyłu układa się w usztywnione i ułożone fale. Głowę otacza jedwabnica, która związana jest nad czołem. Bandy mają odcień lekko żółty, zawiązane są w kokardę pod brodą. Szyję zdobi ułożona w fale kryza i czerwone korale. Biel klapicy i kryzy kontrastuje z czarną jaką.

GRUPA KROBSKA (BISKUPIZNA)

71. Klapica
Posadowo, ok. 1925
tiul ręcznie haftowany
nr inw. MLE 182
w zbiorach od 1957

Czepiec „klapica” wykonany z tiulu haftowanego ręcznie białą grubą nicią bawełnianą. Składa się z denka, szlarki, pasa tiulu, tzw. koronki okalającej denko, oraz ściągaczki. Kompozycja haftu na podkowiastej części denka jest pionowa symetryczna, składają się na nią motywy kwiatowe o bogatej ornamentyce (rozbudowane kwiatostany, wici, gałązki, grochy). Podobne motywy powtarzają się na szlarce w trzech grupach i na koronce bliżej brzegu wyciętego

w ząbki. Elementy kwiatowe podłożone są drugą warstwą tiulu. Połączenie denka ze szlarką zahaftowane ozdobnym łańcuszkiem, dołem od wewnętrznej strony doszyta płócienna ściągaczka celem przeciągnięcia tasiemki, przy której denko marszczyło się, tworząc w narożnikach czepca klapy. Koronka wykonana jest z dwóch symetrycznych części łączonych z przodu i z tyłu czepca. Klapice noszone były przez kobiety zamężne.

Portret biskupianki ze Sulkowic w kopce zimowej
 Romuald Bogaczyk, 1936
 pastel, kredka, ołówek, papier, wym. 47 x 35 cm
 nr inw. ML 582
 w zbiorach od 1979

Starsza kobieta przedstawiona w półprofilu ma na głowie kopkę zimową z okapem z czarnego aksamitu. Bandy opadające bokami twarzy zawiązane są pod brodą w kokardę, poniżej widoczne są czerwone koraliki. Ułożoną w wysokie fale kryzę zdobi misterny ażurowy haft, brzeg obrębiony jest w ząbki, jej biel kontrastuje z czarną jaką.

GRUPA KROBSKA (BISKUPIZNA)

72. Klapica
Chwałkowo, ok. 1930
tiul ręcznie haftowany
nr inw. MLE 240
w zbiorach od 1957

Czepiec „klapica” wykonany z tiulu haftowanego ręcznie białą nicią bawełnianą. Skrojony jest z denka, ślorki/szlarki, pasa tiulu, tzw. koronki okalającej denko, i ściągaczki. W centralnej części znajduje się podkowiaste denko zdobione haftem o układzie pionowym, symetrycznym, jednoosiowym, z bogatym motywem dużego kwiatu w górnej części, gałązkami listnymi, bukiecikami, girlandami i grochami. Elementy kom-

pozycji zdobniczej powtarzane są na szlarce okalającej denko od góry, a także koronce otaczającej całość, bliżej jej ząbkowanego brzegu. Przednia i tylna część koronki w okolicy szwu pozostają gładkie. W miejscu łączenia denka ze szlorką znajduje się haftowany łańcuszek. Po ściągnięciu ściągaczki, przebiegającej w dolnej części denka i bokami szlorki, w narożnikach tworzą się klapy.

Portret Antoniny Olejniczakówny ze Sulikowic
Romuald Bogaczyk, 1936
pastel, kredka, ołówek, papier, wym. 49 x 35 cm
nr inw. ML 583
w zbiorach od 1979

Portret przedstawia dziewczynkę w kopce dziecięcej. Pod brodą kokarda, której górne rogi upięte są wysoko przy bandach. Pod szyją czerwone korale i starannie ułożona kryza, której obrębione w ząbki brzości falują ponad ramionami. Strój w odcieniu czerwieni, biała zapaska.

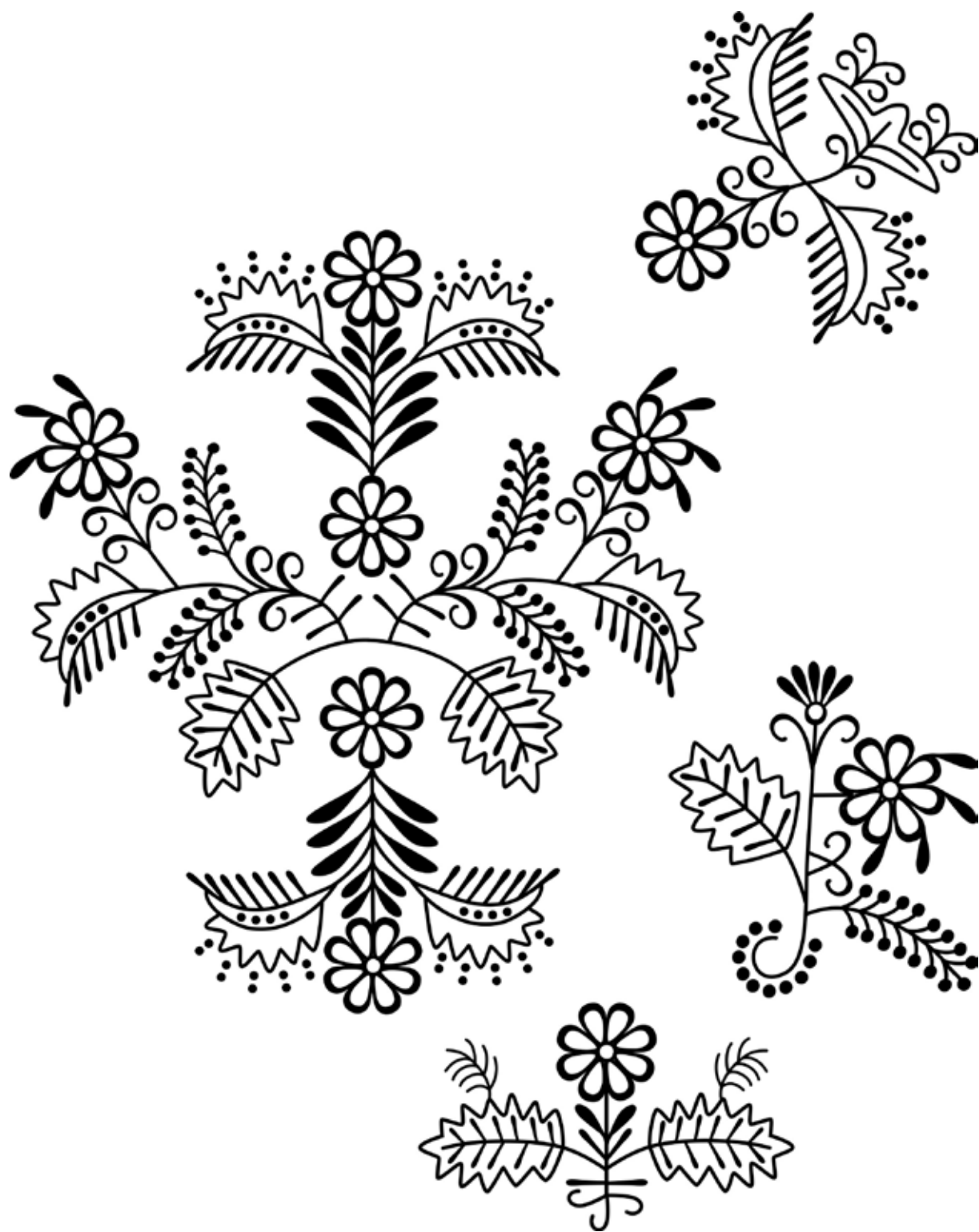

GRUPA KROBSKA (BISKUPIZNA)

73. Klapica
Ciołkowo, 1935
tiul ręcznie haftowany
nr inw. MLE 462
w zbiorach od 1958

Czepiec „klapica” występuje na Biskupiznie i wykonany jest z tiulu haftowanego ręcznie białą nicią bawełnianą. Składa się z kilku zszytych elementów: denka, szlarki/ślorki, koronki, taśmy tiulu i ściągaczki. Denko o podkowistym kształcie znajduje się w centralnej części, górą okala je szlarka, zaś wzdłuż podstawy denka i boków przebiega płócienko ze ściągaczką. W tym miejscu marszczona jest okalająca całość koronka, czyli pas tiulu, zszyta z przodu i z tyłu klapicy. Kompozycja haftu na denku ma układ

pionowy, składa się z czterech gałązek kwiatowych i listnych. Trzy podobnej wielkości motywy znajdują się na szlarence, w tym trzy kwiaty tulipana w centralnej części. Zdobione są również boki koronki, która obrzeżona jest ząbkami z groszkami w każdym polu. W miejscu łączenia denka ze ślorką znajduje się haft pod postacią łańcuszka. Ściągnięta koronka tworzy w narożnikach klapy. Klapice to czepce obrzędowe, noszone przez mężatki. Zakładano je wraz z kolorową chustą jedwabnicą, której końce wiązano nad czołem.

GRUPA KROBSKA (BISKUPIZNA)

74. Kłapica ze ślorką
wyk. Stanisława Chuda
Krobia, 1902
tiul ręcznie haftowany
nr inw. MLE 765
w zbiorach od 1962

„Kłapica ze ślorką” wykonana jest z tiulu, haftowana ręcznie białą nicią bawełnianą. Na podkowiastym denku znajduje się bogaty motyw roślinno-kwiatowy, haft jest symetryczny, jednoosiowy. Między denkiem i ślorką znajduje się wąska wstawka tiulowa, również haftowana. Na ślorce haftowane są trzy

większe motywy kwiatowe, przestrzeń pomiędzy nimi wypełniona jest równomiernie drobnymi grochami. Koronka, czyli pas tiulu okalający całość, haftowana jest nad czołem i po bokach, w miejscu tworzenia się kłap. U podstawy denka znajduje się ściągaczka, która marszczy koronkę opadającą na kark.

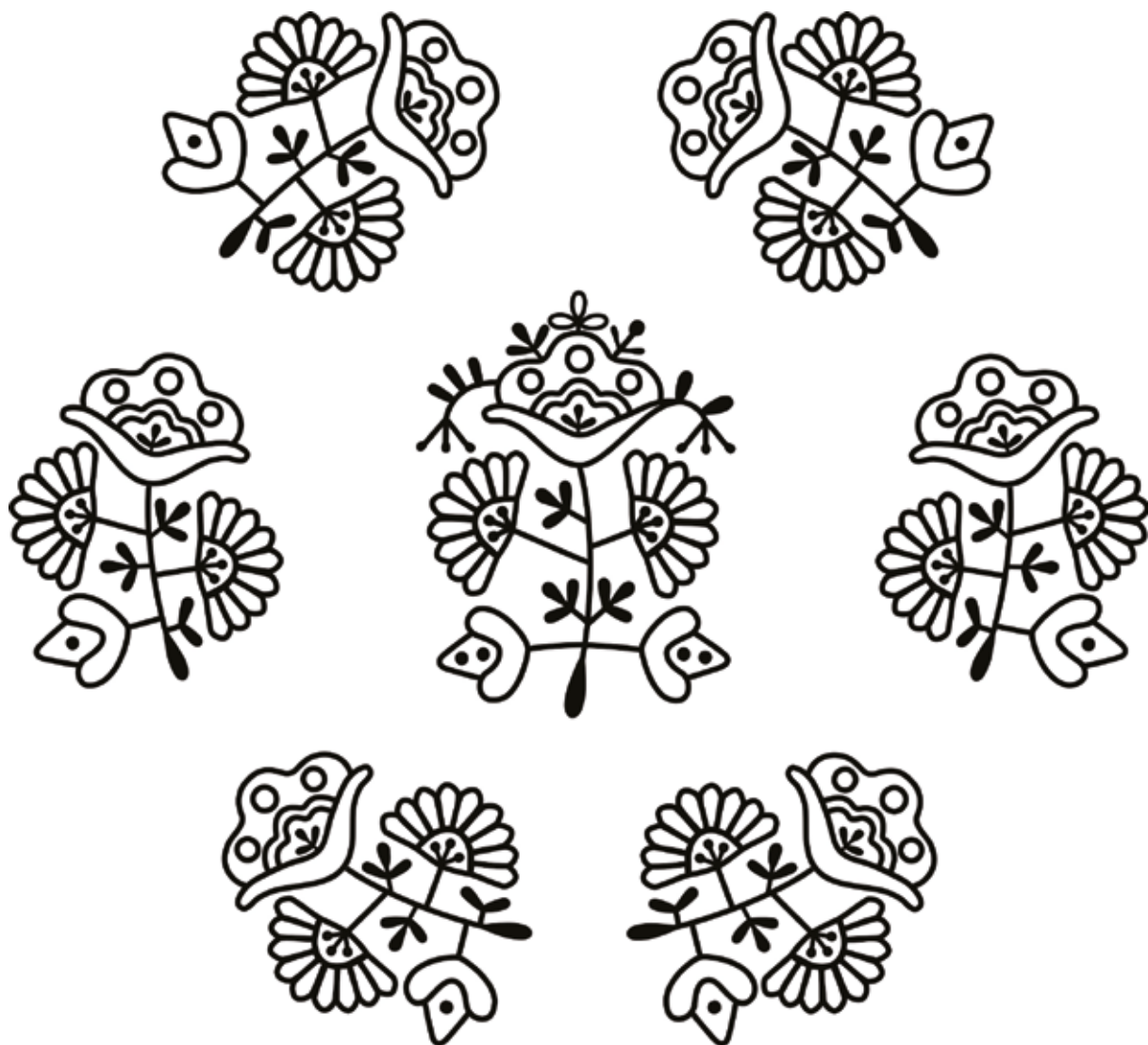

GRUPA KROBSKA (BISKUPIZNA)

75. Kopka z okapem
wyk. Marianna Smektała
Żychlewo 1885
tiul ręcznie haftowany
nr inw. MLE 786
zbiorach od 1962

Kopka z okapem wykonany z tiulu haftowanego ręcznie białą nicią bawełnianą. Składa się z denka, pasa środkowego z kwaterkami i okapu. Motyw zdobniczy denka w postaci dwóch rozbudowanych gałązek roślinno-kwiatowych w układzie pasowym, po bokach drobne motywy kwiatowe. Prostokątne kwaterki boczne zaokrąglone w miejscu zszycia

z pasem środkowym, miejsce łączenia haftowane wałeczkiem w dwóch liniach, pośrodku drobne kwiatki. Czepek dookoła obwodu głowy podszyty wąskim paskiem płóciennym. Do tylnej części doszyty okap ułożony w wysokie fale. Brzeg w ząbki wycięty w dziesięć większych zębów z dwoma motywami kwiatowymi powtarzającymi się co drugi ząb.

GRUPA CZŁOCKA, POWIAT GOSTYŃSKI

76. Czepek – sadło
Smolice, ok. 1920
tiul ręczni haftowany
nr inw. MLE 263
w zbiorach od 1957

Czepek „sadło” wykonany z tiulu. Okrągłe denko haftowane białą nicią bawełnianą. Motyw zdobniczy w postaci gałązki w entralnej części otoczonej sześcioma podobnymi motywami. Fragmenty dublowane batystem.

Trzy panny
Sulkowice
nr inw. MPE-8/4
w zbiorach od 1994

Trzy biskupianki, dwie w tradycyjnych strojach letnich, jedna w ciemnej jaczce, w kopkach z okapem. Pozują na tle naturalnej zieleni, trzymając kwiaty.

GRUPA CZŁOCKA, POWIAT GOSTYŃSKI

77. Czepek
Magdalenki, ok. 1930
tiul ręcznie haftowany
nr inw. MLE 289
w zbiorach od 1957

Czepek tiulowy, denko haftowane ręcznie białą nicią bawełnianą. Haft w postaci trzech równoległych gałązek jedliny przedzielanych rzędem grochów. Wokół dwanaście luźnych pięcio- lub sześciopłatowych kwiatów. Szttywnik z grubego płótna. Brzeg czepek ozdobił ryżką tiulową w dwóch warstwach.

GRUPA CZŁOCKA, POWIAT GOSTYŃSKI

78. Czepek
 wyk. E. Przybył
 Kołaczkowice
 tiul ręcznie haftowany nr inw. MLE 326
 w zbiorach od 1957

Czepek wykonany z tiulu haftowanego ręcznie białą nicią bawełnianą. Składa się z płaskiego denka, tzw. łatki, oraz pasów tiulki ułożonej w rurkowate fałdki tworzące ryżki. Kompozycja haftu na denku ma układ centralny, podstawowy motyw zdobniczy to rozbudowana gałązka listna otoczona po bokach trzema gałązkami listnymi, a górą i dołem – dwoma mniejszymi kwiatkami. Denko doszyte do wąskiego paska płócienka – sztywnika. Czepek otoczony dwiema warstwami ryżki przyszytej do sztywnika.

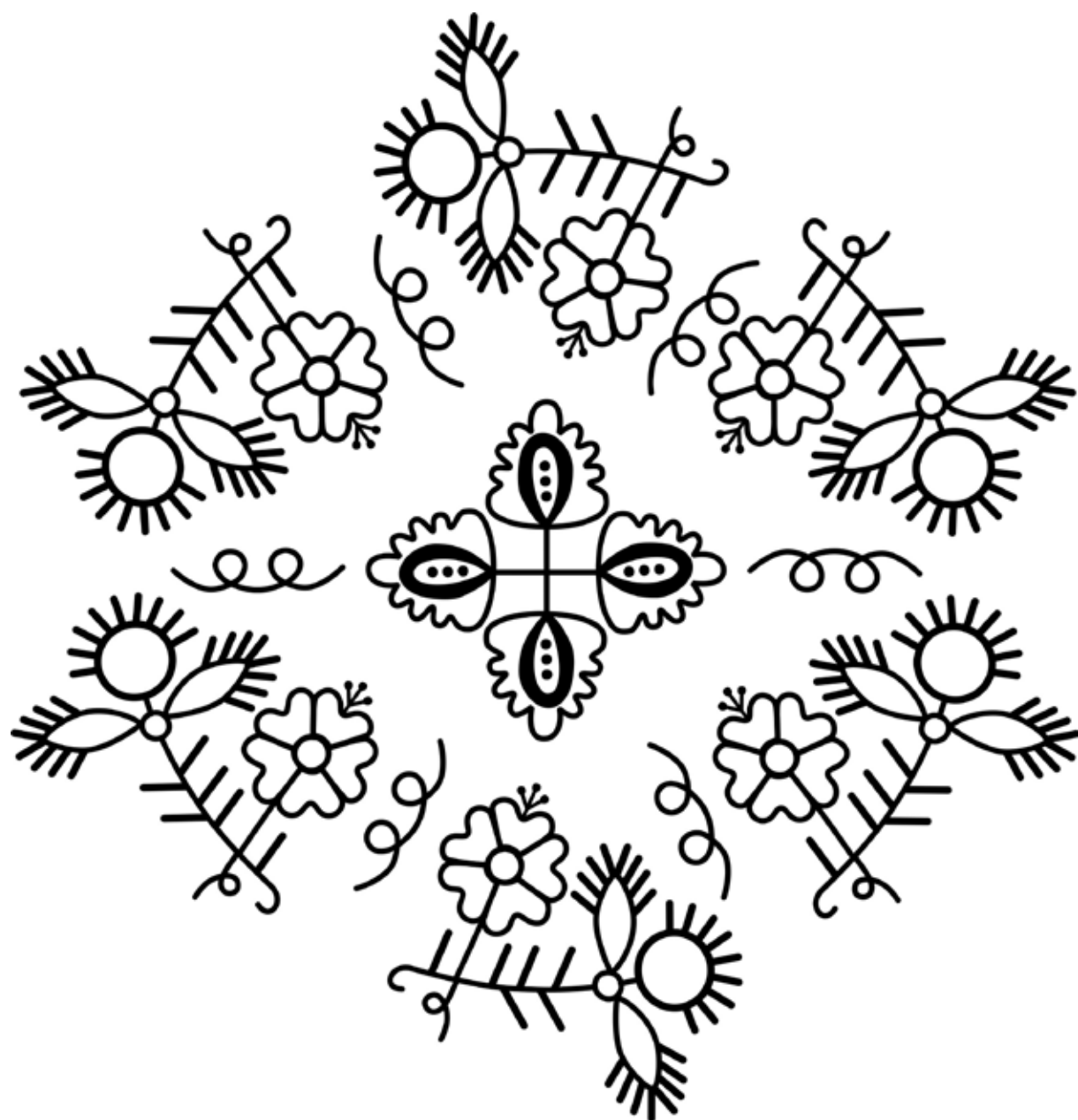

GRUPA CZŁOCKA, POWIAT GOSTYŃSKI

79. Czepek – kopka
 wyk. F. Patelka
 Kołaczkowice, ok. 1930
 tiul ręcznie haftowany
 nr inw. MLE 335
 w zbiorach od 1957

Czepek „kopka” wykonany z tiulu, kwaterki łączone z pasem środkowym denka wstawką koronki fabrycznej. Denko ręcznie haftowane białą nicią bawełnianą. Motyw zdobniczy w postaci stylizowanej kompozycji roślinnej z kilku gałązek z wiodącym elementem liścia akacji. Na kwaterkach również wyhaftowana mała gałązka. Czepek otoczony ryżkami tiulowymi, częściowo rozłożonymi.

80. Czepek
Kołaczkowice, ok. 1925
tiul ręcznie haftowany
nr inw. MLE 438
w zbiorach od 1958

Czepek tiulowy o denku haftowanym ręcznie białą nicią bawełnianą. Tiul w części haftowanej dublowany. Haft o układzie centralnym. Środkowy motyw w postaci potrójnego kwiatu otoczonego sześcioma odcinkami spiralnej wici oraz sześcioma motywami gałązki kwiatowej. Brzegi denka ułożone zakładkowo do sztywnika płóciennego i otoczone ryżką tiulową w dwóch warstwach.

GRUPA CZŁOCKA, POWIAT GOSTYŃSKI

81. Czepek – kopka
Kołaczkowice, ok. 1930
Elżbieta Przybył
tiul ręcznie haftowany
nr inw. MLE 325
w zbiorach od 1957

Czepek okrągły wykonany z tiulu, haftowany ręcznie białą nicią bawełnianą. Haft o układzie centralnym ze środkowym motywem gałązki roślinno-kwiatowej o trzech wielopłatkowych kwiatach z pięcioma listkami. Wokół rozmieszczonych jest siedem pojedynczych kwiatach z dwoma listkami tego samego rodzaju. Wszystkie listki podkładane są płóciennym. Czepek otoczony dwiema warstwami ryżki tiulowej.

Portret kobiety w kopce z jedwabnicą
1946
fot. J. Skoracki
nr inw. MPE 62/4
w zbiorach od 2020

Kobieta ukazana jest z profilu. Czepiec składa się z pasa środkowego i prostokątnych kwaterów doszytych za pośrednictwem wstawek koronki. Brzeg okala fałdowana tiulka, ponad nią zawiązana jest zwinięta jedwabnica,

której końce związane ponad czołem. Przy uszkach przyszyte są koronkowe wiązadła. Z tyłu zaś przypięta jest szeroka wstążka kwiciata. Pod szyją niewielki haftowany kryzik i sznury różnorodnych koralików.

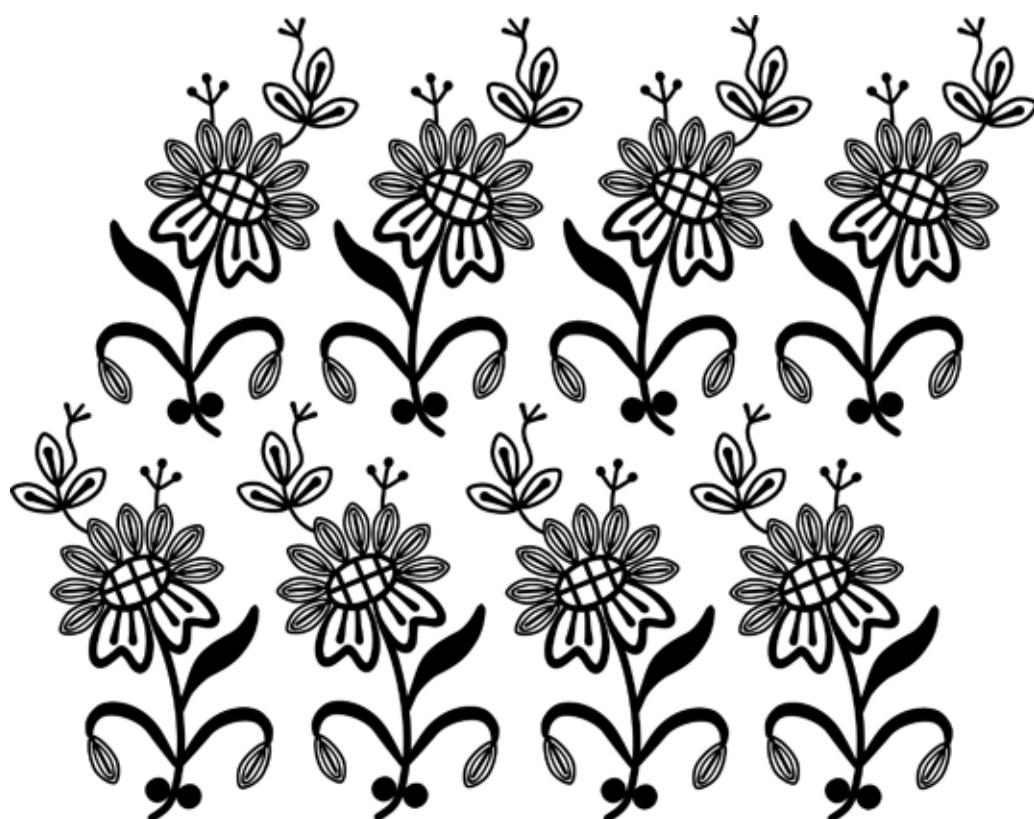

GRUPA CZŁOČKA, POWIAT GOSTYŃSKI

82. Kopka
Kołaczkowice, ok. 1930
Elżbieta Przybył
tiul ręcznie haftowany
nr inw. MLE 327
w zbiorach od 1957

Kopka tiulowa składa się z denka w postaci pasa środkowego oraz dwóch kwaterok, które to elementy łączone są wstawkami z koronki fabrycznej. Na denku haft ręczny wykonany białą nicią bawełnianą. Haft o układzie centralnym z motywem środkowym w postaci gałązki kwiatowej, a także znajdujących się w pobliżu pojedynczych kwiatów i dużych grochów – płatki i grochy podkładane są batystem. Czepek otoczony ryżką tiulową w dwóch warstwach.

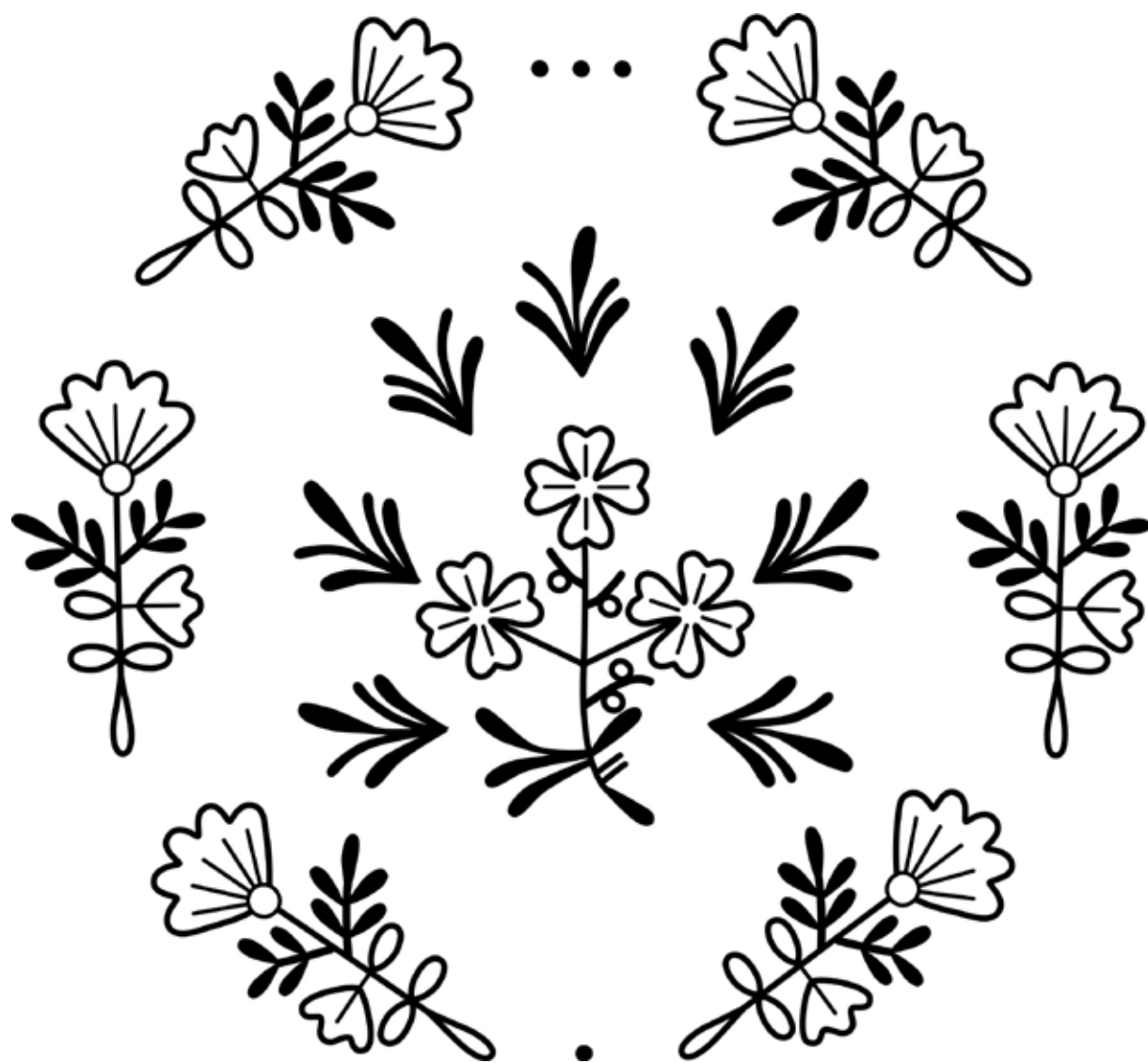

GRUPA CZŁOCKA, POWIAT GOSTYŃSKI

83. Czepek
Melanowa, ok. 1930
tiul fabrycznie haftowany
nr inw. MLE 435
w zbiorach od 1958

Czepek okrągły, tiulowy. Denko z haftem fabrycznym w układzie pasowym. Motyw zdobniczy w postaci rytmicznie powtarzającej się gałązki kwiatowej. Czepek otoczony trzema warstwami ryzki tiulowej.

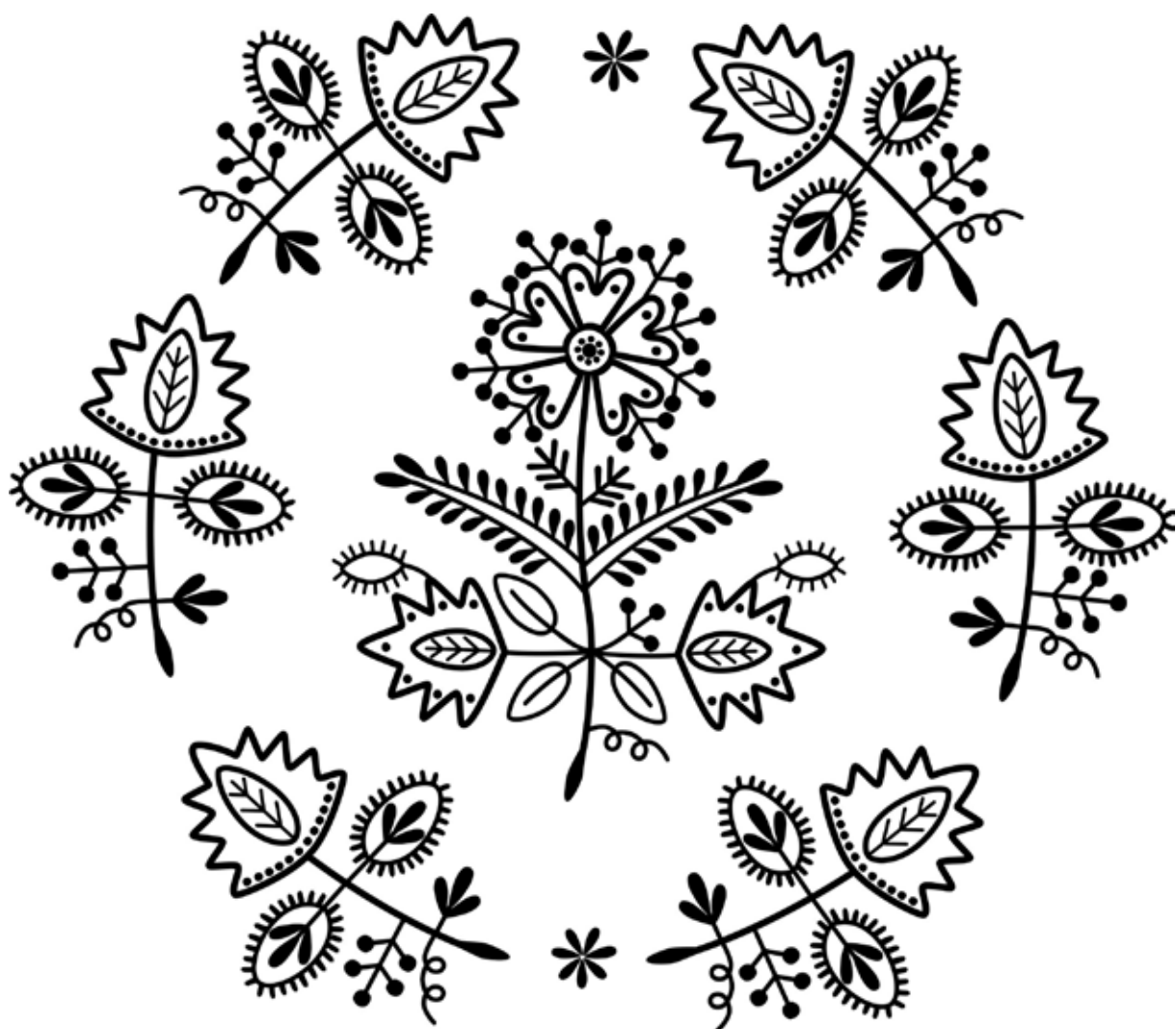

GRUPA CZŁOCKA, POWIAT GOSTYŃSKI

84. Czepek
Dłoń, ok. 1930 r.
tiul ręcznie haftowany (p. Świdorska z Pocięchy)
nr inw. MLE 448
w zbiorach od 1958

Czepek tiulowy, denko haftowane ręcznie białą nicią bawełnianą. Haft o układzie centralnym ze środkowym motywem gałązki kwiatowej o trzech kwiatach, w otoczeniu listków w formie „mioterek”. Motyw środkowy otoczony sześcioma gałązkami kwiatowymi o jednym kwiecie i pączku. Kwiaty dublowane batystem. Duże, okrągłe denko ułożone na sztywniku płóciennym. Otoczone dwiema warstwami ryżki tiulowej.

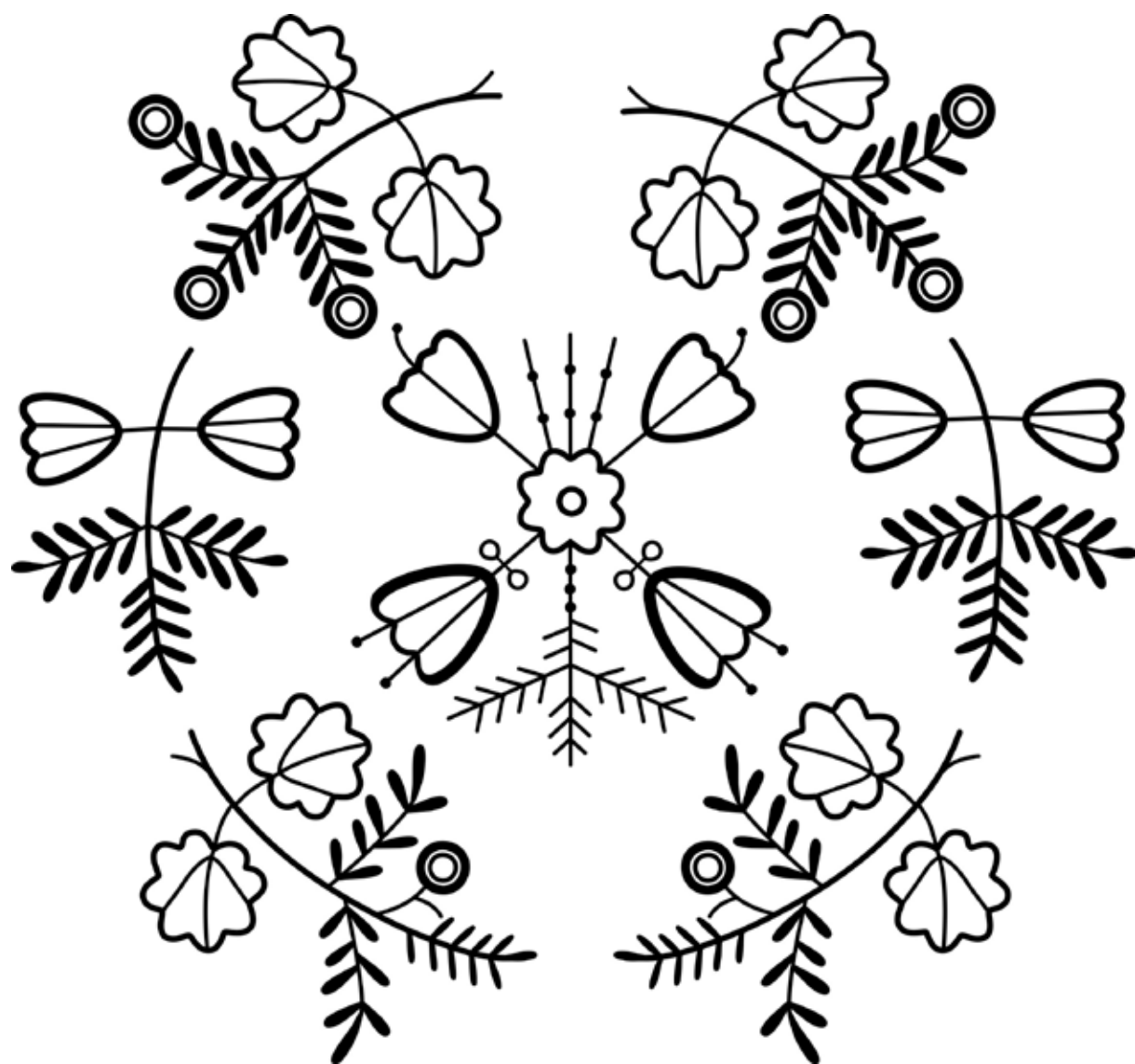

GRUPA CZŁOCKA, POWIAT GOSTYŃSKI

85. Czepek
Pępowo, 1918
Wiktoria Kaczmarek
tiul ręcznie haftowany, haft dublowany
nr inw. MLE 540
w zbiorach od 1958

Czepek wykonany z tiulu. Okrągłe denko haftowane ręcznie białą nicią bawełnianą. Haft o układzie centralnym, w środkowej części motyw w postaci rozbudowanej gałązki kwiatowej z kilkoma odgałęzieniami z różnorodnymi listkami. Wokół niej po okręgu rozmieszczonych symetrycznie sześć jednakowych, nieco mniejszych gałązek. Pomiędzy nimi, na osi środkowej gałązki, pod nią i powyżej pojedyncze gwiazdki. Denko ozdobione wokół rzykami tiulowymi.

GRUPA CZŁOCKA, POWIAT GOSTYŃSKI

86. Czepek
Pępowo, 1910
Apolonia Busz
tiul ręcznie haftowany, haft dublowany
nr inw. MLE 544
w zbiorach od 1958

Czepek biały wykonany z tiulu. Denko haftowane ręcznie haftem w układzie centralnym. W środkowej części motyw jednoosiowy symetryczny – kwiat wielopłatkowy z promienistymi odgałęzieniami w postaci czterech kwiatów i gałązek, w tym jedną, biegnącą wzdłuż osi, trójdzielną. Motyw otoczony trzema podobnymi w postaci gałązek listnych. Kwiaty i duże listki dublowane są tiulem. Czepek otoczony warstwowo tiulką. GRUPA CZŁOCKA, POWIAT GOSTYŃSKI

Niedziela palmowa
Stary Gostyń, ok. 1930
nr inw. MPE 21
w zbiorach od 2009

Zdjęcie rodzinne na tle wiejskiej zagrody z zabudowaniami krytymi strzechą. Mężczyźni w ubiorach miejskich, kobiety zaś tradycyjnych. Starsze kobiety noszą tiulowe czepce z bandami, jedna z okalającą go

jedwabnicą. młodsze zaś z gołymi głowami i włosami uczesanymi gładko i spiętymi z tyłu, z przedziałkiem na środku. Małe dziewczynki noszą wianuszki z kwiatów.

GRUPA CZŁOCKA, POWIAT GOSTYŃSKI

87. Czepek
Pępowo, 1915
Stanisława Nowak
tiul ręcznie haftowany, haft dublowany
nr inw. MLE 548
w zbiorach od 1958

Czepek wykonany z tiulu, haftowany białą nicią bawełnianą. Haft o układzie centralnym z motywem środkowym gałązki pionowej z ukośnymi odgałęzieniami zakończonymi liśćmi i gronami. Wokół rozmieszczone symetrycznie po okręgu gałązki liściaste. Duże listki dublowane tiulem. Okrągłe denko ułożone w zakładki i otoczone warstwami tiulki.

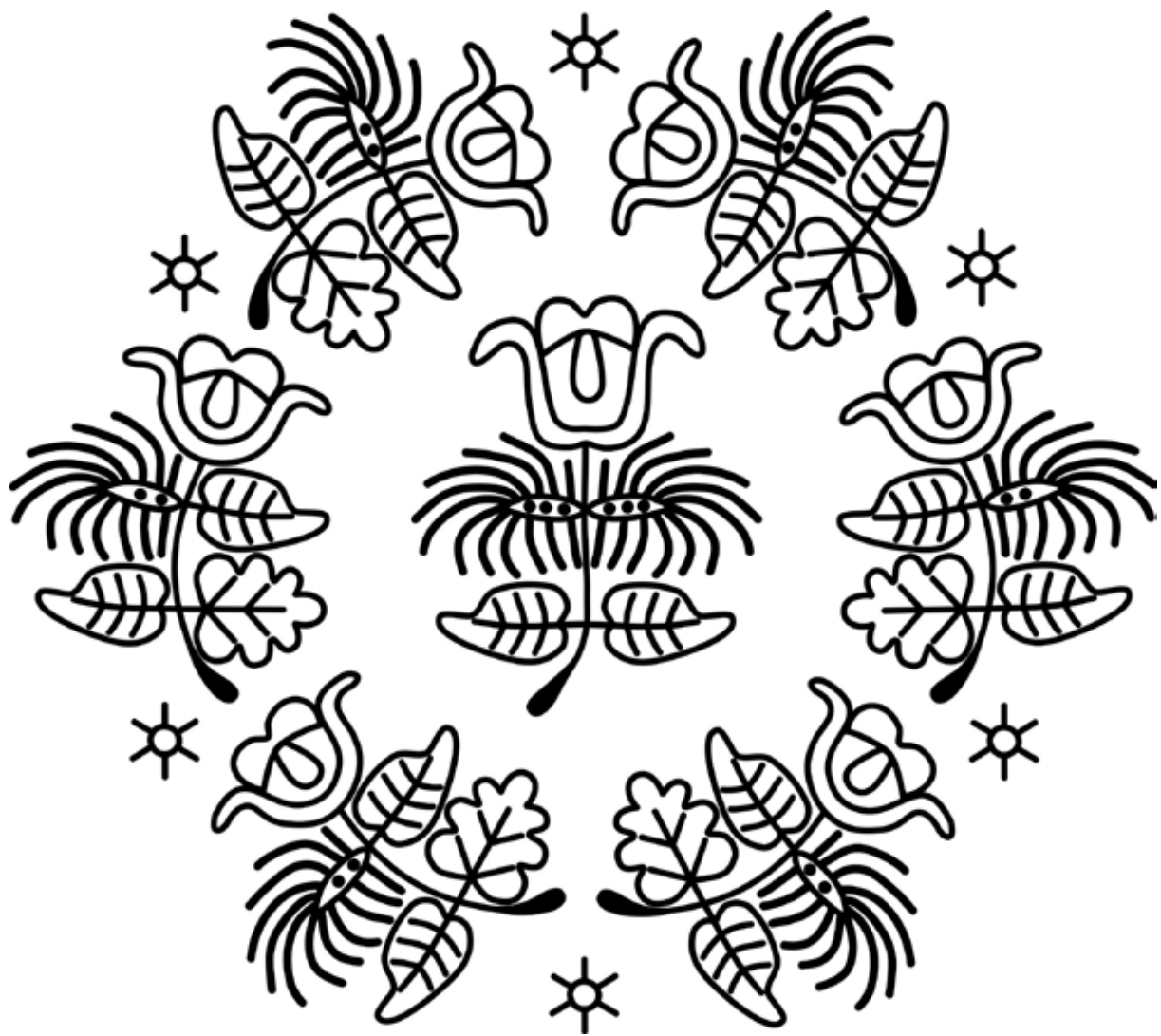

GRUPA CZŁOCKA, POWIAT GOSTYŃSKI

88. Czepek
Pępowo, 1912
Konstancja Tyrakowska
tiul ręcznie haftowany, haft dublowany
nr inw. MLE 550
w zbiorach od 1958

Czepek okrągły wykonany z tiulu, haftowany ręcznie białą nicią bawełnianą. Haft o układzie centralnym z motywem środkowym w postaci rozbudowanej gałązki roślinnej. Otoczona jest ona przez sześć drobnych kwiatuszków, a dalej przez sześć motywów podobnych, nieco mniejszych gałązek rozmieszczonych po okręgu, symetrycznie po osi gałązki środkowej. Ozdobione one są spiralnymi wiciami i gronkami. Czepek wzmocniony taśmą płócienną i otoczony rzyką tiulową.

GRUPA CZŁOCKA, POWIAT GOSTYŃSKI

89. Czepek
Pępowo, 1910
Konstancja Tyrakowska
tiul ręcznie haftowany, haft częściowo dublowany batysem
nr inw. MLE 552
w zbiorach od 1958

Czepek okrągły, tiulowy o dużym denku. Denko haftowane białą nicią bawełnianą. Haft o układzie centralnym z motywem roślinno-kwiatowym w środku, otoczony sześcioma zbliżonymi motywami. Fragmenty kielichowatych kwiatów dublowane batysem. Denko ułożone w zakładki wokół płóciennej taśmy, otoczone dwiema ryżkami tiulowymi.

Kobieta w stroju ludowym
Kazimierz Bogdański
Gostyń, 1977
płaskorzeźba drewniana
nr inw. MLE 1683
w zbiorach od 1983

Płaskorzeźba z drewna lipowego przedstawia kobietę w stroju bi-
skupiańskim. Opracowana jest wypukła część półokrągłaka, którego
nieokorowane brzegi tworzą rodzaj ramki dla przedstawienia postaci
w pozycji stojącej ze złożonymi rękami. Można wyróżnić elementy
stroju: kopka z okapem z bandami wiązanymi pod szyją w „motyla”,
kryz, korale, kabat, fartuszek, spódnik i buty.

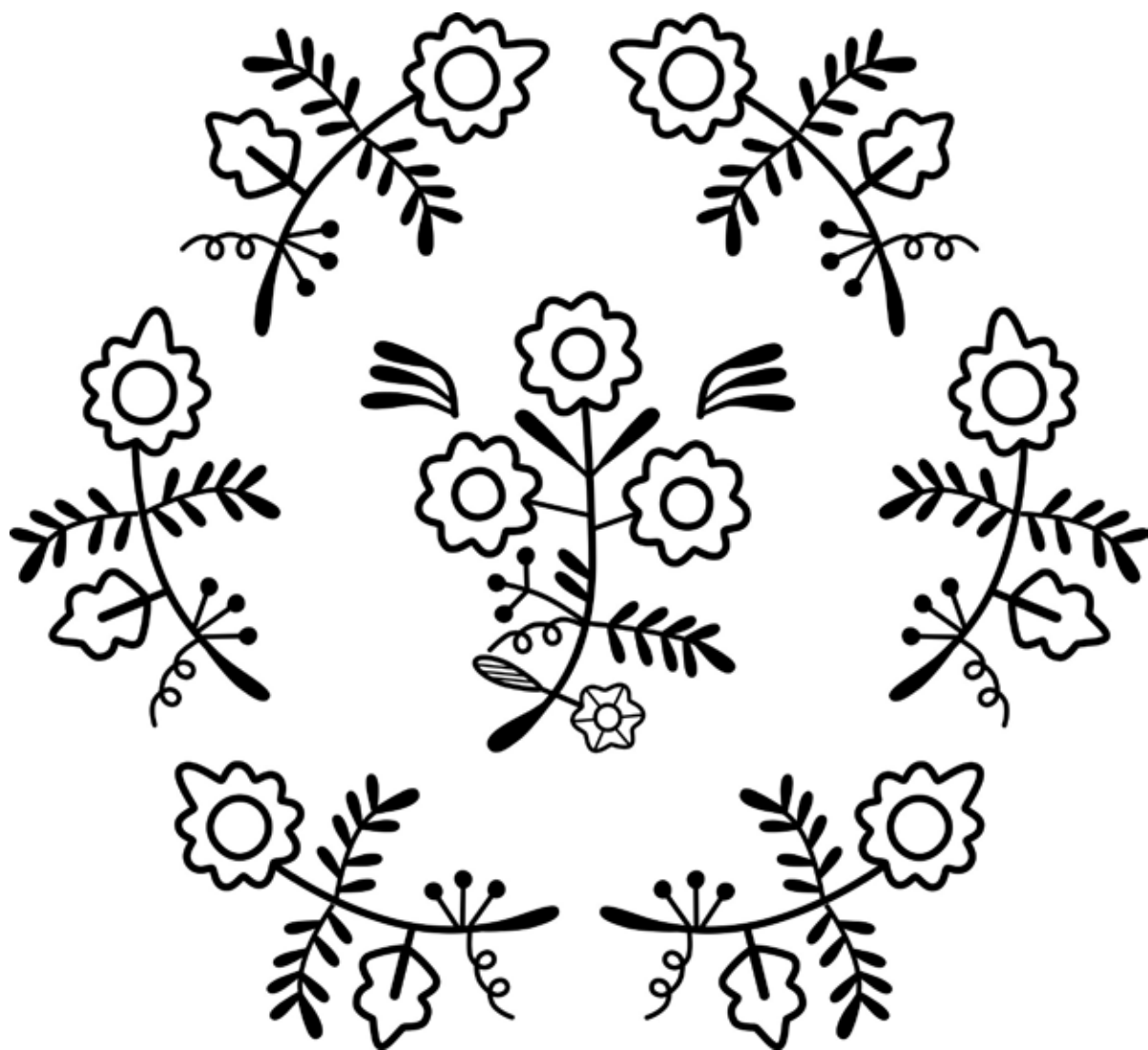

GRUPA CZŁOCKA, POWIAT GOSTYŃSKI

90. Czepek – kopka
Pępowo, 1920
Joanna Matuszewska
tiul ręcznie haftowany
nr inw. MLE 509
w zbiorach od 1958

Czepek „kopka” wykonany z tiulu, o denku złożonym z pasa środkowego i kwatek łączonych wstawkami. Tiul ręcznie haftowany z centralnym motywem trójdzielnej gałązki o trzech różnych liściach. Kompozycję wzbogacają drobne motywy wici, gwiazdek czy oczek. Wokół czepka ryżka tiulowa.

9 GRUPA CZŁOCKA, POWIAT GOSTYŃSKI

91. Czepek
Górka, 1900
Maria Klepacka
tiul ręcznie haftowany, haft podkładany batysem
nr inw. MLE 579
w zbiorach od 1958

Czepek wykonany z tiulu, denko haftowane ręcznie białą nicią bawełnianą. Haft o układzie centralnym ze środkowym motywem w postaci gałązki kwiatowej o trzech kwiatach podkładanych batysem z wyciętym środkiem. Wokół sześć podobnych gałązek kwiatowych. Czepek otoczony ryżką tiulową.

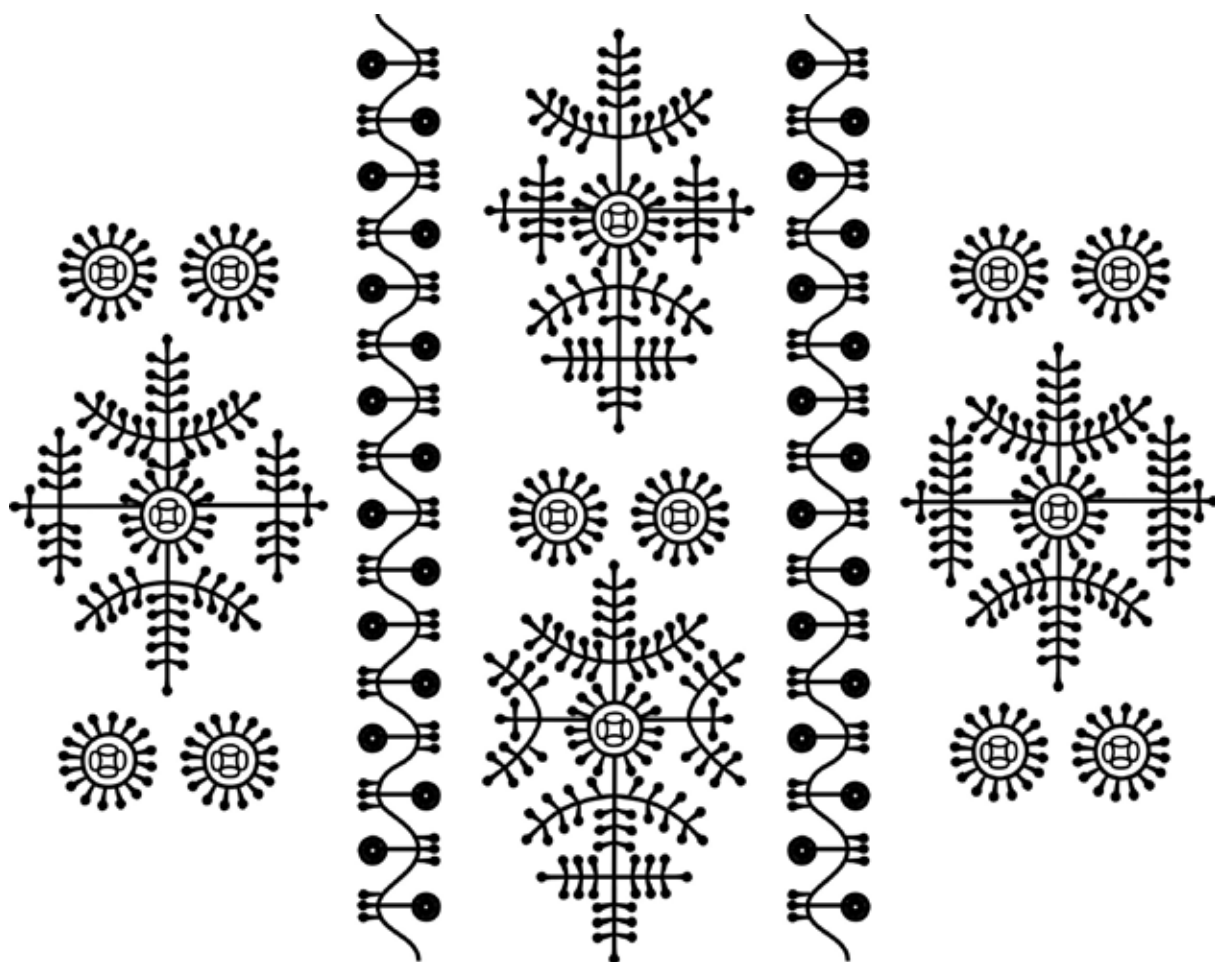

GRUPA CZŁOCKA, POWIAT GOSTYŃSKI

92. Czepek
Górka, 1910
p. Trawińska
tiul ręcznie haftowany, haft podkładany batystem
nr inw. MLE 582
w zbiorach od 1958

Czepek tiulowy haftowany ręcznie białą nicią bawełnianą, tzw. bawełniczką. Motyw środkowy w postaci gałązki kwiatowej z lementami podkładanymi batystem. Otoczony sześcioma podobnymi gałązkami. Czepek użytkowany był do lat 50. XX w.

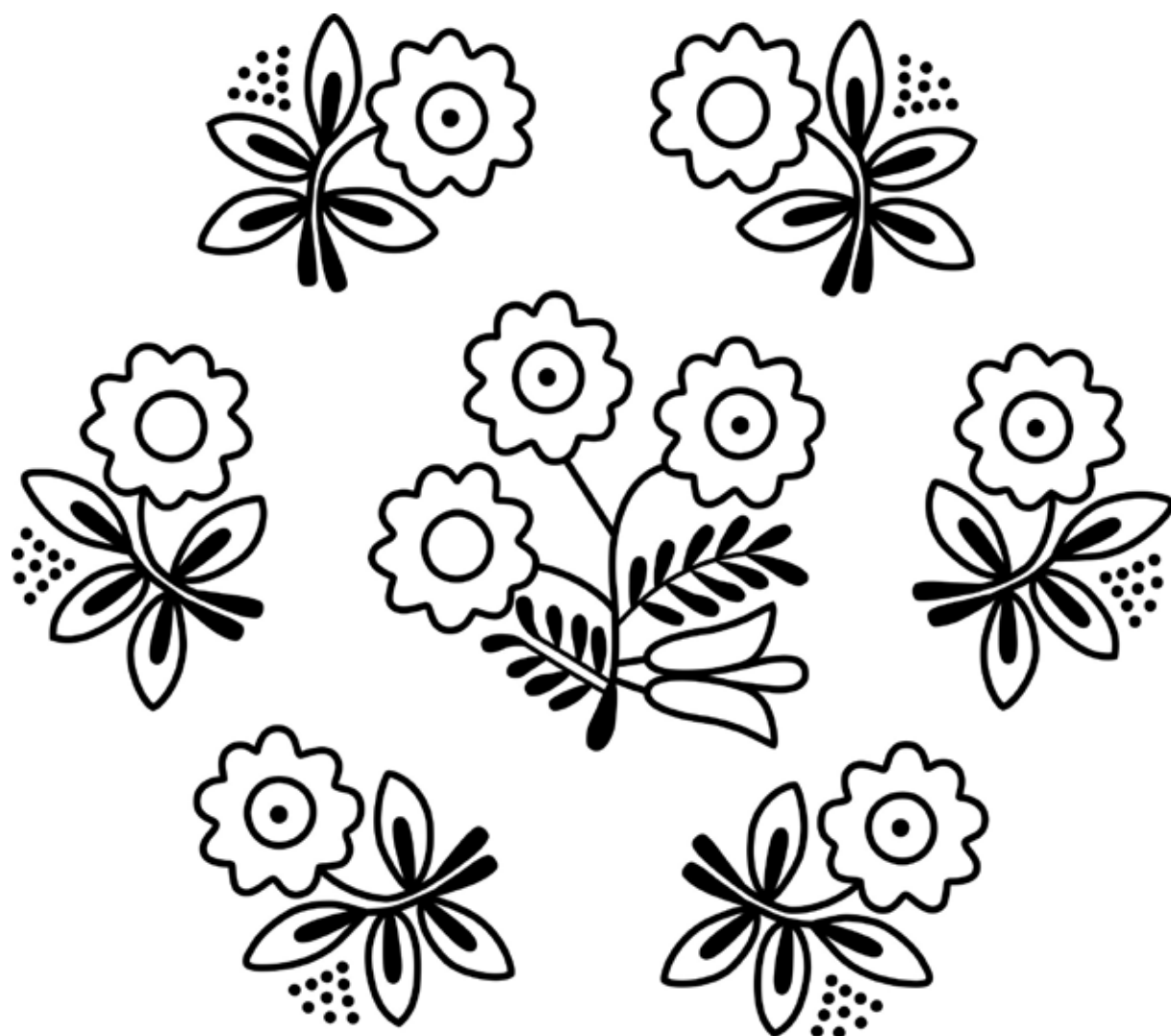

GRUPA CZŁOCKA, POWIAT GOSTYŃSKI

93. Czepek – kopka
Górka, 1890
tiul ręcznie haftowany
nr inw. MLE 581
w zbiorach od 1958

Czepek „kopka” wykonany z tiulu, ręcznie haftowany. Denko z kwaterkami łączone wstawką. Podzielone haftowaną wicią na trzy pasy, na każdym drobne motywy abstrakcyjno-roślinne, rzety i gałązki listne. Czepek otoczony ryżką tiulową.

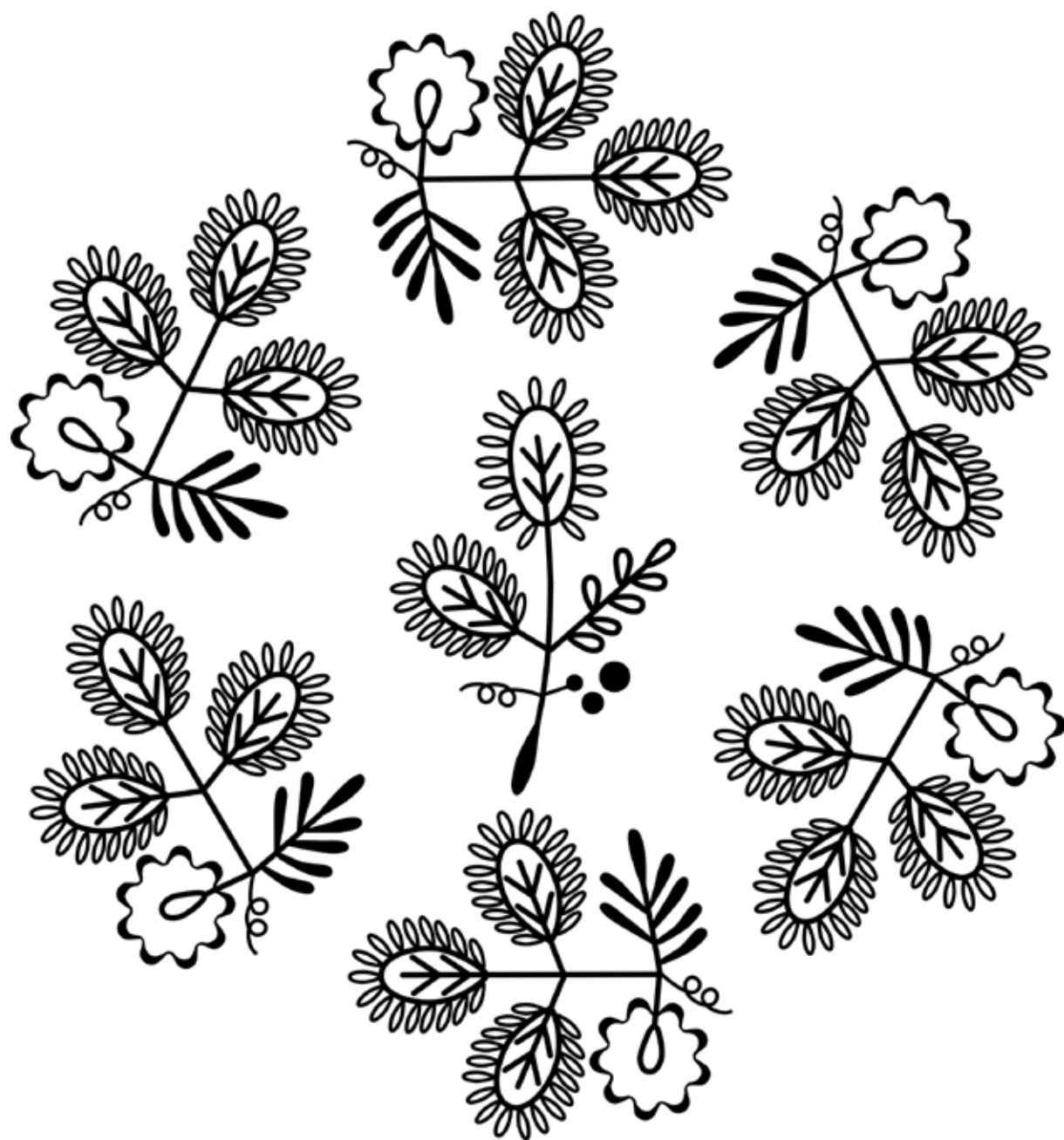

GRUPA CZŁOCKA, POWIAT GOSTYŃSKI

94. Czepek
Zalesie Małe, 1910
Antonina Biernaczyk
tiul ręcznie haftowany, haft podkładany batysem
nr inw. MLE 597
w zbiorach od 1958

Czepek z białego tiulu, denko ręcznie haftowane białą nicią bawełnianą. W środkowej części denka motyw zdobniczy w postaci gałązki z trzema kwiatami, wokół pojedyncze jednokwiatowe gałązki. Elementy podkładane batysem. Wokół brzegu czepek ułożone tiulki. Czepek tworzy komplet z wiązadłami.

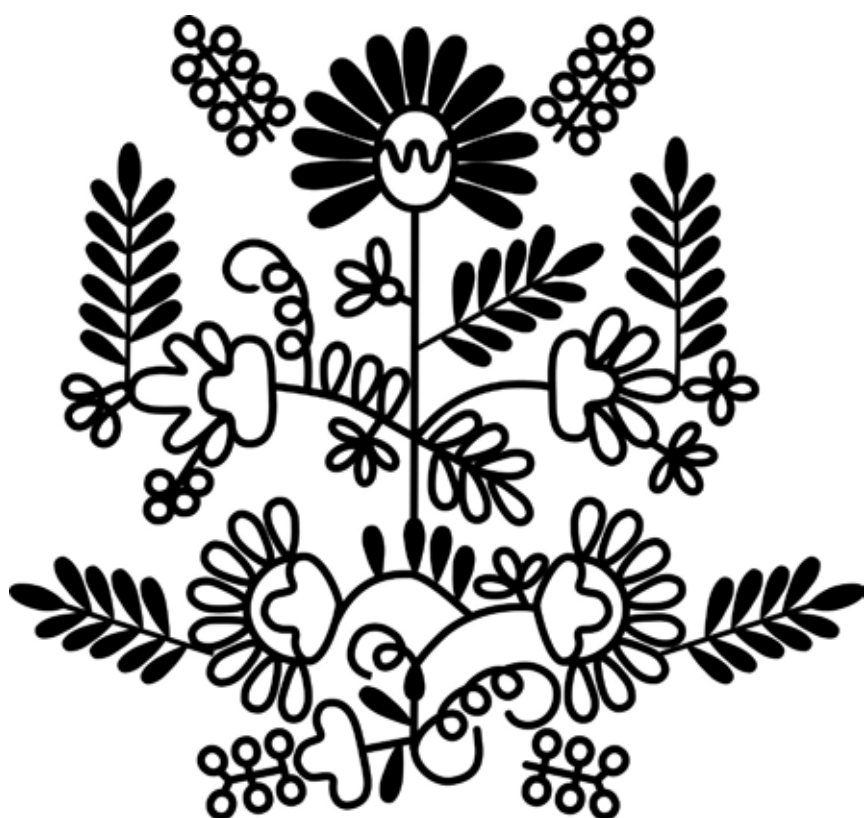

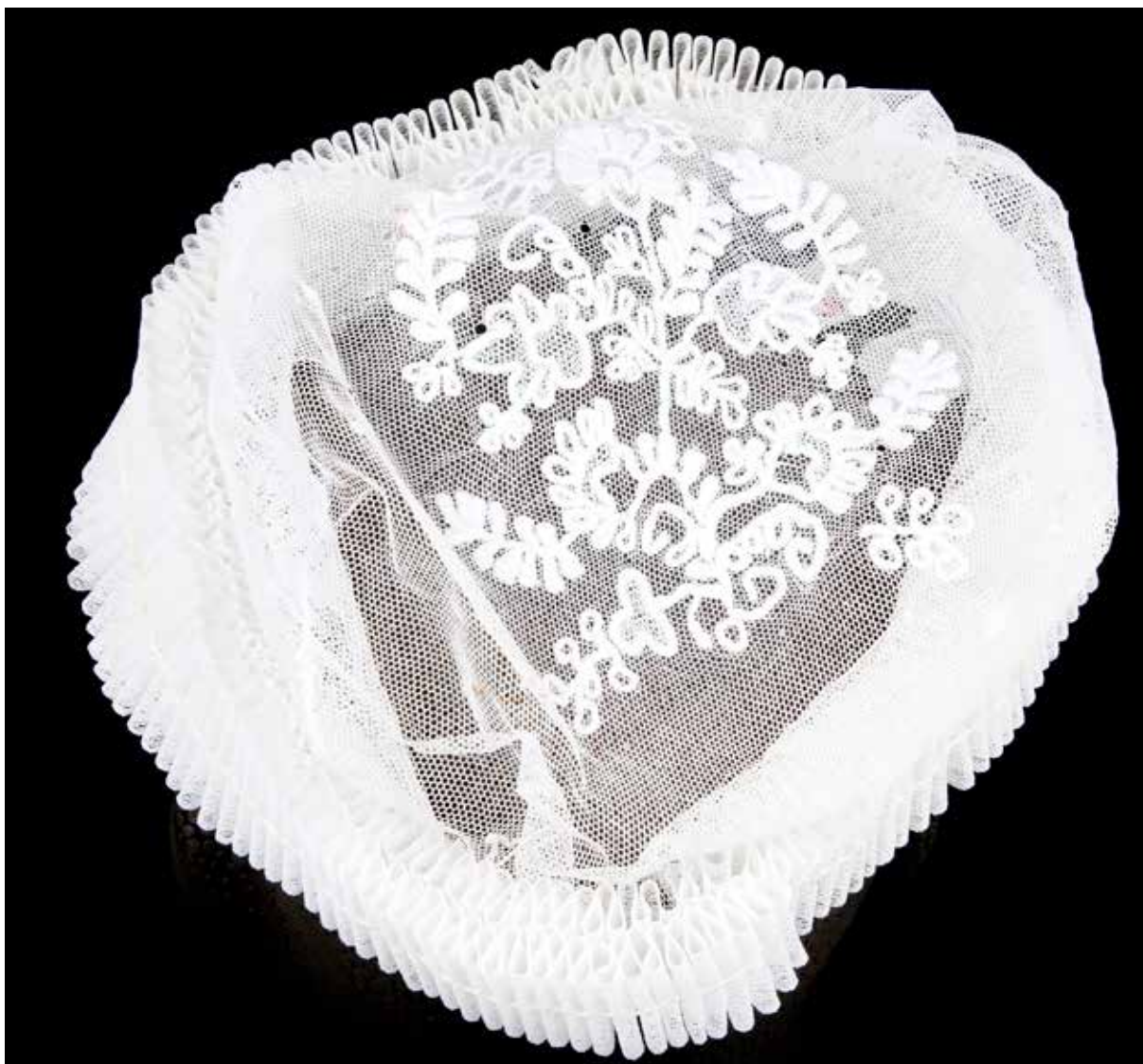

GRUPA CZŁOCKA, POWIAT GOSTYŃSKI

95. Czepek
wyk. Wiktoria Kubuś, Pogorzela
Zalesie Małe, 1918
tiul ręcznie haftowany
nr inw. MLE 592

Czepek tiulowy biały. Haftowany ręcznie białą nicią bawełnianą. Na czepku kilka większych motywów zdobniczych w postaci gałązki kwiatowej. Czepek otoczony tiulkami.

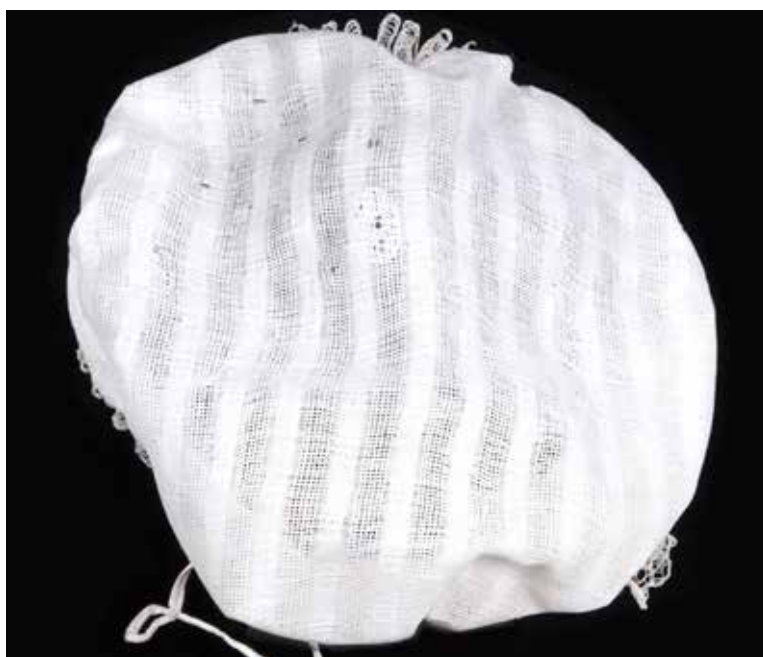

GRUPA KROTOSZYŃSKA

96. Czepek – kopka
 wyk. Józefa Szał
 Zalesie Małe, 1908 r.,
 tiul ręcznie haftowany
 nr inw. MLE 593
 w zbiorach od 1958

Czepek „kopka” z białego tiulu. Denko haftowane białą nicią bawełnianą. Motyw centralny w postaci bogato rozbudowanej gałązki roślinno-kwiatowej. Czepek otoczony tiulką.

GRUPA KROTOSZYŃSKA

97. Czepek
Benice, pow. Krotoszyn, 1920
batyst wzorzysty w paski
nr inw. MLE 521
w zbiorach od 1958

Czepek kornety wykonany z batystu wzorzystego w paski.
Z przodu koronka ręczna igliczkowa, ułożona w rurkowate
fałdki, z tyłu ściągaczka z wciągniętą tasiemką.

GRUPA KROTOSZYŃSKA

98. Czepek z więzadłami
Benice, pow. Krotoszyn, 1900
Antonina Broda
tiul ręcznie haftowany
nr inw. MLE 527
w zbiorach od 1958

Czepek z więzadłami, tiulowy, o dużym denku układanym zakładkowo do okrągłego płóciennego sztywnika. Tiul zdobiony haftem ręcznym o kompozycji w układzie centralnym. W środkowej części znajduje się motyw w postaci rozbudowanej gałązki kwiatowej, którą otaczają mniejsze drobne gałązki. Wo-

kół sztywnika ułożona jest tiulka. Czepek posiada przyszyte więzadła „bandki” z dwóch pasów tiulu. Przy końcach bandki ozdobione są haftem powtarzającym drobny motyw gałązki. Brzegi wycięte są w zęby obrobione rzędem oczek, z ażurowymi kwiatkami sześciopłatkowymi w polu każdego zęba.

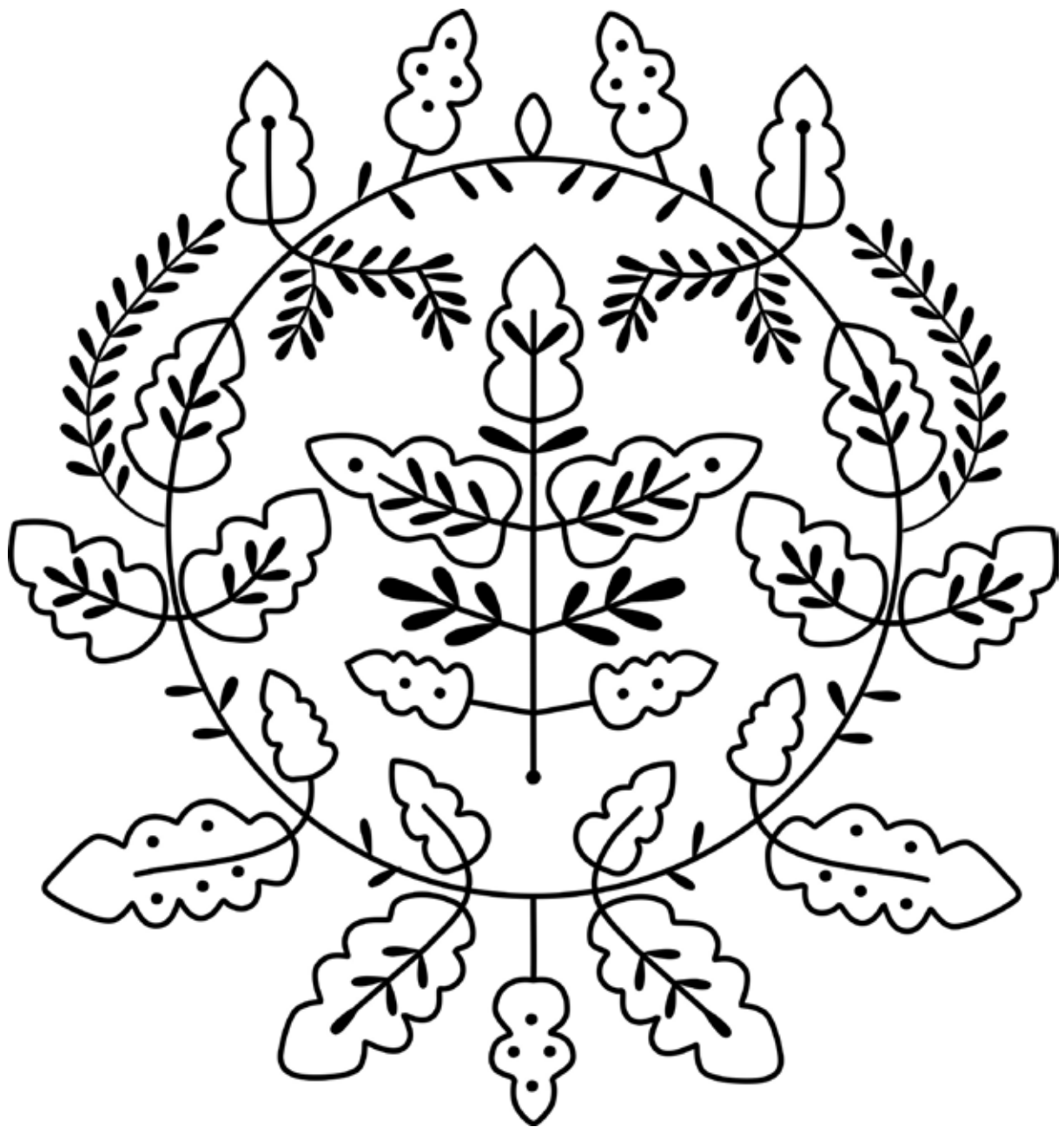

GRUPA KROTOSZYŃSKA

99. Czepek
Chwaliszew, pow. Krotoszyn, ok. 1914
tiul ręcznie haftowany
nr inw. MLE 1096
w zbiorach od 1968

Czepek o dużym denku, wykonany z tiulu, haftowany ręcznie białą nicią bawełnianą w układzie centralnym. W środku rozbudowana gałązka kwiatowa, wokół osiem podobnych, nieco mniejszych gałązek. Wokół sztywnika ryżka tiulowa.

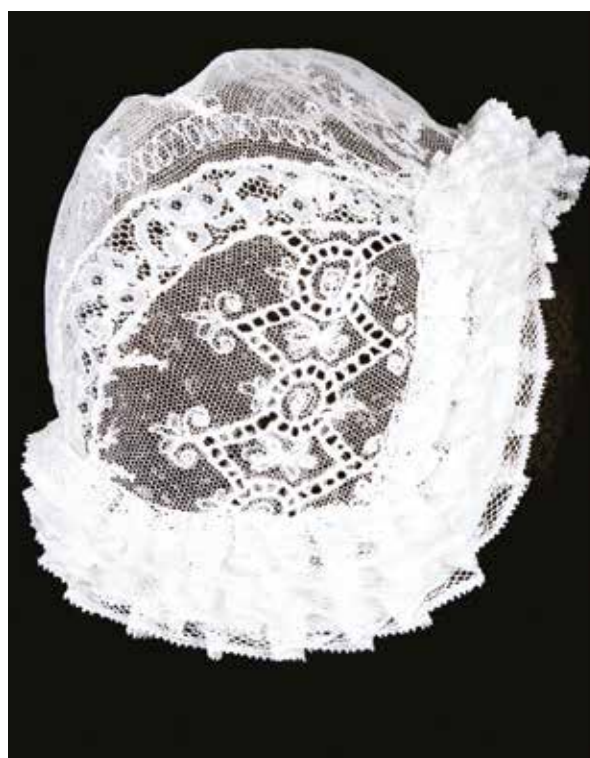

GRUPA HAZACKA

100. Czepek
Rawicz, 1910
tiul ręcznie haftowany
nr inw. MLE 619
w zbiorach od 1959

Czepek wykonany z tiulu, denko haftowane ręcznie białą nicią bawełnianą. Haft o układzie centralnym ze środkowym motywem gałązki z pięcioma liśćmi i rozgałęzieniami. Listki dublowane tiulem. Motyw centralny otoczony jest wicią. Czepek ułożony w zakładki przyszyte do sztywnika z białej wstążki. Denko otoczone dwiema ryżkami tiulowymi przybranymi ściąganą niebieską wstążką.

GUPA HAZACKA

101. Czepek – kopka
Sowy, 1915
tiul fabrycznie haftowany
nr inw. MLE 186
w zbiorach od 1957

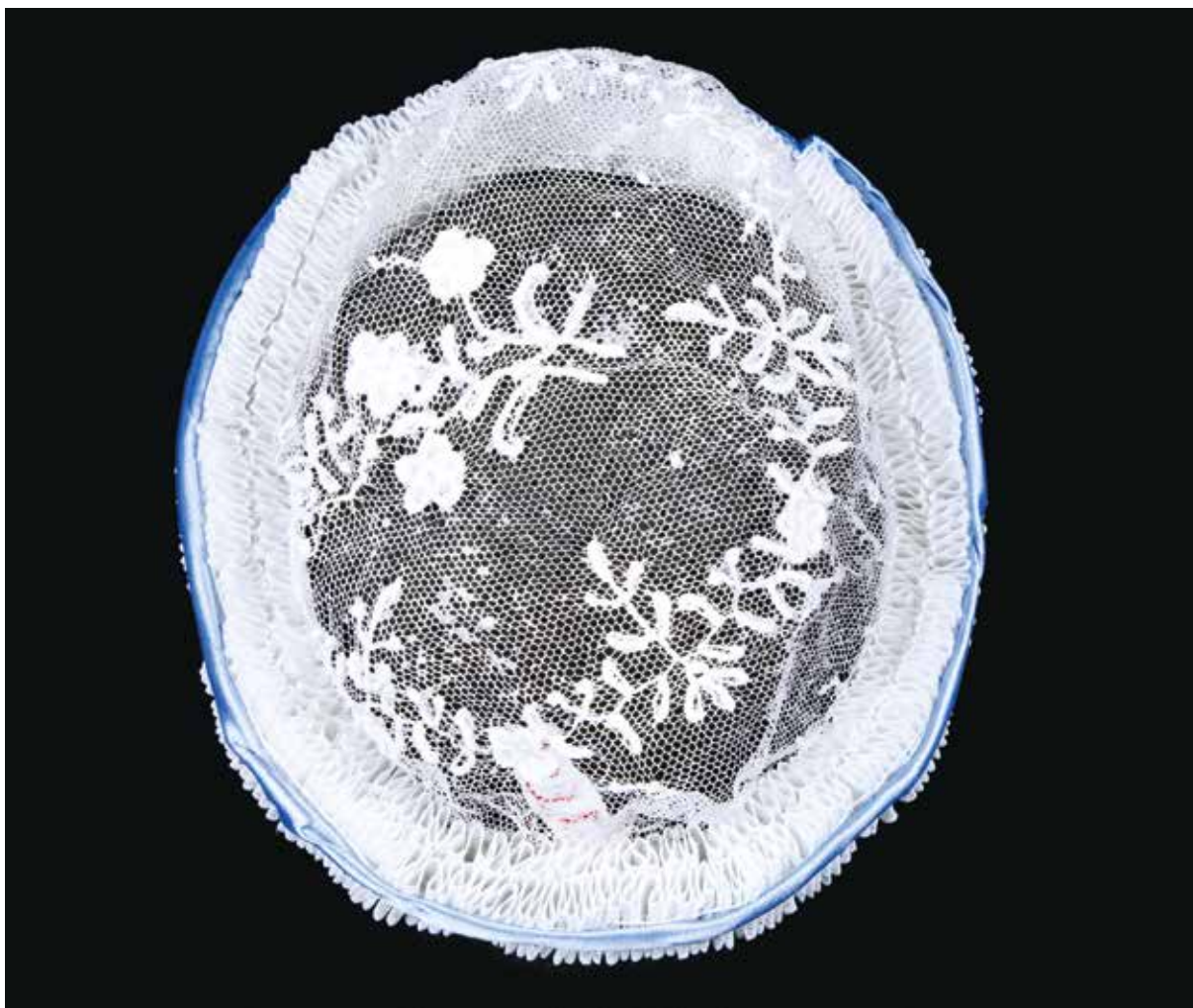
Czepek „kopka” tiulowy, fabrycznie haftowany białą nicią bawełnianą. Haft o układzie trójpasowym, w środku motyw geometryczny, a na pasach bocznych motyw roślinny – falista wień z drobnymi listkami. Na kwaternionach motyw geometryczny jak na środku. Brzeg usztywniony pasem płóciennym, a od zewnątrz ozdobiony czterema marszczonymi pasami koronki. Czepek tworzy komplet z numerem MLE 187.

GRUPA HAZACKA

102. Czepek
Sowy, 1950
tiul fabrycznie haftowany
nr inw. MLE 257
w zbiorach od 1957

Czepek wykonany z tiulu z haftem fabrycznym. Składa się z płaskiego denka, tzw. łatki, oraz pasów tiulki ułożonej w rurkowate fałdki, tworząc w ten sposób dwie warstwy ryłki. Denko doszyte do wąskiego płócienka „szywnika” długości obwodu głowy. Cała powierzchnia denka wypełniona drobnym delikatnym haftem (gałązki, kwiat tulipana).

GRUPA HAZACKA

103. Czepek
Wydawy, 1920
tiul ręcznie haftowany
nr inw. MLE 209
w zbiorach od 1957

Czepek tiulowy, okrągły, haftowany ręcznie białą nicią bawełnianą. Haft na denku o układzie centralnym. W środku motyw zdobniczy w postaci wiązanki kwiatowej – trzy łodygi z kwiatami pięciopłatkowymi. Wokół niej zamknięta wic roślinno-kwiatowa. Kwiaty dublowane tiulem. Czepek otoczony warstwami ryłki tiulowej.

GRUPA HAZACKA

104. Kopka
1 Zielona Wieś, ok. 1920
tiul, koronka fabryczna
nr inw. MLE 199
w zbiorach od 1957

Kopka marszczona wykonana z tiulu z haftem fabrycznym. Jej konstrukcja składa się z denka, czyli prostokątnego pasa środkowego, tzw. łatki, i dwóch kwaterek. Elementy przyszyte są do wąskiego pasa płócienka biegnącego po okręgu. Otoczone przez trzy warstwy ryżki, czyli tiulki ułożonej w rurkowa-

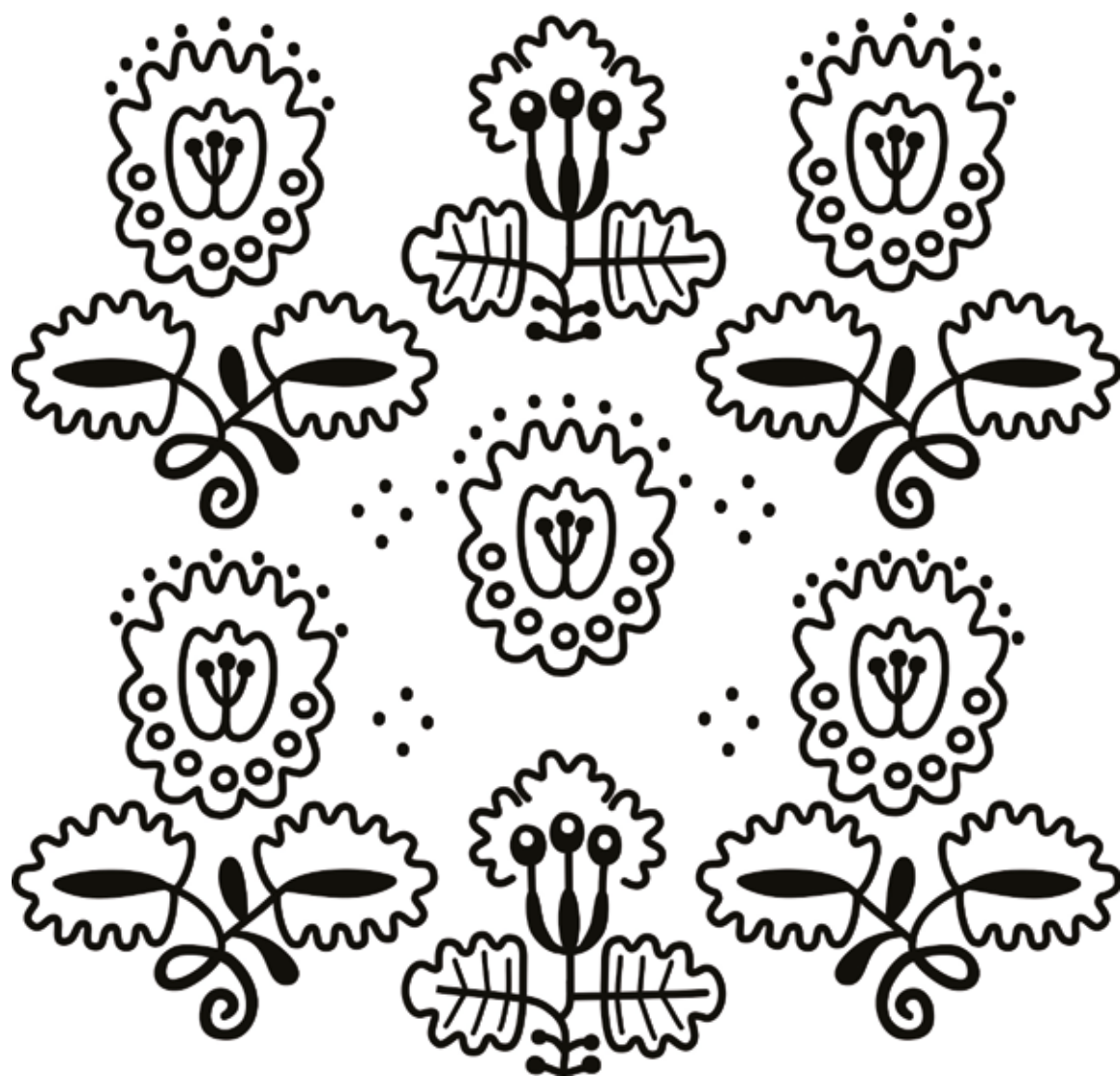
te fałdki sklejone w połowie szerokości nitką namoczoną w krochmalu. Ryżka przeplatana jest niebieską wstążką. Pas środkowy denka zszyty naprzemiennie z pasów marszczonego tiulu (żebrowanie) i nieco węższej koronki fabrycznej o motywach roślinnych.

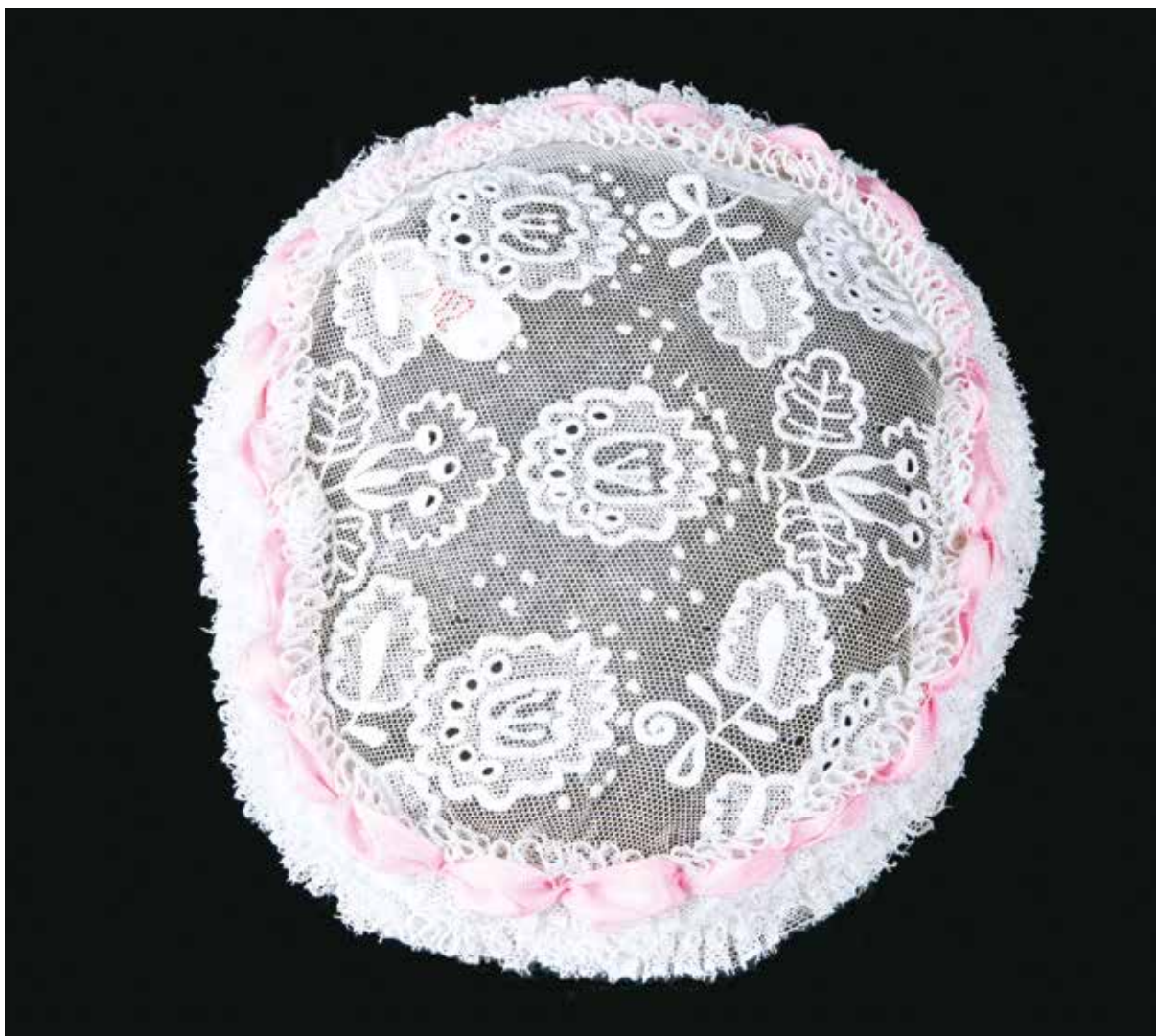

GRUPA HAZACKA

105. Kopka
Zielona Wieś, ok. 1920
koronka fabryczna
nr inw. MLE 200
w zbiorach od 1957

Kopka o denku zszywanym z pasów koronki fabrycznej. Motywy zdobnicze w dwóch wariantach – geometryczny (romby i okręgi) i roślinno-kwiatowy zestawione są naprzemiennie. Brzeg kopki zdobiony jest warstwami marszczonej w fałdki koronki.

GRUPA HAZACKA

106. Czepek
Zielona Wieś, 1948
tiul ręcznie haftowany
nr inw. MLE 202
w zbiorach od 1957

Czepek okrągły, tiulowy, ręcznie haftowany białą nicią bawełnianą. Haft o układzie trójpasowym – motyw gałązki kwiatowej. W centralnej części denka kwiat dublowany tiulem, wokół podobne kwiaty i gałązki kwiatowe. Wokół denka dwie wąskie ryżki tiulowe, nad nimi trzecia z różową wstążeczką.

Wstążka
Pępowo, oka. 1912
jedwab, wyrób fabryczny
nr inw. MLE 557
w zbiorach od 1958

Wstążka jedwabna, zielona, tkana kolorową
nicią. Dekoracja roślinno-kwiatowa. Wstążka
wiązana w kokardę była doczepiana z tyłu do
czepca.

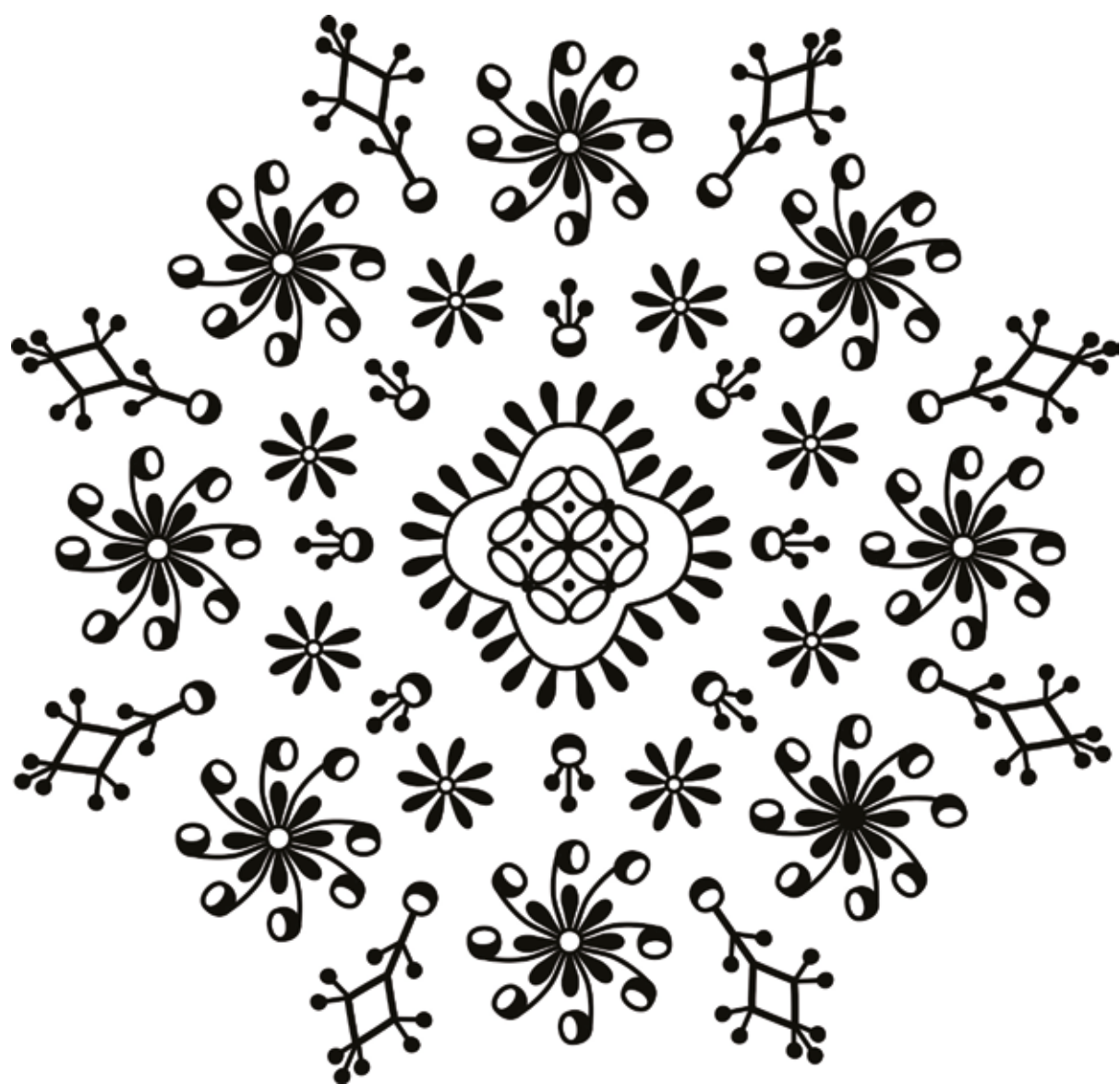

GRUPA HAZACKA

107. Kopka
Zielona Wieś, ok. 1920
tiul fabrycznie haftowany
nr inw. MLE 215
w zbiorach od 1957

Kopka wykonana z tiulu zdobionego fabrycznym haftem i koronki. Składa się z denka (pasa środkowego), kwaterek oraz ryzki tiulowej. Denko zszyte jest z trzech pasów tiulu zdobionego haftem maszynowym w postaci drobnych motywów w układzie pasowym, łączonych naprzemiennie dwoma wstawkami koronki. Koronka z motywem geometrycznym znajduje się również między pasem środkowym a kwaterkami.

GRUPA HAZACKA

108. Czepek
Zawady, 1910
tiul ręcznie haftowany
nr inw. MLE 233
w zbiorach od 1957

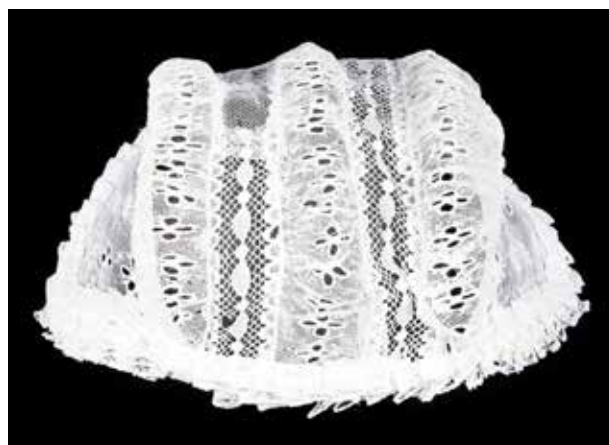
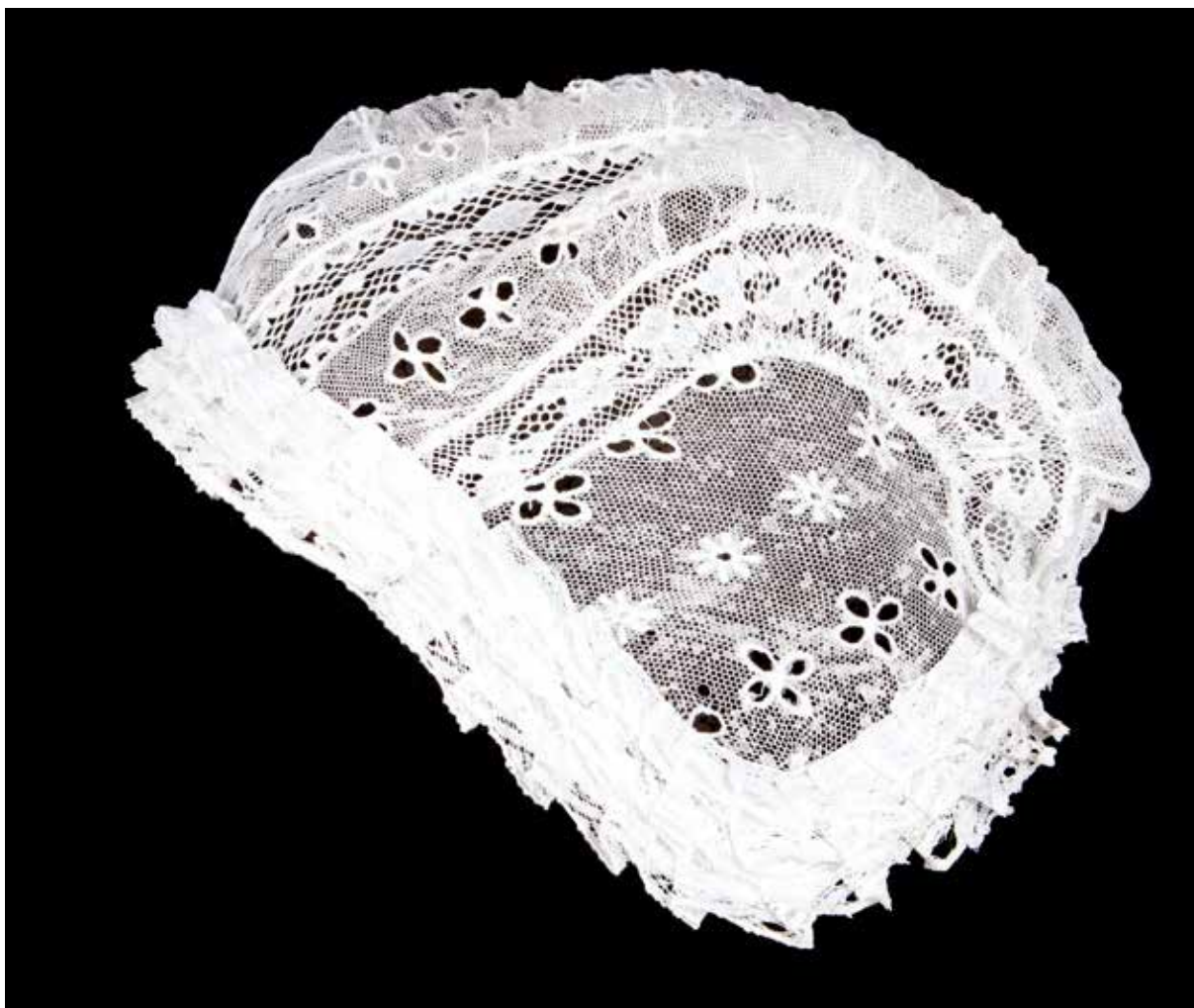
Czepek tiulowy o denku haftowanym ręcznie białą nicią bawełnianą. Haft o układzie centralnym – pośrodku motyw kwiatu z czterech zachodzących na siebie kół, zamknięty wicią z listkami, wokół koncentrycznie motywy: gronek z trzema wypustkami, kwiatki wielopłatowe, kwiaty wielopłatowe z wypustkami zakończonymi gronkiem przemiennie z gałązką wychodzącą z gronka. Wokół dwie ryżki tiulowe z zieloną tasiemką.

Zdjęcie ślubne „Szczęść Boże Młodej Parze”
Sworowo, 1930
ze zbiorów prywatnych Elżbiety Turbańskiej

Fotografia grupowa przedstawia uczestników wesela w rodzinie Żytów ze Sworowa. Wśród osób na zdjęciu obok osób ubranych według mody miejskiej widoczne są użytkowniczkę tradycyjnych tiulowych czepców z terenu Hazów.

GRUPA HAZACKA

109. Czepek – kopka
Pakosław, 1900
tiul, haft fabryczny
nr inw. MLE 451
w zbiorach od 1958

Czepek „kopka” wykonany z tiulu haftowanego ręcznie białą nicią bawełnianą oraz wstawek fabrycznie haftowanych. Denko składa się z pasa środkowego, dwóch kwaterek, otoczone jest ryżką. Pas środkowy denka o układzie pasowym – trzy pasma tiulu z motywem

kwiatowym łączone są pasami wstawki fabrycznej z motywem geometrycznym. Tiul marszczony w miejscu łączenia. Denko przyszyte do taśmy. Całość otoczona trzema rzędami ryżki, czyli koronki fabrycznej warstwowo nachodzącej na siebie, naszytej na taśmę.

GRUPA HAZACKA

110. Czepek – kopka
Pakosław, 1900
koronka fabryczna
nr inw. MLE 452
w zbiorach od 1958

Czepek „kopka” o denku zszytym z trzech pasów koronki o wzorach geometrycznych i kwaterkach z jednego pasa koronki. Pomiędzy denkiem a kwaterkami wąskie paski koronki. Denko otoczone ryżką tiulową.

GRUPA HAZACKA

111. Czepek – kopka
 Pakosław, 1900
 tiul, koronka fabryczna
 nr inw. MLE 453
 w zbiorach od 1958

Czepek „kopka” posiada główkę złożoną z denka i dwóch kwaterek. Wykonany jest z ażurowej koronki fabrycznej o wzorze w układzie pasowym. Czepek otoczony ryżką tiulową. Wstawki łączące denko z kwaterekami o motywach powtarzającego się kwiatka.

GRUPA HAZACKA

112. Czepek
Pakosław, 1935
tiul, koronka fabryczna
nr inw. MLE 455
w zbiorach od 1958

Czepek wykonany z tiulu. Denko haftowane ręcznie białą nicią bawełnianą. Haft o układzie centralnym ze środkowym motywem kwiatu, od którego odchodzą promieniście pięć kwiatów. Motyw środkowy otoczony jest linią, na której znajdują się nachodzące na siebie podkowiate łuki. Czepek ułożony i otoczony ryżką tiulową w trzech warstwach. Tiulki otoczone niebieską skręconą wstążką.

Z INNYCH CZĘŚCI WIELKOPOLSKI

113. Czepek
Gniezno, 1912
tiul, haft maszynowy
nr inw. MLE 757
w zbiorach od 1961

Czepek wykonany z tiulu haftowanego maszynowo. Wzór wypełniający całą powierzchnię denka stanowi rozbudowaną kompozycję o układzie centralnym, zawierającą elementy roślinno-kwiatowe i geometryczne. Przód czepka ozdobiony tiulką, z tyłu znajduje się ściągaczka.

Z INNYCH CZĘŚCI WIELKOPOLSKI

114. Czepek
Pobiedziska, pow. poznański, ok. 1910
tiul ręcznie haftowany
nr inw. MLE 758
w zbiorach od 1961

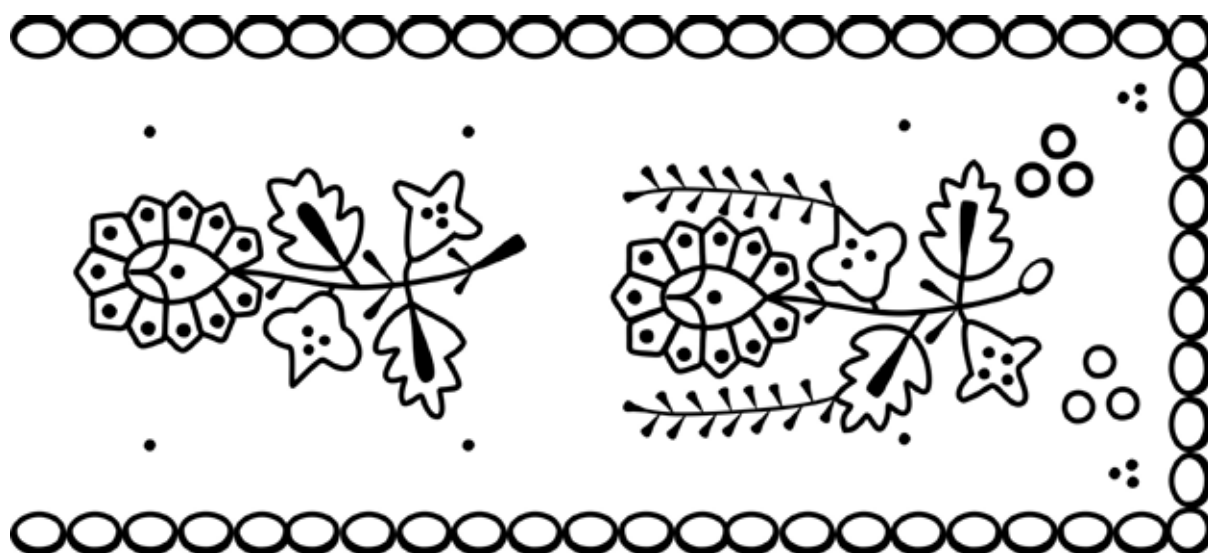
Czepek tiulowy haftowany ręcznie białą nicią bawełnianą. Haft składa się z okrągłych motywów podkładanych płótnem, z ażurowymi drobnymi płatkami, słoneczek i gałązek, pokrywających równomiernie powierzchnię denka, środkiem denka biegnie szew. Czepek posiada bandy tiulowe.

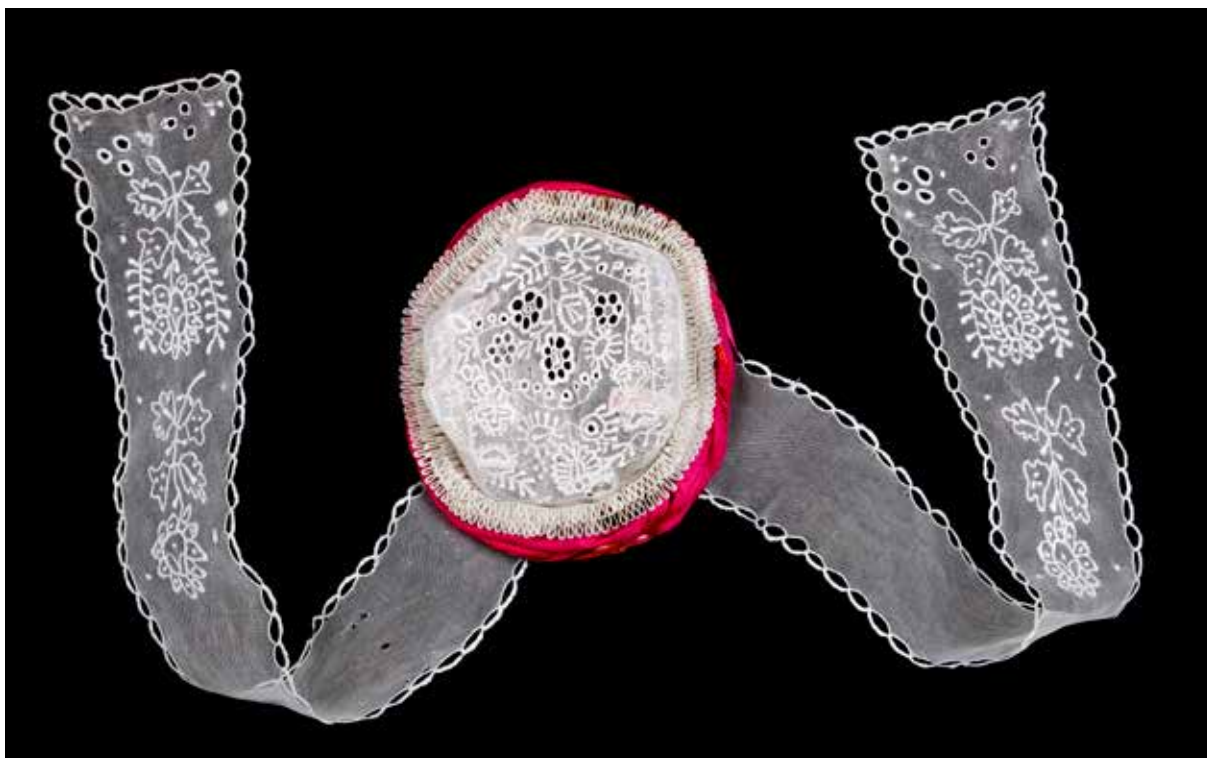

Z INNYCH CZĘŚCI WIELKOPOLSKI

115. Czepek – kopka z grzebieniem
Wągrowiec, 1910
tiul fabrycznie haftowany
nr inw. MLE 756
w zbiorach od 1961

Czepek „kopka z grzebieniem” wykonany z tiulu fabrycznie haftowanego. Haft w układzie pasowym o motywach roślinnych. Czepek otoczony koronką. W przedniej części nad czołem podwójny grzebień z koronki fabrycznej.

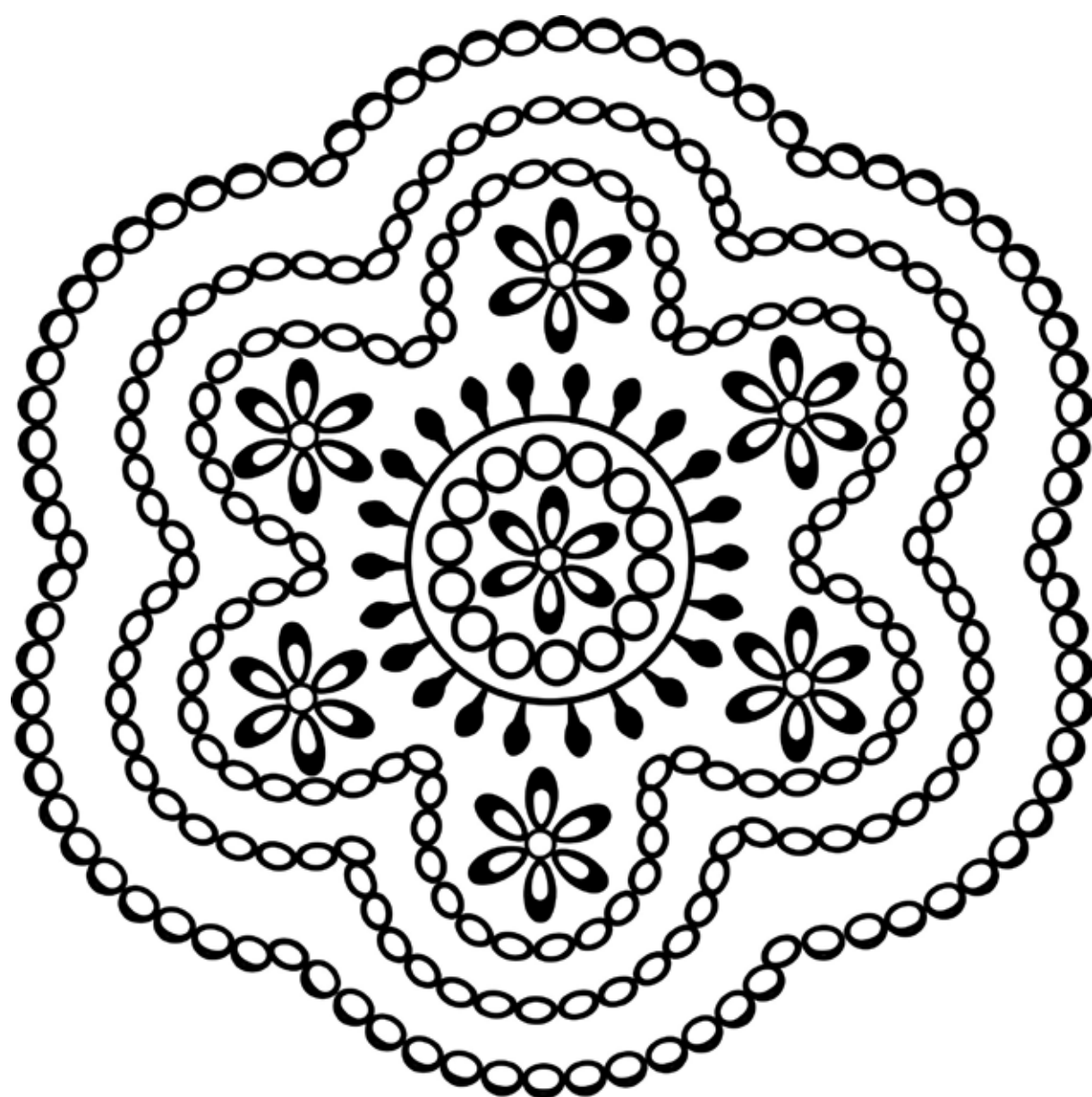

Z INNYCH CZĘŚCI WIELKOPOLSKI

116. Kopka
Buk, pow. poznański, 1914
Michalina Rosadzińska
tiul ręcznie haftowany
nr inw. MLE 910
w zbiorach od 1964

Kopka tiulowa zwana również czopką. Denko łączone jest z bocznymi kwaterkami za pomocą wstawki fabrycznej koronki. Denko pokryte haftem ręcznym z motywem kwiatowych gałązek. Otoczone ryżką tiulową i jedwabnicą.

Z INNYCH CZĘŚCI WIELKOPOLSKI

117. Kopka
Buk, pow. poznański, ok. 1880
tiul ręcznie haftowany
nr inw. MLE 912
w zbiorach od 1964

Kopka zwana też „czopką” wykonana z tiulu. Została ona przerobiona z czepeka z uszkami w 1950 roku. Denko haftowane ręcznie białą nicią bawełnianą. Haft o układzie centralnym. W środku sześciopłatkowy kwiat otoczony łańcuszkiem z „oczek”, a następnie okrąg

z wypustkami – listkami. Dalej po okręgu rozmieszczonych jest sześć kwiatów powtarzających motyw środkowy, następnie potrójny łańcuszek z „oczek”. Elementy kwiatków i oczka ażurowe z wyciętym środkiem. Czepek otoczony arstwowo ryżką tiulową i wstążką.

Z INYCH CZĘŚCI WIELKOPOLSKI

118. Czepek z „uszkami”
Dobieżyn, pow. poznański, 1885
M. Łamaszewska
tiul ręcznie haftowany
nr inw. MLE 1051
w zbiorach od 1966

Czepek z „uszkami” wykonany z tiulu haftowanego ręcznie białą nicią bawełnianą. Składa się z denka, szlarki (pseudoszlarki powstałej po skośnym skrojeniu krótkich brzegów), pasa płócienka, kłap, tzw. uszek, oraz ściągaczki. Szlarka doszyta jest do wąskiego pasa płócienka, do jej boków doszyta koronka w kształcie półokręgów stanowiących tzw. uszka. Przy końcach

płócienka doszyta tasiemka przechodząca przez ściągaczkę (założony brzeg denka). Na denku haft o układzie centralnym – motyw rozbudowanej rozety złożonej z drobnych motywów roślinno-kwiatowych, kwiatów otoczonych okręgami z wypustkami i łańcuszkami ażurowych oczek. Podobne motywy również na „uszkach”.

Z INNYCH CZĘŚCI WIELKOPOLSKI

119. Czepek z „uszkami”
Dobieżyn, pow. poznański, 1885
M. Łamaszewska
tiul ręcznie haftowany
nr inw. MLE 1052
w zbiorach od 1966

Czepek z „uszkami” wykonany z tiulu haftowanego ręcznie białą nicią bawełnianą. Składa się z denka, szlarki, pasa płócienka, kłap, tzw. uszek, oraz ściągaczki. Szlarka doszyta jest do wąskiego pasa płócienka, do jej boków doszyta koronka w kształcie półokręgów stanowiących tzw. uszka. Przy końcach płócienka doszyta tasiemka przecho-

dząca przez ściągaczkę (założony brzeg denka). Na denku haft o układzie centralnym – motyw rozbudowanej rozety złożonej z drobnych motywów roślinno-kwiatowych, kwiatów otoczonych okręgami z wypustkami i łańcuszkami ażurowych oczek, po zewnętrznym okręgu pojawiają się trójkąty, a na „uszkach” również serca.

Z INNYCH CZĘŚCI WIELKOPOLSKI

120. Czepek
Konin, pow. nowotomyski, 1905
tiul ręcznie haftowany
nr inw. MLE 1152
w zbiorach od 1969

Czepek wykonany z tiulu haftowanego ręcznie białą nicią bawełnianą. Składa się z prostokątnego pasa środkowego, tzw. łatki, dwóch kwaterok i rzyżki. Pas środkowy z kwaterkami łączą wstawki tiulowe. Denko doszyte do wąskiego pasa płócienka. Całość otoczona rzyżką, w części czołowej w dwóch warstwach. Pole zdobnicze denka pokryte haftem o motywach roślinno-kwiatowych w układzie pasowym. Podobne motywy na kwaterkach.

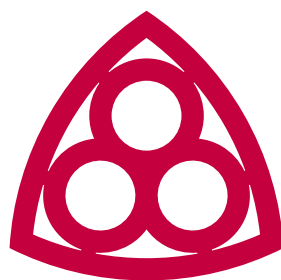
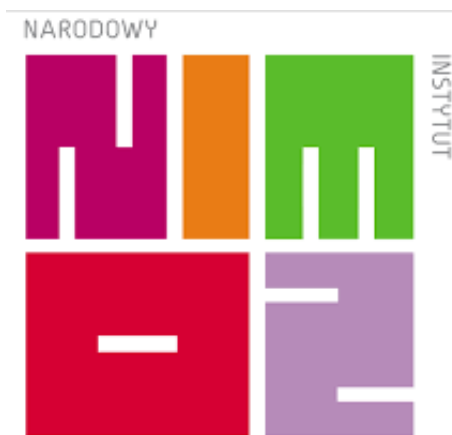
Patronat medialny:

wielkopolska.
kultura u podstaw

Patronat honorowy:

Narodowy
Instytut
Dziedzictwa

**MARSZAŁEK WOJEWÓDZTWA
WIELKOPOLSKIEGO
MAREK WOŹNIAK**

Wystawa

„Z głowy prababci – czepki, kopki, klapice”

14.07.2020-31.12.2020

Muzeum Okręgowe w Lesznie, dawna synagoga

ul. G. Narutowicza 31

64-100 Leszno

Wystawa ze zbiorów Muzeum Okręgowego w Lesznie

Kurator wystawy:

Ewa Tomaszewska

Konserwacja ludowych nakryć głowy:

Aldona Klapouch, Izabela Gbór, Beata Kabała

Katalog

Redakcja:

Ewa Tomaszewska

Korekta językowa:

Słowa na warsztat. Agencja językowa

Tłumaczenia na język angielski i niemiecki:

Instytut Języków Obcych Enter

Opracowanie plastyczne wzorów haftów:

Izabela Topczewska

Projekt graficzny, skład i łamanie:

Piotr Cienki

Fotografie muzealiów:

Tomasz Sikorski

Dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego pochodzących z Funduszu Promocji Kultury i Samorządu Województwa Wielkopolskiego

Wydawca:

Muzeum Okręgowe w Lesznie

pl. J. Metziga 17

64-100 Leszno

ISBN 978-83-61701-19-4

Wersja elektroniczna dostępna:

www.muzeum.leszno.pl

Druk:

Drukarnia T&M Kobylnica, ul. Poznańska 177

